

STOPINJE

1972

Uredil Jožef Smej, Maribor
Koledarski del — Janko Škraban, Beltinci
Izdal Dekanijski urad Murska Sobota
Za: Janez Gregor, dekan, Tišina

Slika z naslovne strani:

Stara soboška cerkev

Fülöp Jenő, olje 1910

POKRAJINSKA IN ŠTUDIJSKA

KNJIŽNICA

MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1972

262.2(497.12-18)(059)

19025924

COBISS •

STOPINJE 1972

*»Kristus je za nas trpel
in nam zapustil zgled,
da bi hodili po njegovih
stopinjah« (1 Petr 2, 21)*

STOPINJAM NA POT!

Bistvo, jedro krščanstva je zgodovina odrešenja. Bog nas ljubi. Postal je človek, da bi se udeležil našega življenja, mi pa njegovega.

Stopinje Boga-človeka so se neizbrisno vtisnile v našo zgodovino. Še več! Njegove stopinje so tukaj. »Zapustil nam je zgled, da bi hodili po njegovih stopinjah« (1 Petr. 2, 21).

Po teh stopinjah so hodili ljudje ob Muri in Ledavi, ob Ščavnici in Rabi prek tisoč let. Zato sem Zborniku pomurskega pastoralnega področja dal ime STOPINJE.

Letos (1971) obhaja soboška župnija sv. Nikolaja 900-letnico, odkar bi naj bila zgrajena njena prva cerkev. Zato je ta številka Stopinj posvečena predvsem Soboti, vendar boste lahko brali v njej tudi druge zanimive članke, črtice in pesmi. V koledarju najdete, kdaj je v kateri župniji lendavske, ljutomerske in soboške dekanije proščenje. Pri mesecih so dodana naša starinska imena.

Želim, da bi Stopinje prišle tudi v vašo hišo in vam prinesle veselje, ki ga ob svojih razočaranjih, skritem in očitnem trpljenju tako zelo potrebujemo.

Katoliški KOLEDAR 1972

Leto 1972 je prestopno leto

V koledarju so vse nedelje in zapovedani prazniki označeni z rdečim tiskom. Pri nezapovedanih in državnih praznikih so samo številke (datumi) tiskane z rdečimi črkami. Svetniki, patroni župnijskih cerkva Pomurja so tiskani z bolj mastnimi črkami, v oklepaju zraven se pa nahaja ime župnije, ki ta dan obhaja češčenje svojega patrona.

JANUAR - Sečen

1 S NOVO LETO — Marija B. Mati
Dan miru

Evangelij: Čez osem dni so mu dali ime Jezus (Lk 2, 16—21.)

2 N 2. POBOŽIČNA

3 P Genofefa
4 T Angela Folinjska
5 S Milena

Beseda se je učlovečila in se naselila med nami (Jan 1, 1-18.)

6 Č SVETI TRIJE KRALJI

7 P Valentin
8 S Severin

Z vzhoda smo se prišli poklonit Kralju (Mt 2, 1-12.)

9 N JEZUSOV KRST

10 P Viljem
11 T Pavlin Oglejski
12 S Ernest
13 Č Veronika, Iveta
14 P Radovan
15 S Pavel

Jezus ob krstu vidi sv. Duha (Mt 3, 13-17.)

16 N 2. NAVADNA

17 P Anton (Zdenko)
18 T Prisika
19 S Marij, Marta
20 Č Boštjan in Sebastijan
(Pečarovci)
21 P Neža (Janja)
22 S Vincenc

Jagnje božje odjeme greh sveta (Jan 1, 29-34.)

23 N 3. NAVADNA

24 P Timotej
25 T Spreobrnjenje sv. Pavla
26 S Polikarp
27 Č Janez Zlatousti (Zlatko)
28 P Peter Nolasko
29 S Frančišek Saleški

Jezus izpolnjuje Izaijevo prerokbo (Mt 4, 12-23)

31 P Don Bosko

30 N 4. NAVADNA

Jezus oznanja, kaj prinaša blagoslov (Mt 5, 1-12a.)

FEBRUAR - Sušec

1	T	Ignacij		
2	S	SVEČNICA		<i>Moje oči so videle tvoje zveličanje (Lk 2, 22-40.)</i>
3	Č	Blaž		
4	P	Andrej Kor., Bojana		
5	S	Agata		
6	N	5. NAVADNA		<i>Kristjani so sol in luč sveta (Mt 5, 13-16.)</i>
7	P	Romuald	☿	
8	T	Janez iz Mate		
9	S	Ciril Aleksandrijski		
10	Č	Sholastika		
11	P	Lurška Mati božja		
12	S	Damjan		
13	N	6. NAVADNA		<i>Jezus daje novo postavo (Mt 5, 17-37.)</i>
14	P	Valentin		
15	T	Zmago, pust	♂	
16	S	Julijana; pepelnica		
17	Č	Silvin, Hildegarda		
18	P	Simeon		
19	S	Konrad		
20	N	1. POSTNA		<i>Jezus se posti, hudič ga skuša (Mt 4, 1-11.)</i>
21	P	Irena	☿	
22	T	Sedež sv. Petra		
23	S	Peter Damiani		
24	Č	Modest		
25	P	Matija		
26	S	Matilda; kvaterna sobota		
27	N	2. POSTNA		<i>Jezusov obraz se je zasvetil ko sonce (Mt 17, 1-9.)</i>
28	P	Gabriel žalostne M. božje		
29	T	Prestopni dan	♂	

MAREC - Mali traven

-
1	S	Albin	
2	Č	Neža (Janja)	
3	P	Kunigunda	
4	S	Kazimir (Miro)	
-

5 N 3. POSTNA

Iz Kristusa izvira voda za večno življenje (Jan 4,5-42.)

6	P	Perpetua in Felicita	
7	T	Tomaž Akvinski	
8	S	Janez od Boga	☉
9	Č	Frančiška Rimska	
10	P	40 mučencev	
11	S	Sofronij	
-

12 N 4. POSTNA

Jezus odpre oči sleporojenemu (Jan 9, 1-41.)

13	P	Kristina	
14	T	Matilda	
15	S	Klemen Dv. (Milojko)	☉
16	Č	Hilarij	
17	P	Jedrt (Jerica)	
18	S	Ciril Jeruzalemski	
-

19 N 5. POSTNA; JOŽEF (Cankova)

Jezus je vstajenje in življenje (Jan 11, 1-45.)

20	P	Klavdija	
21	T	Benedikt (Kančevci)	
22	S	Lea	
23	Č	Slava	
24	P	Dionizij	
25	S	GOSPODOVO OZNANENJE	
-

Glej, spočela boš in rodila Sina Lk 1, 26-38.)

26 N 6. POSTNA (CVETNA)

Jezusovo trpljenje po Mateju (Mt 26, 14-75; 27, 1-66.)

27	P	Janez Damaščan	
28	T	Janez Kapistran	
29	S	Bertold	☉
30	Č	Veliki četrtek — Janez Klimak	
31	P	Veliki petek — Benjamin	
-

Do konca jih je ljubil (Jan 13, 1-15.)
Jezusovo trpljenje po Janezu (Jan 18, 1-40; 19, 1-42.)

APRIL - Veliki traven

1 S	Velika sobota — Hugo	<i>Kristus je vstal in šel v Galilejo (Mt 28, 1-10.)</i>
2 N	VELIKA NOČ — Leopold	
3 P	VELIKONOČNI PONEDELJEK Irena	<i>Potrebno je bilo, da je Kristus vstal od mrtvih (Jan 20, 1-9.)</i>
4 T	Izidor	
5 S	Vincenc	
6 Č	Viljem	
7 P	Radivoj	€
8 S	Albert	
9 N	BELA NEDELJA	
10 P	Ezekiel	<i>Čez osem dni je prišel Jezus k apostolom (Jan 20, 19-31.)</i>
11 T	Leon Veliki	
12 S	Lazar	
13 Č	Hermenegild	⊙
14 P	Justin	
15 S	Helena (Jelena)	
16 N	3. VELIKONOCNA, Bernardka	
17 P	Inocenc (Nevenko)	<i>Učenca spoznata Jezusa pri lomljenju kruha (Lk, 24, 13-35.)</i>
18 T	Apolonij	
19 S	Leon, Ema	
20 Č	Hilda	⊙
21 P	Anzelm	
22 S	Soter in Gaj	
23 N	4. VELIKONOCNA	
24 P	Jurij (sv. Jurij v Prekmurju, sv. Jurij ob Ščavnici)	<i>Jezus je pastir in vrata k ovcam (Jan 10, 1-10.)</i>
25 T	Marko Evangelist	
26 S	Pashazij	
27 Č	Hozana Kotorska; Ust. OF	
28 P	Peter Šanel, Vital	⊙
29 S	Peter	
30 N	5. VELIKONOCNA Katarina	<i>Kristus je pot, resnica in življenje (Jan 14, 1-12.)</i>

MAJ - Risalšček

-
- 1 P JOŽEF DELAVEC, Praznik dela
2 T Atanazij
3 S Aleksander (Saša)
4 Č Florijan (Cvetko), Monika
5 P Pij V.
6 S Dominik Savio, Judita €
-

7 N **6. VELIKONOČNA**
Stanislav

- 8 P Viktor (Zmago)
9 T Gregor Nac. — Vojko
10 S Izidor
11 Č **GOSPODOV VNEBOHOD**
(Bogojina)
12 P Pankracij
13 S Servacij

*Na Jezusovo prošnjo prejmejo sv.
Duha (Jan 14, 15-21.)*

*Jezus ima vso oblast v nebesih in
na zemlji (Mt 28, 16-20.)*

14 N **7. VELIKONOČNA**
Bonifacij

- 15 P Zafija (Sonja)
16 T Janez Nepomuk
17 S Paskal
18 Č Venancij — Klavdija
19 P Peter Celestin
20 S Bernardin

*Oče naj proslavi svojega Sina
(Jan 17, 1-11a.)*

21 N **BINKOSTI**
Andrej Bobola

- 22 P Renata
23 T Deziderij (Željko)
24 S Marija Pomočnica
25 Č Urban, Praznik mladosti
26 P Filip Nerij (Zdenko)
27 S Beda Častitljivi; kvatr. sobota

*Kakor me je Oče poslal, vas jaz
pošljem in dajem sv. Duha (Jan
20, 19-23.)*

28 N **8. NAVADNA; SV. TROJICA** ☉
(Odranci, M.Nedelja, G.Petrov.)

- 29 P Maksim
30 T Ivana Orleanska
31 S Marija Kraljica

*Oče je poslal Sina za rešitev sve-
ta (Jan 3, 16-18.)*

JUNIJ - Ivanšček

1 C RESNJE TELO IN KRI Angela

- 2 P Marcelin
3 S Karel Lwanga, Klotilda

Jezus naša hrana in pijača (Jan 6, 51-58.)

4 N 9. NAVADNA

- 5 P Bonifacij
6 T Norbert
7 S Robert, Zorica
8 Č Medard
9 P SRCE JEZUSOVO (Vel. Polana)
10. S Marjeta (Biserka)

V življenju se je treba prav odločiti (Mt 7, 21-27.)

11 N 10. NAVADNA, Barnaba

- 12 P Janez Fakundski
13 T Anton Padovanski
14 S Bazilij Veliki
15 Č Vid in tovariši
16 P Beno
17 S Adolf

Kristus je prišel iskat grešnike (Mt 9, 9-13.)

18 N 11. NAVADNA, Bogdan

- 19 19 Julijana
20 T Silverij, Nenad
21 S Alojzij
22 Č Tomaž More, Pavlin
23 P Agripina
24 S Rojstvo Janeza Krstnika
(Ljutomer)

Jezus pokliče in razpošlje dvanajstere (Mt 9, 36-38; 10, 1-8.)

25 N 12. NAVADNA

- 26 P Vigilij
27 T Ema Krška, Ladislav (Beltinci)
28 S Marcela

Jezus nam daje poguma (Mt 10, 26-33.)

29 C PETER IN PAVEL (G. Radgona, Hotiza)

- 30 P Prvi rimski mučenci

Jezus obljubi Petru najvišjo oblast Mt 16, 13-19.)

JULIJ - Jakobešček

1 S Estera

**2 N 13. NAVADNA, Obiskanje
Device Marije (Markovci)**

*Kristusa bomo vredni, če nosimo
svoj križ (Mt 10, 37-42.)*

3 P Irenej
4 T Urh, Dan borca
5 S Anton Zaccar., Vilko
6 Č Marija Goretti
7 P Ciril in Metod
8 S Elizabeta

9 N 14. NAVADNA, Veronika

*Jezus je krotak in ponižen (Mt 11,
25-30.)*

10 P Amalija (Ljubica)
11 T Olga Kijevska
12 S Mohor in Fortunat
13 Č Evgen
14 P Bonaventura
15 S Henrik (Hinko)

**16 N 15. NAVADNA
Karmelska Mati božja**

*Sejavec seje božje seme (Mt 13,
1-23.)*

17 P Aleksij (Aleš)
18 T Friderik (Miroslav)
19 S Vincenc Pavelski
20 Č Marjeta
21 P Daniel (Danilo)
22 S Magdalena; Dan vstaje (Kapela)

23 N 16. NAVADNA

*V božjem kraljestvu so dobri in
slabi (Mt 13, 24-43.)*

24 P Kristina
25 T **JAKOB st.** (Rado, Dobrovnik)
26 S Ana, mati Device Marije
27 Č Gorazd, Klemen, Božena
28 P Viktor (Zmagoslav)
29 S Marta

30 N 17. NAVADNA

*Božje kraljestvo je vredno žrtve
(Mt 13, 44-52.)*

31 P Ignacij Lojolski

AVGUST - Mešnjek

-
1	T	Vera	
2	S	Alfonz; Porciunkula	€
3	Č	Lidija	
4	P	Dominik	
5	S	Marija Snežana	
-

6 N 18. NAVADNA

7	P	Kajetan	
8	T	Janez Vianney	
9	S	Jaroslav	●
10	Č	Lovrenc (Lovro)	
11	P	Suzana	
12	S	Klara (Jasna)	
-

Jezus nasiti vso množico s kruhom (Mt 14, 13-21.)

13 N 19. NAVADNA

14	P	Evzebij	
15	T	MARIJINO VNEBOVZETJE
(Grad, Turnišče, Apače)	
16	S	Rok (Cezanjevci)	
17	Č	Hiacint	●
18	P	Helena (Alenka), (Pertoča)	
19	S	Janez Eudes	
-

Jezus vabi Petra k sebi (Mt 14, 22-33.)

Bog povišuje nizke (Lk 1, 39-56.)

20 N 20. NAVADNA

21	P	Ivana Šantalska	
22	T	Mira (Srce Marijino)	
23	S	Filip (Zdenko)	
24	Č	Jernej (Nejče)	☉
25	P	Ludvik	
26	S	Rufin	
-

Kristus hvali vero poganske žene (Mt 15, 21-28.)

27 N 21. NAVADNA

28	P	Avguštin	
29	T	Mučeništvo Janeza Krstnika	
30	S	Roza iz Lime	
31	Č	Rajmund (Rajko), Srečko	€
-

Kristus obljubi Petru ključe kraljestva (Mt 16, 13-20.)

SEPTEMBER - Mihalšček

-
- 1 P Egidij (Tilen)
2 S **Štefan Ogrski** (Dokležovje)
-

3 N 22. NAVADNA, Pij X.

- 4 P Rozalija (Zalka)
5 T Lovrenc
6 S Petronij
7 Č Regina
8 P **MARIJINO ROJSTVO** (Tišina)
9 S Peter Klaver

*Odpoved nas privede k Jezusu
(Mt 16, 21-27.)*

*Jožef zve, da je Marija spočela od
sv. Duha (Mt 1, 1-16; 18-23.)*

10 N 23. NAVADNA

- 11 P Erna
12 T Ime Marijino
13 S Notburga
14 Č **Povišanje sv. Križa**
(Črenšovci, Križevci, pri Ljut.)
15 P Žalostna Mati božja
16 S Kornelij

*Brata je treba klicati k spreobr-
nitvi (Mt 18, 15-20.)*

17 N 24. NAVADNA

- 18 P Zofija
19 T Suzana
20 S Božidar
21 Č Matej (Matevž)
22 P Tomaž Villanovski
23 S Lin, kvatrna sobota

*Odpuščanje nima meje (Mt 18,
21-35.)*

24 N 25. NAVADNA

- 25 P Avrelija (Zlata)
26 T Izak in kanadski mučenci
27 S **Kozma in Damijan** (Kuzma)
28 Č Venčeslav
29 P **Mihael, Gabriel, Rafael**
(Veržej)
30 S Hieronim

*Bog je boljši kakor človek (Mt
20, 1-16a.)*

OKTOBER - Vsesvišček

1 N 26. NAVADNA

- 2 P Angeli varuhi
- 3 T Terezija Deteta Jezusa
- 4 S Frančišek Asiški
- 5 Č Placid
- 6 P Bruno, Fides (Vera)
- 7 S Rožnovenska Mati božja ☉

Grešniki pridejo v božje kraljestvo (Mt 21, 28-32.)

8 N 27. NAVADNA, Brigita

- 9 P Dioniz
- 10 T Frančišek Borgia, Daniel
- 11 S Emilijan (Milko)
- 12 Č Maksimilijan Celjski
- 13 P Edvard, Koloman
- 14 S Kalist, Veselko

Prvi izvoljeni bodo zavrženi (Mt 21, 33-43.)

15 N 28. NAVADNA Terezija Velika ☽

- 16 P Hedvika (Vika)
- 17 T Viktor, Marjeta
- 18 S Luka evangelist
- 19 Č Izak Jogues
- 20 P Janez Kancij
- 21 S Uršula in družice

Vsi so povabljeni v božje kraljestvo (Mt 22, 1-14.)

22 N 29. NAVADNA ☿

- 23 P Anton Klaret
- 24 T Feliks (Srečko)
- 25 S Darija (Darinka)
- 26 Č Lucijan
- 27 P Sabina
- 28 S Simon in Juda

Imamo dolžnosti do Boga in sveta (Mt 22, 15-21.)

29 N 30. NAVADNA ☿

- 30 P Alfonz
- 31 T Volbenk (Volfenk)

Ljubi Boga in svojega bližnjega (Mt 22, 34-40.)

NOVEMBER - Andrejšček

1 S VSI SVETI

- 2 Č Verne duše
- 3 P Viktorin Ptujski
- 4 S Karel Boromejski

Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5, 1-12a.)

5 N 31. NAVADNA

- 6 P Lenart (Narte)
- 7 T Ernest
- 8 S Deodat (Bogdan)
- 9 Č Teodor (Božidar)
- 10 P Andrej Avelinski
- 11 S **Martin** (Davorin)
(Martjanci, Kobilje)

Jezus vabi k delom po veri (Mt 23, 1-12.)

12 N 32. NAVADNA

- 13 P Stanislav Kostka (Stanko)
- 14 T Lavrencij (Lovro)
- 15 S Leopold
- 16 Č Jedrt (Jerica)
- 17 P Tekla, Hugo
- 18 S Posvetitev bazilik Petra in Pavla

Čuječnost za božji prihod (Mt 25, 1-13.)

19 N 33. NAVADNA

- 20 P Srečko
- 21 T Marijino darovanje
- 22 S Cecilija (Cilka)
- 23 Č Klemen, Milivoj
- 24 P Janez od Križa
- 25 S **Katarina** (Lendava)

Zvestoba v malem bo nagrajena (Mt 25, 14-30.)

26 N 34. NAVAD., KRISTUS KRALJ

- 27 P Virgil, Valerijan
- 28 T Katarina Labouré
- 29 S Mitja; **Dan republike**
- 30 Č Andrej (Hrabroslov)

Kristus pride sodit v slavi (Mt 25, 31-46.)

DECEMBER - Prosinec

- 1 P Natalija (Božena)
2 S Bibijana (Blanka)

3 N 1. ADVENTNA
Frančišek Ksaverij

- 4 P Barbara (Barica)
5 T Saba
6 S **Nikolaj** (Miklavž)
(Murska Sobota, Dolenci)
7 Č Ambrož
8 P **BREZMAD. SPOČETJE D. M.**
9 S Valerija, Sabina

*Čujte, ker ne veste, kdaj pride
hišni gospodar (Mr 13, 33-37.)*

*Zdrava, milosti polna, Gospod je
s teboj (Lk 1, 26-38.)*

10 N 2. ADVENTNA

- 11 P Damaz
12 T Amalija, Dušan
13 S Lucija (Lučka), Tilka
14 Č Just
15 P Kristina
16 S Adela, Albina

Pripravite pot Gospodu (Mr 1, 1-8.)

17 N 3. ADVENTNA, Izseljeniška

- 18 P Gracijan
19 T Urban
20 S Dominik
21 Č Tomaž (Tomislav)
22 P Demetri, Dan JLA
23 S Viktorija, kvatrna sobota

*Sredi med vami stoji, a vi ga ne
poznate (Jan 1, 6-8; 19-28.)*

24 N 4. ADVENTNA, SVETI VEČER

25 P BOŽIČ, GOSPOD. ROJSTVO

- 26 T ŠTEFAN, prvi mučenec
27 S Janez Evangelist
28 Č Nedolžni otroci
29 P David kralj
30 S Branimir

*Glej, spočela boš in rodila Sina
(Lk 1, 26-38.)*

*Danes vam je rojen Odrešenik
(Lk 2, 1-14.)*

*Božji Duh bo v vas govoril (Mt
10, 17-22.)*

31 N SVETA DRUŽINA, Silvester

*Dete je raslo in bilo bolj in bolj
modro (Lk 2, 22-40.)*

Ky. yndovrskyj shchit (p. 104)

...
...
...
...

...
...
...
...
...
...
...
...

In yndovrskyj shchit

...
...
...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

1. ...	...
2. ...	...
3. ...	...
4. ...	...
5. ...	...
6. ...	...
7. ...	...
8. ...	...
9. ...	...
10. ...	...
11. ...	...
12. ...	...
13. ...	...
14. ...	...
15. ...	...
16. ...	...
17. ...	...
18. ...	...
19. ...	...
20. ...	...
21. ...	...
22. ...	...
23. ...	...
24. ...	...
25. ...	...
26. ...	...
27. ...	...
28. ...	...
29. ...	...
30. ...	...
31. ...	...
32. ...	...
33. ...	...
34. ...	...
35. ...	...
36. ...	...
37. ...	...
38. ...	...
39. ...	...
40. ...	...
41. ...	...
42. ...	...
43. ...	...
44. ...	...
45. ...	...
46. ...	...
47. ...	...
48. ...	...
49. ...	...
50. ...	...
51. ...	...
52. ...	...
53. ...	...
54. ...	...
55. ...	...
56. ...	...
57. ...	...
58. ...	...
59. ...	...
60. ...	...
61. ...	...
62. ...	...
63. ...	...
64. ...	...
65. ...	...
66. ...	...
67. ...	...
68. ...	...
69. ...	...
70. ...	...
71. ...	...
72. ...	...
73. ...	...
74. ...	...
75. ...	...
76. ...	...
77. ...	...
78. ...	...
79. ...	...
80. ...	...
81. ...	...
82. ...	...
83. ...	...
84. ...	...
85. ...	...
86. ...	...
87. ...	...
88. ...	...
89. ...	...
90. ...	...
91. ...	...
92. ...	...
93. ...	...
94. ...	...
95. ...	...
96. ...	...
97. ...	...
98. ...	...
99. ...	...
100. ...	...

Iz zgodovinskih silhuet (8. 9. 1964)

*Razpeti v trikotu
med Nemci, Madžari, Hrvati
spoznali smo svojo resnično podobo
slovensko, v lepoti vsej.*

*Še ura ni odbila
Krajini tej.
Srčen poet naš premalo poznani,
še enkrat nam glasno oznani:
»Kaj je Möra šepetala?
Ne me Večni záto stvoró,
da bi val moj brate ločo.
Jaz vezalje sem za nje,
ki kre strani mi živé.«*

In vendar ...

*Ponikalnica ne more prodreti v dan.
Lokvanji na potopljenem nebu so žalostni.
Samo krvava sled ostaja od tebe.*

*In vendar
moraš
potovati.*

Zaradi velike noči.

*In vendar
moreš
potovati.*

*Ker je mavrica na svodu.
Kristus, ne izgini s svoda
ubogega Lazarja!*

Štefan Steiner

JOŽE SMEJ

Cerkev v Soboti (1071 - 1971)

Letnica na pročelju cerkve 1071

Smo v Gospodovem letu 1698, in sicer 15. dneva malega travna. Kazalec na sončni uri župnijske cerkve sv. Nikolaja v Soboti kaže tretjo uro popoldne. Zadnji zimski dnevi leta 1698 so lepi in sončni. Okrog cerkve ni nobene hiše, niti župnišča. Vsi prebivalci so se stisnili v mesto, ki je obzidano. Okrog cerkve so le grobovi in kostnica, kamnita kapela. Takšno stanje je popolnoma razumljivo. Turki so komaj pred osmimi leti stalno zapustili Soboto in okolico, to je bilo leta 1690, ko je padla Velika Kaniža, važno turško oporišče. Ljudi v Soboti je zelo malo, vseh je samo 250, od teh samo 70 katoličanov. Katoličani so pravkar dobili svojo cerkev nazaj od protestantov. Pred dobrimi 40 leti so med protestanti samimi divjali silni verski boji, to je med luterani in kalvinci, tako da so turški age pisali z Velike Kaniže v Martjance: »Mi kaniški age smo tako sklenili: ostanite vsak pri svoji veri, če glave potrebujete. Drug z drugim v miru živite. Obeh ver predikanti, luteranski in kalvinski, med seboj bodite lepo v miru, ker če pride boj med vas, boste z glavami plačevali. Luteran naj luteranu plačuje, kalvinec pa kalvincu. Tega se držite. Če ti predikanti živijo na zemlji turškega špana, naj od nje plačujejo. Če vam treba glav, tega se držite.« — Dano v Kaniži 1652.

Kalvinski predikant pa je dobil še isto leto sledeče pismo:

Martjanskemu, kalvinske veroizpovedi predikantu!

Jaz Musel, turški martjanski špan, ti dajem na znanje: ali si pop ali hudič? Ali je verski, da občane preganjaš, sam pa semtertja hodiš? Toda čim vidiš to moje pismo, če hočeš v moji vasi stanovati, spoštuj občane. Kajti če boš z vaščani ravnal kot dozda, na svojo turško vero ti pravim, da se boš tega kesal. V moji vasi pa ne stanuj, ker če zvem, da tam stanuješ, bogme, grem takoj tja in ti hišo zažgem.« — Dano v Kaniži 1652 junija 29.

Vseh teh dogodkov se spominjajo možje, ki so sedaj 15. marca 1698 zbrani okrog svojega plebanuša Matije Slavica. To so sami zanesljivi možje iz Sobote, Rakičana, Lukačevca, Velikih in Malih Bakovca, Kroga, Svetahoveca, Črneca, Borejca, Polane, Veščice in Černelavca. Na njih obrazih lahko opazimo, da so vsi nemirni. Zakaj? Plebanuš in dekan Matija Slavic, star 43 let, jim je malo prej povedal:

»Pričakujemo pomemben obisk. Namesto györškega škofa bo obiskal našo cerkev prečastiti gospod Štefan Kazo, opat cerkve sv. Odrašenika v Kapornaku. Ura je že tri popoldne. V Martjancih je prav gotovo že končal svojo vizitacijo.«

Zvonar v zvoniku se neprestano ozira proti Martjancem. Ko bo opazil voz z visokim gostom, bo začel zvoniti. In res. Zvonovi se kmalu oglase. Vizi-

vicia Proventus Parochialem Copini Martiano. longe fuisse, quon-
dam fuisse alios, & meliores; uti fuisse etiam ex libris ipsius lignere
eodem. Quod tamen Libenter. Et Proterea ceteras quancum
existeret pro manibus Parochiarum, quod etiam geibantes dixerunt
huius ex eo, quod eisdem minus essent favorabiles, & pro Parocho
utitur.

Martiano.

Ecclesie in Copino Muraisombat existentis. Una cum Filialibus
Pakiclan, Mhissoc, rager Daskoc, kis Daskoc, koronk, pre-
taboc, serneoc, Porchida, Polona, veroc, sernaloc. (ele-
gantia hic ex Men Marty. Amy. l. 6. p. 95. &c.)

Et Parochia Lavignio-Panthea. Et fuit Patrimonius pertinet ad Domi-
nia Muraisombat, & Pakiclan. Proter rager Daskoc, kis Daskoc,
koronk, pretaboc, & Porchida. Quod sunt dona nobilius.

Ecclesia est extra Copin, in ipso campo ad Orientem situata, & uno
ac ut tradit abinde distat; nec non ab antiquis, ac nobilibus; & quon-
iam numerus Annorum in conspectu, & super Porta Ecclesie occiden-
talis legerebatur: in Anno Milleimo, sexagesimo primo adificata ho-
noris Johannis Nicolai Copini nuncupata, ac Florid. Divina Sacra, solus
Orientis obversa; Amplexus habet circa se extendens, amplius, propter
honorem, lignis levigatis, ac inter se connectis debite circumdantibus;
& Ammanthia miris. Ipsa prope Ecclesia Turrim habet sui latitudi-
nis, & similitudinis solida, olim munitis, tectam, demum fulgetis ibat,
ac melius; promissa demum scandulis tectis; tegit lampadis in-
igne ad amantem stantem consonis gravida. Et antem, tota Eccl-
siae formata bene munita, & munita in Panthea usquegrat-
itudinis: Pavimento latericio instructa: sedilia lat bene digestis mo-
nibus: parhedra, & foras continens ex lignis fa bre factos: ostentat
lapideis pro stans sustentandis numerat foras; earum gemmis
habent Alarum, quorum alterum debite cultum, ac in Santhario pro
mationi collocatum, & alterum ad Partem Septentrionalem, a latere Ec-
clesie de novo constructum existit. Primus Annus Divi, Mhissoc, tr-
cha rager; & secundum Dea Tel Virgini nuncupatum minime. Tertia de-
mum mensa lapidea suo altariolo effusa. Tabernaculum est
duplex, alterum in medio Alarum majoris constructum, & alterum, more
Veterum, Parietis septentrionalis ipsius Ecclesie in seculo, in ag-

tator je tukaj. Župnik ga pozdravi, potem gredo vsi v cerkev. Tukaj opat Stefan Kazo zapriše cerkvene može iz vseh vasi, da bodo govorili vso in samo resnico. Potem se začne ogled cerkve. Znotraj in zunaj. Natančno in strogo. Opat si vse sproti zapisuje. Pozneje je vse dal zapisati v latinskem jeziku, med drugim tudi tole:

»Soboška župnija je slovenska. Pravico patronata nad njo imajo zemljiški gospodarji Sobote in Rakičana. Cerkev stoji izven trga, na samem polju, obrnjena je proti vzhodu in je približno za en stadij (200 m) oddaljena od trga. Zgrajena je od nekdanjih katoličanov in sicer, kakor pove letnica na pročelju cerkve nad zapadnimi vrati v letu tisočenainsedemdeset — 1071«.¹

Kaj pomeni ta letnica? Zakaj je pozneje vizitatorji več niso videli? Prof. Zelko odgovarja pravilno: »Ta letnica 1071, ki je bila leta 1698 še vidna na pročelju cerkve, je iz stare, prvotne soboške cerkvice, ki je stala na tem mestu. Sedanja ponosna cerkev v Soboti je po časovnem redu že tretja. Pozišana je bila leta 1910—1912. Pred to cerkvijo je služila za bogoslužje v Soboti stara gotška cerkev iz 14. stoletja (okrog leta 1350), ki je doživela v letih 1734, 1746, in 1748 temeljita popravila, pri katerih se je letnica 1071 izgubila. Od te cerkve je ostal le prezbiterij in zvonik, ki sta oba vključena v sedanjo cerkev.²

Poganski tempelj

Na mestu, kjer stoji katoliška župnijska cerkev, je stal nekoč poganski tempelj. V župnijskem arhivu smo našli rokopis, ki še ni objavljen. V njem piše kanonik Slepec takole: »Ta majhna vzpetina, na kateri je zgrajena cerkev, je najlepši in najvišji prostor v Murski Soboti. Že po svoji naravi je kakor vnaprej določen za to, da se na njegovi površini postavi božja hiša in gospoduje nad vso občino. Tega so se nekdanji soboški prebivalci že davno zavedali. Prav na tem kraju je moral stati že v 2. ali 3. stoletju po Kristusu neke vrste rimski poganski tempelj in okrog njega pokopališče. Pri rušenju stare cerkve smo namreč odkrili v najglobljem delu temeljnega zidu vzdignjen star rimski nagrobnik z okraski leva in delfina brez kakršnegakoli krščanskega znamenja. Po mnenju strokovnjakov in znanstvenikov je ta nagrobnik ostanek poganskega sveta. Skupaj z ostanki templja in z razbitinami okrog stoječega pokopališča, je prišel v zidovje prvotne krščanske cerkve, ki je bila prav tako pozidana na tem kraju. Tukaj, prav na tem prostoru je morala biti tista cerkva, ki jo omenjajo stari šematizmi in Kazojeva vizitacija, da je leta 1071 že obstajala. Tukaj je stala tudi iz naravnih kamnov zidana župnijska cerkev, ki smo jo porušili. Zares po milosti stoletij posvečeni kraj!«³

Slepec nam je v tem opisu zapustil dragocen vir za nadaljnjo zgodovinsko raziskovanje. Najprej govori o starem poganskem templju, o njegovih ostankih in razbitinah, ki so jih našli pri kopanju temeljev za novo cerkev. Potem pa govori o dveh cerkvah: o neki prvotni krščanski cerkvi in pa o ladji stare župnijske cerkve, ki so jo leta 1910 porušili.

¹ Visitatio Kazionana 1698, Škofijski arhiv, Szombathely

² Ivan Zelko, Soboška cerkev, Družina 1963, XII, str. 93

³ Janoš Slepec, A muraszombati r.k. templomépítő bizottság üléseinek jegyzőkönyve, Slepčev rokopis v madžarščini, župnijski arhiv M. Sobota

Poganski tempelj, ki ga omenja Slepec v svojem rokopisu, je prav gotovo ostanek Mitrovega kulta. Glavni širitelji Mitrovega kulta so bili sužnji, vojaki in v znatni meri orientalski trgovci. Starejši napisi, ki se nanašajo na Mitra, posebno v Panoniji in Noriku, so večinoma od oproščenih sužnjev, nižjih uradnikov in dosluženih vojakov. Mitrovi častilci so postali iz prostakov častniki ter so se kot veterani povzpeli do znatnega ugleda. Kot dosluženi vojaki so se navadno naselili v bližini taborišča, kjer so dalje časa služili in dobili od cesarja zemljišče. Tam so si postavili vsaj majhen Mitrov tempelj. Tak doslužen vojak je moral biti tudi naš Viator, poštni sel, ki je omenjen na rimskem nagrobniku, vžidanem v severno steno današnje cerkve.

Sledi podrobni opis rimskega spomenika. Velikost napisnega kamna znaša 184 x 80 cm, debelina plošče je 5,5 cm, velikost napisnega polja pa je 76 x 59 cm, črke so visoke 8,5, ponekod le 8, oziroma 6 cm. Napis se glasi:

P(ublio) AELIO VIATO(ri) ...
ET LIO ...

V prevodu: Publio Eliju, Viatorju in ...

Viator je potnik ali poštni sel.

V gornjem pravokotnem polju sta dva leva, med njima na sredini je cvet (lotosov?), v trikotniku sta dve mitološki živali, ki pijeta iz vrelca. V spodnjem pravokotnem polju pa vidimo delfina. Delfin velja za spremljevalca vodnega božanstva Neptuna ali celo za njegov simbol. Delfinov rep se končuje v nekakšnem trizobu. Trizob je Neptunov klasični privesek. Leva sta čuvarja zakladnic in grobov, delfin in dve živali, ki pijeta iz studenca, pa so lahko simboli nesmrtnosti.

Buzinica

Slovenci, ki so se naselili na tleh današnje Sobote, so sprejeli krščansko vero od Bavarcev. Leta 796 se je v Pipinovem taboru nekje ob Donavi vršilo veliko posvetovanje, kako bi slovensko in avarsko ljudstvo v Panoniji pridobili za krščansko vero. Karel Veliki je namreč trikrat zaporedoma premagal divje Avare in zato se je odprlo razsežno misijonsko polje. Leta 798 se je solnograški škof Arno napotil med Slovence v Panonijo, kjer je poučeval ljudstvo, posvečeval cerkve in nastavljal duhovnike. Pouk v veri je trajal le 7 dni in ker so čakale velike množice na krst, so krščevali vsako soboto zvečer, ko se po liturgičnem času že začelja nedelja.⁴

Ogromne množice panonskih Slovencev so morale imeti tudi svoje cerkve. Prekmurski zgodovinar Jožef Košič, ki se je rodil v Bogojini dne 9. oktobra 1788, bil kaplan v Turnišču, pri Gradu in v Soboti, umrl pa kot župnik v Gornjem Seniku dne 26. decembra 1867⁵, nam je zapustil rokopis z naslovom: »Starine železnih in salajskih Slovenov«. V teh svojih Starinah takole piše: »Najbole je Bog Karola Velikoga casara objačo zato, naj se od poldivjih narodov splašena vera kerščanska predga ino na vse narode pod njegovov obrambov razšeri. Za toga volo je v etih krajih stanüvajoče narode Arnoni soligradskomi pišpeki zročo, naj nje na pravo vero oberne. ARNO JE

⁴ Dr. Fr. Kovačič, Zgodovina lavantinske škofije, Maribor 1928, str. 23

⁵ Dr. Géfin Gyula, A szombathelyi egyházmegye története, 3. kötet, Szombathely, 1935, str. 208

REJSAN PRIŠAO TUDI SLOVENOM PREDGAT EVANGELIOM (PO TOL-
MAČI)? VNOGE JE TŮ OKERSTO I V SOBOTI CERKEV GORI POSTAVO.⁶

Dr. Jospi Gruden pravi: »Ako primerjamo njegove (Košičeve) podatke z drugimi zgodovinskimi poročili, moramo reči, da so splošno zanesljivi.«⁷

Košič pravi dalje: »Pokedob pa ne bi mogao Arno sam gostokrat Slovene pohoditi ino nje z božov rečjov potroštati, je tak s privolenjom cesara sem odločo ednoga pišpeka, po imeni Teodorika, šteri bi meo brezi stalnoga prebivališča vedno okoli hoditi med Slovenomi, nje včiti, njim svestva deliti, mešnike i cerkve posvečavati. Casar Karol Veliki se je skrbo za cerkve i mešnike. On je zapovedao desetino dati pišpekcom. Za tolvaje je bilo postavleno, naj se za pervikrat ednoga oka, za drugikrat nosa, za tretjikrat žitka ma znebiti.«⁸

Po Košiču bi torej že škof Arno pred letom 821 dal postaviti v Soboti cerkev. Prof. Zelko pravi: »O tem sicer nimamo zanesljivih poročil. Pač pa je verjetno resnica povezana s cerkvijo v Buzinici (kraj pri Soboti).«⁹

Latinsko pisana listina z naslovom: »Spreobrnjenje Bavarcev in Karantancev« pravi, da je nadškof Liupram (drugi Arnov naslednik) posvetil med leti 840—859 cerkve v krajih Dudleipin, Ussitin, ad BUSINIZA, ad Bettobiam, ad Lindolverschirichun itd.¹⁰

Zgodovinarji se veliko trudijo, da bi določili, kje so stali ti kraji. Kovačič pravi: »Imenovane kraje in cerkve si moramo misliti ob večjih prometnih cestah, ki so ostale še iz rimske dobe. Že pred prihodom Madžarov so na nekih krajih obstajale cerkve, tako npr. v Soboti.«¹¹

Gotovo, da je šla skozi Soboto rimska cesta, če že ne glavna, pa vsaj stranska, ki je povezovala Lendavo z Radgono.¹²

Nas zanima kraj Buzinica. Zgodovinar Klebl misli pri tem na kraj BOZYNC, ki se omenja leta 1366. Ta kraj je stal v Železnem komitatu (torej v istem komitatu kot Sobota) in je bil v odnosih do zemljiške gospode pri Gradu v Prekmurju.¹³ Klebl pa ni vedel, da je Buzinica bilo naselje blizu Sobote, v soboški župniji. Vizitacijski zapisnik iz leta 1627 pravi, da je soboški kantor dobival bero v vaseh: Krogu, Buzincih in v Lukačevcih. To naselje Buzinci je bilo potem med leti 1627—1698 od Turkov upostošeno. Dokaz za to je dejstvo, da so malo pred letom 1627 Turki opustošili vasi severovzhodno od Buzinec, namreč Negonce, Križance in Obrančakovce. Na te kraje spominjajo danes le ledinska imena. Po vizitacijskem zapisniku iz leta 1698 dajejo bero soboškemu kantorju vasi: Krog, Lukačevci in trg Rakičan. Torej namesto Buzinci nastopi trg Rakičan. Dolžnost dajatve je torej prešla iz Buzinec na Rakičan, zato ker so nekdanja buzinska polja dobili Rakičanci. Severovzhodno od Rakičana najdemo pri potoku Ledavi ledinsko ime »Büzonsko« (od Buzinsko, na karti Bizensko) in »Büzinski mlin«.¹⁴ Tukaj je torej stalo

⁶ ČZN, Maribor 1914, str. 93—154

⁷ Prav tam

⁸ Prav tam

⁹ Ivan Zelko, Soboška cerkev, Družina 1963, XII, str. 93

¹⁰ Milko Kos, *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, Ljubljana 1963, str. 137

¹¹ Dr. Fr. Kovačič, *Slovenska Stajerska in Prekmurje*, Ljubljana 1926, str. 75—76

¹² *Krajevni leksikon Dravske banovine*, Ljubljana 1937, str. 459

¹³ Milko Kos, *Conversio Bagoariorum et Carantanorum*, Ljubljana 1936, str. 376

¹⁴ Ivan Zelko, *Kronika XII*/str. 53

naselje Buzinci ali Buzinica, kjer je 859. leta že stala posvečena cerkev. Videla sta jo torej sv. brata Ciril in Metod, videl jo je slovenski knez Kocelj, ki je po krajevnem ustnem izročilu hodil k Slovencem med Muro in Rabo »z jagerijov se razveseljovat«, kot je zapisal Košič.¹⁵

Zakaj ni ostala cerkev v Buzinici?

Zato ker je bila lesena, preprosta. Zgodovinarji, Milko Kos, madžarski zgodovinar Jurij Balanyi in drugi, trdijo, da so vaše cerkve v Pribinovih časih bile lesene. Daleč so zaostajale v sijaju in po velikosti za škofijskimi stolnicami. Po zunanosti so se komaj razlikovale od vaških koč. Tudi Jožef Košič piše v svojih Starinah: »Te cerkve slovenske, kak niti te pervejše, so nej mele türna, nej zvona, šteri bi dobre lüdi k božoj slüžbi vabo, nego so po vküp zbitih blanjah ropotali, gda so lüdstvo k božoj službi vabili. Naše perve papinske cerkve so bile male, lesene, za volo malo kerščenikov i zmenkanja meštrov i stroška.«¹⁶

Cerkve v Buzinici torej ni mogla obstati, ker ni bila nikaka trdnjava, ki bi kljubovala Madžarom. Madžari so namreč ob svojem prihodu v Panonsko nižino okoli leta 900 uničili večino cerkva, ki so bile zgrajene v Panoniji za časa salzburških grofov in sv. bratov Cirila in Metoda. Ista usoda je zadela tudi cerkev v Buzinici pri Soboti.

Prva cerkev v Soboti

Ko so Madžari okrog leta 1000 sprejeli krščansko vero, so začeli graditi cerkve. Prva soboška cerkev je bila pozidana leta 1071 iz materiala poganškega templja, kot nam priča Slepčev rokopis. Madžari takrat še niso imeli cerkvene uprave nad Prekmurjem. Današnje Prekmurje je takrat upravljal spet Salzburg, kolikor je to mogel.

Prof. Zelko navaja še bolj zanesljive dokaze, za obstoj cerkve v Soboti, oziroma okolici, za časa sv. bratov Cirila in Metoda. Kraj Sobota je bil naseljen že pred prihodom Madžarov. Madžari so namreč sprejeli krajevno ime Sobota od Slovencev — staroselcev s staroslovenskim nosnikom v imenu Zumbota.¹⁷ Takrat je bil nosnik pri Slovencih še v rabi. V tem primeru bi stala v Soboti sami cerkev še pred letom 1071, to se pravi leta 859, istočasno kot v sosednji Buzinici. Prof. Jožko Maučec trdi, da se je Sobota v najstarejših časih zvala Uissnic,¹⁸ kar bi lahko bilo istovetno s krajem Ussitin, ki ga omenja listina *Conversio*, Spreobrnjenje Bavarcev in Karantancev. Temu v prid govori tudi dejstvo, da si potem v omenjeni listini vsi naštetí kraji po legi sledijo lepo po vrsti. Solnograški nadškof Liupram je leta 859 posvetil cerkve izven mesta Blatograda (*foris civitatem*) v Dudleipin (to je v Radgoni), v Ussitin (to je Uissnitz — Sobota), ad Businiza (to je Buzinica pri Rakičanu),

¹⁵ ČZN, Maribor, 1914, str. 93—94.

¹⁶ ČZN, Maribor 1914, str. 99—100

¹⁷ Ivan Zelko, Kronika X/1, str. 23

¹⁸ Jože Maučec, Zgodovina Slovenske Krajine, Novine 4. 12. 1923, str. 3

ad Bettobiam (to je Ptuj), ad Lindolveschirichun (to je Lendava). Sv. Metod je torej ob svojem potovanju v Rim in nazaj kot panonski nadškof vsekakor obiskal tudi te cerkve,¹⁹ saj so bile zvezane z dobro rimsko cesto.

Tudi zgodovinar dr. Josip Gruden trdi, da so ogrski Slovenci imeli svoje cerkve in župnije že v 11. stoletju.²⁰

Cerkvena in politična pripadnost Sobote

Od leta 798—850 vodijo ozemlje današnje Sobote pokrajinski škofje — korepiskopi, ki so odvisni od salzburških nadškofov. Po imenu poznamo škofa Teodorika.

Med leti 850—869 je cerkveno središče v Pribinovem Blatogradu. V Buzinici pri Soboti je posvečena prva cerkva. Buzinico pri Soboti opravljajo takozvani arhiprezbiterji — nadduhovniki iz Blatograda. Prvi po imenu znan nadduhovnik je bil Pribinov dvorni duhovnik Dominik (leta 850). Ta Dominik je bil prav gotovo Slovenec, njegovo latinsko ime je najbrž prevod slovenskega imena Nedeljko.²¹ Naslednji nadduhovniki v Blatogradu so bili Svarnagal, Altfried in Rihpald.

Potem je zavladal v Blatogradu Pribinov sin Kocelj od leta 869—874. Kocelj vlada nad panonskimi Slovenci, torej tudi nad Buzinico pri Soboti, kot samostojen knez.²² Svojo oblast je izvrševal neodvisno od Nemcev že prej, kot nam kaže listina, ohranjena v državnem arhivu v Münchenu. Listina je pisana v latinskem jeziku s samimi srednjeveškimi kraticami: »In noie dni nri ihu X declaratu e comoran...« Če izpišemo vse besede v latinskem jeziku se glasi takole: »In nomine domini nostri Jesu Christi declaratum est commorantibus cunctis quod quidam comes de sclavis nomine Chezul omnem regionem quam habuit prope Pilozsue in villa quae dicitur UUampaldi... Hoc factum est anno incarnati domini DCCCLXI...«²³ V prevodu: »V imenu našega Gospoda Jezusa Kristusa. Izjavlja se vsem navzočim, da je neki knez Slovencev, Kocelj po imenu, prodal vso svojo posest, ki jo je imel blizu Blatnega jezera, v vasi, ki se imenuje Vampaldova. To se je zgodilo v letu učlovečenja Gospodovega 861.«

Od leta 869—874 je Buzinica pri Soboti spadala pod Metodovo nadškofijo. Knez Kocelj je imel v Blatogradu celo bogoslovno šolo. Ni izključeno, da so bili tudi dijaki iz Buzinice v tej bogoslovni šoli. Papež Hadrijan je poslal knezu Koclju pismo, v katerem mu toplo priporoča škofa Metoda in slovensko bogoslužje: »Mi smo s trojno radostjo napolnjeni sklenili poslati v vaše kraje Metodija, moža popolnega znanja in pravovernega, da bi vas učil. On je prevedel svete knjige v vaš jezik, popolnoma vse cerkveno bogoslužje s sveto mašo. Ako pa kdo začne drzno vas drugače zavajati, sramoteč knjige vašega jezika, naj bo izobčen ne samo od obhajila, ampak tudi iz cerkve, dokler se ne poboljša. Ti so namreč volkovi in ne ovce.«²⁴

Primerjajmo staroslovanski jezik s »staroslovenskim« jezikom Mikloša Küzmiča:

¹⁹ Ivan Zelko, Soboška cerkev, Družina, leto XII. št. 12, str. 94

²⁰ CZN, Maribor 1914, str. 103

²¹ Dr. Fr. Kovačič, Slovenska Štajerska in Prekmurje, Ljubljana 1926, str. 74

²² Kos, Zgodovina Slovencev od naselitve do 15. stol., Ljubljana 1955, str. 118

²³ Listina kneza Koclja z dne 21. 3. 861, Rokopis 3c, list 83, Državni arhiv München

²⁴ Kos-Gestrin-Melik, Zgodovinska čitanka za 6. razred, Ljubljana 1969, str. 31—32

Ve ono vreme:

Reče Isus učenikom svojim:

... Ašče ubo prineseš
dar svoj k oltarju,
i tu vspomeneš
jako brat tvoj
imat nečto na te:
ostavi tu dar tvoj
pred oltarem,
i idi predže smirit se
s bratom tvojim:
i togda prišad
prineseš dar svoj.

Isto Matej 5, 23—24
v knjižni slovenščini:

Tisti čas je rekel
Jezus svojim učencem:

Če torej prineseš
svoj dar k oltarju
in se tam spomniš,
da ima tvoj brat kaj zoper tebe,
pusti svoj dar tam pred oltarjem
in pojdi, da se poprej spraviš s svojim bratom,
in potem pridi in daruj svoj dar.

Po smrti sv. Metoda leta 885 je Solnograd zopet uvedel pokrajinske škofe, korepiskope, ki so vladali na ozemlju Buzinice in Sobote. Imena teh so: Salomon, Engilfrid, Alarik, Ditrih in Gotapert.

V tem času so bile ustanovljene tudi madžarske škofije, v Györu okoli leta 998, v Vesprenu leta 1002, toda Prekmurje še naprej upravljajo solnograški nadškofje, kolikor jim je bilo to zaradi bojev z Madžari mogoče.

21. marca 1070 papež Aleksander II. ustreže solnograškemu nadškofu Gebhardu, ki je prosil, da bi smel ustanoviti škofijo, ker je nadškofija tako obširna, da ne more sam preskrbovati s krizmo in po njej izvrševati vseh škofovskih opravil. Na podlagi tega ustanovi nadškof Gebhart leta 1072 krško škofijo.²⁵

Prav v tem času je v Soboti že stala cerkev. To je bilo leta 1071.

Od leta 1094 do leta 1777 je spadala Sobota pod madžarsko škofijo Györ.

Od leta 1777—1923 pa pod škofijo Szombathely.

1. dec. 1923 postane mariborski škof administrator Slovenske krajine. To stanje je trajalo do leta 1941. Takrat je prišlo Prekmurje spet pod apostolsko administraturo Szombathely do leta 1945.

Vu onom vrejmeni:

Pravo je Jezuš vučenikom
svojim:

... Či zato prineseš
dar tvoj na oltar,
i tam se spomeneš,
ka brat tvoj
ma kaj prouti tebi:
ostavi tam dar tvoj
pred oltarom,
ino se idi prvla mirit
z bratom tvojim,
i teda pridoči
aldüj dar tvoj.

(Po Štefanu Küzmiču 1771:
»prinesi dar tvoj«).

²⁵ Dr. Fr. Kos, Gradivo III., Ljubljana 1911, str. 152

Od 1945—1946 je v Prekmurju generalni vikariat.

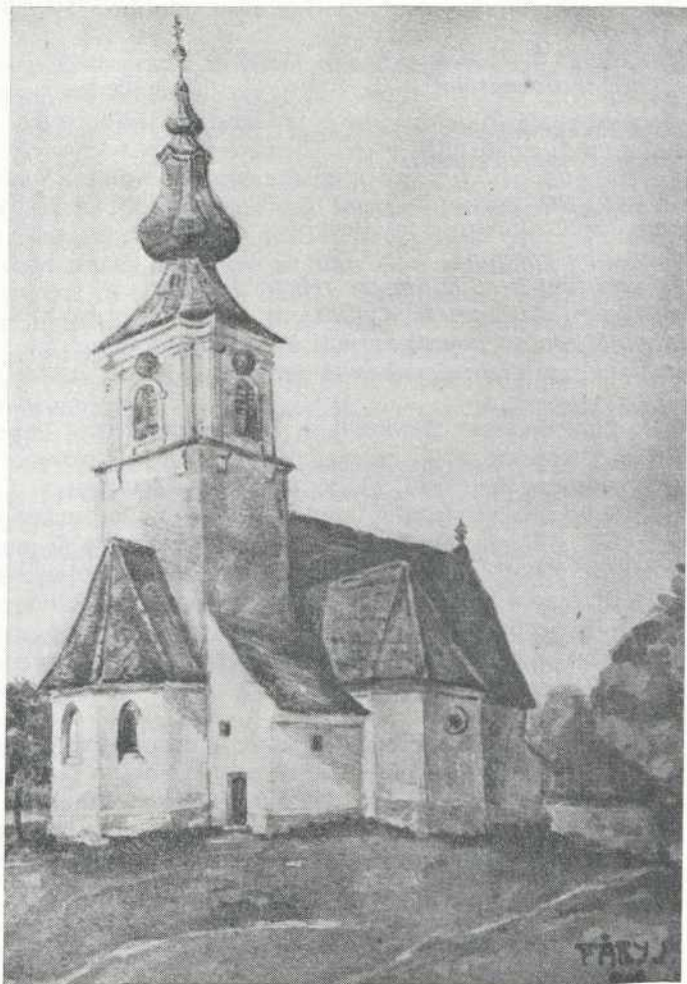
Od 1946—1964 spada Prekmurje spet pod apostolsko administraturo Maribor.

Od 15. 8. 1964 je Sobota skupaj z ostalim Prekmurjem pravi sestavni del mariborske škofije.

Sedež arhidiakonata v Soboti

V srednjem veku je bila Sobota nekakšno cerkveno središče. Madžarska škofija Győr je imela na jugu svoj posebni arhidiakonot, katerega sedež je bil leta 1331 v Soboti. Arhidiakon (nekak škofov namestnik) prebiva v Soboti takrat, ko se Sobota imenuje kot mesto (civitas), to je leta 1365.

Soboška cerkev se omenja tudi v rimskih vatikanskih arhivih. Tako je npr. 27. 5. 1394 predložil papež Bonifacij IX. soboškega župnika Mihaela za győrskega kanonika. 8. dec. 1401 pa je isti papež podelil soboški cerkvi od-

*Stara soboška
cerkev s
severovzhodne
strani*

pustke, ki jih imajo sicer samo Marijine cerkve ob Porciunkuli. Papež Bonifacij IX. pooblašča soboškega župnika in še 6 drugih duhovnikov, da na belo nedeljo in že dva dni prej smejo dati odvezo vsakemu verniku od vseh grehov, ki so pridržani sv. sedežu.²⁶

Soboška cerkev v protestantski upravi

Najbolj uspešno se je širila protestantska vera v okolici Sobote od leta 1605—1672. V tem času so bile vse nekdanje katoliške župnije v Prekmurju v rokah evangeličanskih, oziroma kalvinskih pridigarjev. Katoliški duhovniki, ki niso sprejeli Lutrovega nauka, so morali zaradi nastopa zemljiških gospodov zapustiti svoje župnije.

Nekateri duhovniki so kljub prepovedi ostali med ljudstvom. Umaknili so se iz župnijske cerkve na podružnice. Tako je leta 1627 pri podružnici sv. Marjete v Pužavcih deloval katoliški duhovnik. Protestantska vizitacija iz leta 1627 ga imenuje »papinskega« duhovnika (neminemū papista pap). Podružnica v Pužavcih je spadala pod martjansko župnijo. Če je takrat bival pri soboški podružnici sv. Gertrude v Veščici tudi kak katoliški duhovnik, ni znano.

Jurij Salasegi — okrog leta 1593

Ko se je začel vršiti prehod iz katoliške Cerkve v protestantsko, je deloval v Soboti luteransko misleči dekan in senior Jurij Salasegi. Bil je prav gotovo prej katoliški duhovnik. Jurij Salasegi je deloval tudi na književnem področju. Prevedel je molitvenik Janeza Habermana Avenariusa na madžarski jezik. Ta prevod je posvetil Magdaleni, hčerki grofice Marjete Szechy.²⁷

Jurij Salasegiju je sledil Janez Salasegi (okoli leta 1612)

Po trditvah madžarskega protestantskega zgodovinarja Payra je za Jurijem Salasegijem seniorsko službo v Soboti opravljal J. Salasegi. Bil je soboški predikant. Prej je bil dušni pastir v Martjancih. Ali je bil prvotno tudi katol. duhovnik, ni znano. Leta 1604 je prepustil martjanski cerkvi cerkveni vinograd v Vučji gomili v najem Jurku Ferenceku do časa, dokler »bi Gospodin Bog od poganke roke orsag osvobodil«. Zaradi turških pogostnih vpadov župnik ni mogel sam obdelovati vinograda.

Janez Salasegi je leta 1612 kot soboški duhovnik podpisal takozvano »Formulo Concordiae«: »Jaz Janez Salasegi, soboški duhovnik, podpišem to pravo veroizpoved z mirno vestjo, brez kakršnekoli hinavščine in pretvarjanja, s svojo lastno roko.«²⁸

Toda že leta 1616 se je njegovo delovanje v Soboti končalo, ker je od tedaj naprej soboški dušni pastir Ambrož Brehoci.

Ambrož Brehoci (leta 1616...)

Bil je soboški predikant. Ničesar drugega ne vemo o njem, kakor samo to, da ga je leta 1616 za Soboto ordiniral luteransko misleči škof Klasekovič.

²⁶ Ivan Zelko, Soboška cerkev, Družina 1963, št. 12, str. 93

²⁷ Ivan Zelko, Soboška cerkev, Družina 1963, št. 12, str. 93

²⁸ Ivan Zelko, Zgodovina soboške dekanije, tipkano, str. 13

Janez Gederoci (leta 1627 ...)

in Gregor Svetič (leta 1627 ...)

13. julija 1627 je prišla v Soboto luteranska verska komisija vizitirat soboško cerkev in župnijo. Komisijo so sestavljali Štefan Lethenyi iz Čeprega, Štefan Zvonarič iz Czenka in senior Janez Terboč iz Gornje Lendave.

V soboškem gradu je vizitacijska komisija našla duhovnika Gregorja Svetiča. Bil je dvorni duhovnik pri velmožu, grofu Mihaelu Szechyju. Njegova plača pri tem grofu je bila naslednja: gotovega denarja 80 madžarskih forintov, 10 mernikov pšenice, prav toliko mernikov rži in ovs, 10 velikih veder vina, dva prašiča, drv, kolikor potrebuje, ter 8 laktov platna. Vsak dan dobi dostojno postrežbo pri grofu. Ako pa ne želi iti k mizi jest, se mu namesto kosila in večerje da kruh in vino.

Pri cerkvi sv. Nikolaja v Soboti pa je komisija našla duhovnika Janeza Gederocija. Ta pa je užival župnijsko nadarbino, ki je imela svoje parcele in sicer: »pouleg pouti«, »pouleg iste pouti« na vzhodni strani je 200 ogonov, »pri križpotji« so štirje kosi, v »Germovcu« 8 kosov, v »Müzgaj« en oral zemlje, onstran vode »Gezir« ter travnik v »Fararovem kouti«. Župnija je takrat imela tudi vinograd v »Sebeborskem bregi«. En del tega vinograda sta takratna cerkvena ključarja Jurko Sabo in Mihael Moravček župniji prodala in prav isti cerkveni ključar Mihael Moravček je vinograd kupil. Ker se je pri vinogradu zgodila cerkvi krivica, je omenjena luteranska komisija odločila takole: Sedanji posestnik cerkvenega vinograda Mihael Moravček je vinograd sam prodal in sam kupil. Ceno vinograda je sicer izplačal, vendar se je cerkvene imovine znova polastil in je denar — 22 rajnškov — sedaj tudi pri njem. Zato naj denar obdrži zase, vinograd pa takoj prepusti soboški župniji in nikdar več naj ne položi nanj svojih rok.

Soboškemu duhovniku Janezu Gederociju so dolžni Sobočani orati in sicer vsak po 12 brazd, kjer predikator določi. Ob tej priliki jim daje hrano in pijačo iz dobre volje, če hoče, dolžan pa ni.

Ob prazniku sv. Gala so Sobočani dajali duhovniku po enega kopuna. V trgu (v Soboti) ima predikator tudi pravico do desetine od gosjih mladičev — žibekov. Kočarji so mu dolžni dajati po enega delavca. Od krsta se je plačevalo po en groš in po en kruh. Otročnica naj po šestih tednih vstane in pride v cerkev, da jo predikator vpelje, od česar plača štiri denarje.

Od spovedovanja v cerkvi so predikatorju plačevali iz dobre volje, kolikor je kdo hotel. (To je bilo spovedovanje poedincev, kakor je v katoliški cerkvi v veljavi).

Ko gre predikator bolnika sprevidet v trg (v Soboto), mu za to gre štiri denarje, ako pa gre v zunanje vasi in tam ostane na prigrizku, mu še kljub temu treba plačati po en groš, ako pa brez prigrizka odide, so mu dolžni dati tri groše.

Od poroke tržani (t.j. prebivalci Sobote) dajejo pint vina, en kruh (vrtnik) in pečenko, dočim zunanji župljani tri groše, en kruh, pint vina in pečenko.

Od oklicev dajejo vsi župljani enako po štiri denarje.

Od mrliča v trgu, če se ga pokoplje s petjem, se plača 20 denarjev, polovica je predikatorjeva, polovica pa kantorjeva. Ako predikator ima nagovor ob mrliču, se mu plača za to še 20 denarjev. Iz Rakičana pogreb s konduktom (če duhovnik mrliča spremlja) 25 krajcarjev, iz ostalih vasi pa s konduktom en rajniš.

Tomaž Križan (leta 1651)

Tomaž Križan je bil na luteranski sinodi v Uj-keru leta 1626 ordiniran za Gornje Petrovce. Ob tej priliki je podpisal formulo luteranske pravovernosti z besedami: »Jaz Tomaž Križan, duhovnik pri Sv. Trojici (G. Petrovci) podpišem Knjigo soglasja.«

Okoli leta 1648 je bil Križan dušni pastir pri Sv. Juriju.

Leta 1651 je bival že v Soboti in je kot senior dekanije nastopal med leti 1651—1661. Križanov seniorat je obsegal 14 župnij: razen župnij soboške dekanije z Gornjim Senikom še Bogojino, Resznec, Kardonfalvo in Gyarmat.

Tomaž Križan je bil verjetno zadnji luteranski dekan, senior, ki je imel nadzorstvo nad nekdanjimi in sedanjimi katoliškimi župnijami in cerkvami v dekaniji. V letih 1671—1673 je prišlo do rekatolizacije, večina cerkva v soboški dekaniji upravljajo že katoličani.²⁹

Vrsta soboških katoliških župnikov in vicearhidiakonov

Matija Slavic (1682—1702)

Prvi znani vicearhidiakon v začetku rekatolizacije je bil Matija Slavic. Rodil se je ok. l. 1655 v Turnišču. Turniški župnik Vinko Juretič je l. 1669 sestavil zapisnik vseh faranov svoje župnije, imenomoma in po vaseh. Razen imena poglavarja družine je navedel število članov v družini. V Turnišču je zabeležil družino Štefana Slavic.³⁰ V družini je bilo 8 članov. Družina je bila obvezna župniku dajati največjo zbirco. To pomeni, da je bilo njeno zemljišče eno izmed največjih v Turnišču. Iz te družine je bil Matija Slavic, vicearhidiakon, to je dekan za »Slovensko krajino in Porabje« (per districtum Totsag, partiumque Rabiensium).

Matija Slavic je končal filozofijo in teologijo v treh letih. V duhovnika je bil posvečen l. 1680, brez dvoma kot duhovnik zagrebške škofije. Od leta 1682 je bil župnik in dekan v Soboti. Vizitator opat Štefan Kazo mu daje hval vredno oceno: »vir probus, exemplaris et populo acceptus. Estque installatus«, to pomeni: skromen, zgleden, vernikom mil in drag, bil je tudi instaliran, umeščen.

V njegovem času je bila na pročelju cerkve še vidna letnica 1 0 7 1.

Imel pa je malo župljanov, kot smo omenili že v začetku. Ko je postal Matija Slavic župnik v Soboti, so vladali še Turki.

V trgu Sobota skupaj s predmestjem	250 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	70
V trgu Rakičan	229 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	79
V naselju Lukačevci	60 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	6
V naselju Veliki in Mali Bakovci	131 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	99
V naselju Krog	273 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	48
V naselju Svetanovci	165 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	36

²⁹ Ivan Zelko, Zgodovina soboške dekanije, tipkano, str. 16

³⁰ Ivan Zelko, Zgodovina soboške dekanije, tipkano, str. 16

V naselju Borejci	124 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	11
V naselju Polana	70 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	2
V naselju Černelavci	67 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	7
V naselju Veščica	105 duš
Od teh katoličanov (razen otrok)	6
Tako beremo v stari listini. ³¹	

Matija Slavic pa ni ostal stalno v Soboti, ampak se je pozneje preselil v Martjance, kjer je leta 1702 dal obokati martjansko cerkev. Leta 1714 Matije Slavica tudi ni več v Martjancih, ker so tega leta župnijo upravljali kantorji in katoliški laiki, imenovani licenciati.³²

Janoš Lutter (o. 1702—1733)

V Soboti je bil župnik 1718, kakor je to zapisano na naslovno stran krstne knjige. O njem ne vemo ničesar drugega. Zabeležba v krstno knjigo je od nekega njegovega naslednika.

Janoš LEPEŠIČ (1733—1740)

On je začel pisati krstno knjigo. Prvi vpis je od 15. marca 1733: Tega dne je bila krščena Katarina, zakonska hči Nikolaja Ambroš in Magdalene Sraka. Botri so bili Matija Vaniek in Eva Vaniek.

Župnik Lepešič je začel pisati tudi poročno in mrliško knjigo. Mrliško knjigo je začel pisati komaj 26. nov. 1736, ko je zapisal sledeče: Dne 26. nov. 1736 ob drugi uri popoldne je presvetli in premilostni gospod Janez Gomboši zamenjal to bedno smrtno življenje z nesmrtnim. Prejel je vse potrebne zakramente. Mož blagega spomina, saj je bil oče vseh župnikov in cerkva, visoki uradnik Njegovega cesarsko-kraljevskega Veličanstva Kraljestva Hrvaškega (Regni Croatiae).

Štefan MARIČ (o. 1740—1743)

Bil je župnik v Soboti kratko časa, omenja ga v svoji zgodovini cerkve kanonik Slepec.³³

Jožef BANŠIČ (1743—1753)

Kot soboški župnik je zapisal v krstno knjigo med drugim tudi sledeče: 1 oct. 1743 Baptus ex Szobota Mathias ... per me Jos. Bansich P. loci, to je: Jaz Jos. Banšič, župnik tega kraja, sem dne 1. okt. 1743 krstil Matjaša iz Sobote. On je bil prvi, ki je mesto SOBOTA zapisal s slovenskim imenom.

Nikolaj BORBÉLY (1753—1773)

O njem pravi kanonična vizitacija iz leta 1756:

»Župnik je prečastiti gospod Nikolaj Borbely, kanonik častitega kapitlja kolegiatne cerkve Sv. Mihalela nadangela železne županije. Župnik govori tri

³¹ Visitatio Kazoiana 1698, Škofijski arhiv Szombathely

³² Ivan Zelko, Zgodovina soboške dekanije, tipkano, str. 17

³³ Janoš Slepec, Z zgodovine soboške cerkvi, Marijin list 1910 str. 144

jezike: slovenski, madžarski in nemški. Teološke in moralne študije je končal v Györu. V Soboti je že tri leta župnik. Prej je služboval tri leta v Martjancih, 9 let pri Sv. Benediktu, 12 let v Gornjem Seniku. Dovolj je poučen v svetih vedah, je sposoben in načitan. Ima dovolj pripravnih, potrebnih knjig, ki so njegova last. Cerkvene knjige pa so sledeče: (tu so našteje latinske pridige in kateheze). Nekaj knjig je posodil prečastitemu gospodu Janezu Požgaj, župniku pri Sv. Benediktu, nekaj pa presvetlemu gospodu Francu Lengyel.

Gospod župnik ima dovolj znanja, da lahko deli zakramente, opravlja brevir in poučuje ljudstvo.

Ima tudi knjigo, v katero vestno vpisuje imena krščenih, poročenih in umrlih.

Mašuje pogosto, ob nedeljah in prazn. ima goreče, koristne pridige in kateheze. V župnijski cerkvi začne božjo službo vedno ob desetih in traja dve uri. Po večernicah ima kateheze za mladino in otroke.

Sv. mašo opravlja z dolžno zbranostjo, dvakrat na mesec mašuje za ljudstvo.

Zakramente skrbno deli po obredu svete Rimske Cerkve.

Nobeden niti odrasli niti otrok ni umrl po njegovi krivdi ali zlobi brez krsta, obhajila, pokore in maziljenja.

Sv. Rešnje telo nosi k bolnikom z vso spoštljivostjo, toda brez luči. Večna luč pred tabernakljem ne gori vsled pomanjkanja.

Župnik je vedno trezen, ni pretepavec, prepirljivec, kakor tudi ne razkošnež ali kvestor (finančnik). Ni ljubitelj plesa, njegovo vedenje do oseb druge spola ni sumljivo. Ni lovec in tudi ne hodi na lovino, ki je klerikom zabranjena.

Nikoli ne mašuje dvakrat na dan brez posebnega dovoljenja. Nikoli se ne oddalji od župnije. Kadar pa je upravičeno odsoten, si poskrbi primerne-nega namestnika.

Svojim predpostavljenim je pokoren in živi po cerkvenih predpisih, nosi duhovniško obleko in tonzuro.«

Župnik Nikolaj Borbeli je zaslužen tudi za slovensko literaturo. Ko je bil še župnik v Martjancih, je okrog leta 1752 prepisal najstarejšo prekmursko listino iz leta 1643. Zgodovinsko ozadje listine je znano. Štiri leta po padcu Kaniže v turške roke so leta 1604 martjanski cehmeštri izročili cerkveni vinograd v Vučegomili Ferenceku Jurku v najem, ker ga martjanski predikator vsled Turkov ni mogel obdelovati. Leta 1643 je nastala vsled tega vinograda pravda, ki so jo spisali v prekmurskem (nekoliko kajkavskem) narečju. Začne se z besedami: »Mij szvetoga Martina Czehmestri...« Konča pa se z besedami: »Piszano i vcsinyeno je veto dugovanye 1 January Ao a partu Virgineo 1643.« Nikolaj Borbeli je listino overil takole: »Da se ta prepis ne samo strinja od besede do besede z originalom, ampak da sem ga sam z lastno roko prepisal, spričujem jaz Nikolaj Barbely, dekan Slovenske krajine (districtus Totsagh).³⁴

Župnik Nikolaj Borbely je imel v župniji 3.692 duš. Od teh je bilo 236 evangeličanov. Ljudstvo je bilo pobožno, cerkev je rado obiskovalo. Razen nekaj preklinjevalcev, v župniji ni bilo javnih grešnikov. To je zasluga gorečega župnika Nikolaja Borbelija, ki župljane vlada nekaj z ljubeznijo, nekaj pa s strahom (Parochiani partim amore partim timore reguntur).³⁵

³⁴ Fr. Stele, Gradivo za prekm. zgodovino, ČZN 1927/9

³⁵ Kanonična vizitacija 1756, župnijski arhiv, M. Sobota

Jurij R A F A Y (1773—1789)

Rodil se je okrog leta 1726. Teologijo je končal v Györu in je bil posvečen leta 1750. Najprej je bil 5 let dvorni kaplan pri grofu Szapariju v Soboti (1750—55), potem je bil župnik na Tišini (1755—68), v Martjancih (1768—73), nato pa župnik v Soboti od 1773—1789. Umrl je 19. januarja 1789. Govoril je dobro slovensko (rojen je bil v vasi Kövesvölgy!), madžarsko in srednje dobro tudi nemško.³⁶

Emerik-Imre H A N Ž E K (1789—1826)

Rodil se je 1. nov. 1756 v Gornjem Seniku. Teologijo je študiral najprej v Györu, potem v Budi. Posvečen je bil leta 1780. Kaplanoval je pri Rabskem sv. Martinu (Rabaszenmarton), pol leta je bil administrator v Gyanafalvi, potem je bil kaplan v Incedu in Rábakethelyu; 5 let je bil župnik v Gornjih Petrovcih, nato pa župnik v Murski Soboti od aprila 1789 do svoje smrti 9. novembra 1826. V onemoglih letih Mikloša Küzmiča — leta 1800 — je bil imenovan za dekanovega namestnika, potem pa za dekana. Govoril je 4 jezike: slovenski, hrvaški, madžarski in nemški.³⁷

Ohranjena je njegova prva pridiga, ki jo je imel v Soboti aprila 1789, najbrž na nedeljo Dobrega Pastirja, ker v njej na več mestih govori o dobrem Pastirju. »Ali nej samo po nedelaj i svetkaj, nego i gdašteč inda more Dühovnik iskati priliko sebi zavüpane Düše na pout Zveličanya spravlati. Zato či Dühovnik k šteroj hiži ide večkrat, nej trbej nyegove stopaje na lagovo tolmačiti, njega krivo souditi, ne hodi po lagovom računi, nega naj odevdarjene k Bougi povrne.«³⁸

Latinski zapisnik iz leta 1800 pravi, da je imel župnik Hanžek v župniji 1725 odraslih katoličanov (confessionis capaces), 391 otrok in 391 evangeličanov.

Leta 1789, takoj po smrti župnika Jurija Raffaya, je župnišče popolnoma zgorelo (per fatale incedium in cineres abiisset), tako da je moral Hanžek nekatere matične podatke ponovno zapisati. Pisal je matične knjige v latinskem jeziku, toda prvega spreobrnjenca leta 1819 je vpisal v slovenščini: »Bakoszkoga Hertara Szin v Krougi szluzi.« Leta 1811 se omenja med kandidati za kanonika in sicer med 13 kandidati na četrtem mestu. Škof Somogy je njegovo življenje in delovanje takole označil: »Velike zasluge si je pridobil s svojim duhovniškim življenjem, s svojo duhovniško službo v treh jezikih. Goreč je v dušnem pastirstvu tako v lastni župniji kakor tudi v dekaniji. Tiste, ki so zašli od vere, je priklical nazaj. Bil je točen v dekanski službi. Po značaju je ustrezljiv, vljuden in ljubezniv.«³⁹

Župnik Hanžek je bil tudi navzoč pri obglavljenju, ki se je izvršilo v Soboti dne 5. aprila 1823. Ivan Gregor, doma iz Noršinec, poročen, zet kroškega Nikolaja Žalika, star 24 let, je umoril rimijskega gostilničarja Darbošo. Zaradi tega je bil od vseh sodišč obsojen na smrt. Sodbo je odobrila in potrdila Njegova kraljeva visokost. Ivana Gregorja so potem redni in deželni vojaki spremljali na morišče. Duhovno tolažbo mu je nudil domači soboški

³⁶ Dr. Géfin Gyula, A szombathelyi egyházmegye története, III. kötet, Szombathely 1935, str. 337

³⁷ Prav tam, str. 131

³⁸ Prvi Gucs Düsevnog Pasztéra k-szvojom Fárnikom, župn. arhiv. M. Sobota

³⁹ Dr. Géfin Gyula, A szombathelyi egyházmegye története, III. kötet, Szombathely 1935, str. 131

župnik in dekan Emerik Hanžek. Predno mu je rabelj iz Csakanyija (kraj pri Kermedinu) odsekal glavo, je izgovarjal presladka imena Jezus in Marija. Potem je pobožno izdihnil, star komaj 24 let.⁴⁰

Spomin na vrlega župnika in dekana Emerika Hanžeka hrani spominska plošča, vzdana v južno steno cerkve. To je takozvani kronogram. Iz latinskih velikih črk lahko razberemo letnico smrti 1826. V slovenskem prevodu se na-
pis glasi takole :

ZEMSKI OSTANKI
EMERIKA HANŽEKA
TUKAJ
V MIRU
POCIVAJO
PASTIR!

ZA TEBOJ ZALUJEJO VSI TVOJI SOBRATJE IN LJUDSTVO.

Franc H Ü L L (1826—1880)

Narodil se je 28. avg. 1800 na Tišini kot sin plemenitih staršev Emerika in Kristine Hemecperger. Krstni boter mu je bil takratni tišinski župnik Franc Ksaver Cipot. Ta ga je tudi poslal v gimnazijo v Kőszeg. Deček je bil bistrega uma ter je z lahkoto študiral. Ker je filozofijo končal že v dijaških letih, je bogoslovje dovršil že, ko je bil star 22 let. Ker ni bil dovolj star za mašniško posvečenje, je bil dve leti hišni vzgojitelj v družini Jurija Bezeredja v Veszpremu. 11. marca 1824 je bil posvečen. Kaplanoval je v Soboti dve leti in dva meseca in že 8. dec. 1826 je bil imenovan za soboškega župnika. Bil je povsod zelo priljubljen zaradi lepega nastopa, nadarjenosti in sposobnosti. Leta 1838 je bil postavljen v pomoč dekanu Adolfu Augustiču pri opravljanju dekanijskih poslov. Leta 1840 je bil imenovan za dekana in šolskega nadzornika. Zaradi zaslug ga je 1. 1849 somboteljski škof imenoval za častnega kanonika, cesar Franc Jožef I. pa leta 1872 za naslovnega prošta. Govoril je slovensko, madžarsko in nemško. Kanonik Slepec piše o njem: »Prvle kak bi vu penzio odhajali, so vu 80 leti svoje starosti mrli i zakopani so na sobočkem cintori poleg velkoga križa.«⁴¹

Hüll je umrl 28. okt. 1880 v Soboti. Napisal je v latinskem jeziku 9 strani obsegajočo kroniko soboške župnije.

Po njegovi smrti je prevzel soboško župnijo njegov kaplan Franc Gašpar.

Franc G A Š P A R (1880—1906)

Doma je bil iz slovenskega Porabja. Rodil se je v Slovenski vesi 17. jan. 1843. Njegov oče je bil Andrej, mati Katarina, roj. Gerenčer. Posvečen je bil 22. julija 1871. Kaplanoval je v Gornjem Seniku (1871—1872), na Tišini, nato pa v Murski Soboti (1877—1880). Po smrti župnika in prošta Hüllja je prevzel soboško župnijo, kjer je bil župnik od 1880 do svoje smrti, to je do 15. jan. 1906.

Franc Gašpar je dne 26. dec. 1905 leta sklical sejo cerkvenega odbora. Navzoči so bili: dr. Franc Ivanoci, tišinski župnik in dekan, Janoš Slepec, kaplan in zapisnikar, Pongrácz Pósfay, predsednik cerkvenega odbora, grof Lá-

⁴⁰ Mrliška knjiga 1823, župnijski arhiv, M. Sobotna

⁴¹ Janoš Slepec, Z zgodovine soboške cerkvi, Marijin list 1910, str. 144

szló Szápáry in mnogi drugi cerkveni odborniki. Sklenili so, da bodo zidali v Soboti novo cerkev, preskrbeli načrte in določili može in žene, ki bodo zbirali prostovoljne prispevke za novo cerkev, iz Sobote 6 mož in 18 žena. Grof Szápáry je izjavil, da je pripravljen sam prispevati toliko denarja, kolikor bodo plačali vsi verniki skupaj. Poleg tega je pripravljen, pod pogojem, da bodo novo cerkev zgradili na tistem prostoru, ki ga bo on določil, kupiti na svoje stroške prostor za cerkev, in prispevati velik del materiala.⁴²

Toda naslednje leto je župnik Gašpar umrl, sledil mu je njegov kaplan Janoš Slepec.

Janoš S L E P E C (1906—1936)

V Soboti se je rodil, v Soboti je služboval, v Soboti umrl in v Soboti bo dočakal tudi častitljivo vstajenje, kot ima zapisano na nagrobnem spomeniku.

Tam, kjer stoji danes na Lendavski cesti v Soboti »Hekličeva« železnina, je leta 1872 stala preprosta kovačnica. V hiši, ki je bila združena s kovačnico, sta živela zakonca Ivan Slepec, po poklicu kovač in njegova žena Julijana, roj. Cigan. Iz srečnega zakona se jima je rodilo več otrok, toda vsi so umrli, ostal je le sin Ivan ali Janoš, ki se je rodil 14. junija 1872. Očetu in materi ni bilo lahko vzgojiti sina za duhovnika. V tistem času je po vseh malih mestih vladal liberalizem. Ivanovi sošolci, dijaki, čeprav so se priznavali za katoličane, so bili tako mlačni v verskih rečeh, da so se samo enkrat ali dvakrat na leto udeležili božje službe. Da se je mlad dijak kljub temu odločil za duhovniški poklic, je znamenje, da je bila pri Slepčevih dobra vzgoja. Za svoj poklic se je Ivan moral predvsem zahvaliti svoji materi, ki je bila doma iz Markišavec. Gimnazijo in bogoslovne študije je končal v Sombotelju. V somboteljskem bogoslovnem semenišču je bilo takrat kar 8 Slovencev. O tem piše Klekl Jožef st.: »V semenišču nas je bilo 3 Slovencev naenkrat, Slepec, Divjak, Kühar, Klekl, Baša, Sakovič, Kolarš in Marič. Slovenski smo se med seboj pogovarjali. Naročali smo si slovenske knjige, kar je bilo takrat nekaj nezaslišanega, nekaj protidržavnega, kar je v očeh šovinistov dišalo celo po veleizdaji. Ko so nas zaradi tega poklicali na odgovor, smo predstojnikom pojasnili: mi bomo dušni pastirji med Slovenci, moramo se zato v slovenščini vaditi. Na hud pritisk je naš odpor bil še močnejši in je izsilil iz ust Sakoviča izjavo: »Ko bi vedel, da imam samo v eni žili madžarsko kri, bi jo izrezal.« — Nastala je nevarnost za njegovo izključitev, a je zmagala previdna modrost predstojnikov, da ne izgubijo tega moralnega in nadarjenega bogoslovca. Pokarali so ga, a pustili na miru. — Ko smo prišli med narod kot dušni pastirji, smo z vso vnemo širili slovenske knjige, zbirali mladino, jo izobraževali. SLOVENSKE PESMI V KNJIŽNI SLOVENŠČINI JE VPELJAL V SOROŠKO CERKEV KAPLAN SLEPEC, POZNEJSI DEKAN IN ČASTNI KANONIK — NA ŽVEGLO JE UČIL MLADINO LEPE SLOVENSKE PESMI, Baša in moja malenkost pa sva imela harmonije.⁴³

13. julija 1896 je bil posvečen. Deset let je bil kaplan v Soboti, vmes tudi dvorni kaplan pri grofu (1896—1906), nato pa 30 let župnik (1906—1936). Po smrti dr. Ivanocija, leta 1913, je bil imenovan za dekana, 6. sept. 1919 za generalnega vikarja, 1922 za č. kanonika, 30. julija 1930 pa za častnega konzistorijalnega svetovalca mariborske škofije. Umrl je naglo, zadet od kapi dne 29.

⁴² Janoš Slepec, A muraszombati templomépítő bizottság üléseinek jegyzőkönyvei, župnijski arhiv, M. Sobota

⁴³ Kalendar Srca Jezusovega, 1941, str. 30—36

*Kanonik Slepec, njegova mati
in kaplan Vojkovič*

nej mogeo opraviti dostojno svojo pobožnost... Farnicje so si vsigdar od edne lepe prostorne cerkvi premišlaval, patronuš pa, gda smo njuvo dužnost naprej prinesli, so to pravili, ka oni s pravdenim talom zadostavčinijo, či staro cerkev... podugšajo. Takše delo pa ne bi bilo božoj diki dostojno i sobočkin farnikom ne bi služilo na poštenje, ar bi ona doštukana i zakrpana zidina na duga leta skopost i nemarnost NAŠEGA SLOVENSKEGA NARODA RAVNOK VU GLAVNOM VARASI NAŠE OKROGLINE OZNANJUVALA... Ešče se z edne velke i duge križne poti morem spomenoti, štero sem klačo pri zidanji cerkvi, gda sem na sebe vzeo, ka mo k zidanji pripelani pesek i kamen vu račun jemao... Dve leti dugo od rane gojdne do trok kmice sem čakao na vsaka kola z colštokon ino sam dolzmero kamen i pesek i vu račun vzeo... Eden je nakopao ništerno lopato peska, pa že za Bog zna kelko šteo računati, ov si je pa mislo, vej či jaz kaj menje pripelam, ka sfali, to naj ovi spuniyo. Samo da so si pa skoro vsi tak mislili, pa je dosta sfalilo, te so pa pri biroviji (sodišču) pripravn i bili hamično (krivo) prisego doldjati. Ešče k birovniji sam mogeo hoditi za peska volo, gde sem bio kak slaba ovca sam med vnoгим: divjimi vukmi, šteri so me šteli raztrgati. TO JE BILA KALVARIJA! Oni strahoviten den pred birovnijov prestani se nigdar ne zbríše z mojega srca. Ednoga so pa oča zgonili, naj bi k cerkvi pesek pelao i on ga je na poti židovan odao. Tak je lehko sfalilo pri računi!⁴⁶ Slepčev delo je nadaljeval njegov naslednik

⁴⁶ Janoš Slepec, Predgovor cerkvenoga zidanja, Marijin list 1911. str. 293—323

Jožef VOJKOVIČ (1936—1964)

Narodil se je v Turnišču 27. decembra 1906 kot sin Jožefa, kmeta in Ane roj. Rous. Maturiral je v Monoštru. Po maturi je stopil v mariborsko bogoslovje in bil posvečen 6. julija 1930. Bil je najprej kaplan pri Mali Nedelji (1931—1932), nato pa v Soboti (1932—1936). Med vojno je ostal v Soboti. Po osvoboditvi je bil 8 let po raznih zaporih od 8. 5. 1946 — 29. 11. 1954. Umrli je 10. julija 1964.

Njegova zasluga je, da je lepo uredil trg okrog cerkve in pa duhovniške grobove.

Jožef GUTMAN (1946—1954)

Rojen 25. 4. 1912 v Bogojini, posvečen 9. 7. 1939, je od leta 1946—1954 nadomestoval župnika Jožefa Vojkoviča kot vikar namestnik, oziroma župnijski upravitelj.

Ivan JERIČ (1964—1965)

Po smrti Jožefa Vojkoviča je štiri mesece upravljal soboško župnijo kot župnik. Rodil se je 4. jun. 1891 v Dokležovju. Posvečen je bil v Mariboru 29. jun. 1924. Kaplanoval je v Ljutomeru (1924—1926), v Soboti (1926—1929). Potem je bil župnik v Lendavi (1929—1935), v Turnišču (1935—1953) in dekan lendavske dekanije. Dne 24. 4. 1941 ga je mariborski škof imenoval za generalnega vikarja za Prekmurje. To službo je vršil samo en mesec, ker je somoboteljski škof bil 1. jun. 1941 imenovan za apostolskega administratorja. Tudi somoboteljski škof ga je imenoval za generalnega vikarja 29. 4. 1945. To službo je vršil do 20. 8. 1946, ko je moral iti štiri leta v zapor.

1. 12. 1953 je bil imenovan za častnega konzistorijalnega svetnika, dne 29. 5. 1961 pa za častnega kanonika. Leta 1953 se je odpovedal turniški župniji. Kot upokojenec je živel v Soboti, dal ozvočiti cerkev, v Bakovcih pa povečal kapelo.

Jožef SMEJ (1965—1969)

Rodil se je v Bogojini 15. 2. 1922. Posvečen 8. 12. 1944 v Sombotelju. Kaplanoval je v Turnišču (1945—1948), v Soboti (1948—1965). Potem je bil župnik in dekan v Soboti (1965—1969). 1. sept. 1969 je bil imenovan za stolnega kanonika v Mariboru. Obnovil je zunanjščino cerkve.

Martin POREDOŠ (1969—)

Rodil se je 21. 10. 1931 v Ižakovcih, posvečen je bil 29. 6. 1958. Kaplanoval v Brežicah, Teharjih, Lendavi in v Soboti (1965—1969). Po odhodu kanonika Smeja v Maribor, je kot župnijski upravitelj uredil prezbiterij in postavil naprave za ogrevanje cerkve.

Soboški kaplani po prvi svetovni vojni

1. Krantz Jožef (1918—1922)
2. Kos Vince (1922—1923)
3. Hauko Jožef (1924—1926)
4. Jerič Ivan (1926—1929)
5. Kolenc Franc (1929—1932)

6. Vojkovič Jožef (1932—1936)
7. Škraban Janez (1937—1940)
8. Rous Matija (1940—1941)
9. Dr. Molnar Vince (1941—1942)
10. Nemeth Ernö (1942—1945)
11. Gutman Jožef (1945—1946)
12. Varga Ludvik (1945—1947)
13. Sraka Avguštin (1947—1948)
14. Smej Jožef (1948—1965)
15. Poredoš Martin (1965—1969)
16. Recek Štefan (1969—)

Soboški kateheti in profesorji verouka

1. Horvat Štefan (1922—1940)
2. Hauko Jožef (1925—1925)
3. Pavlič Alojz (1925—1930)
4. Kolenc Franc (1930—1932)
5. Dr. Kelenc Tomaž (1932—1936)
6. Šoštarec Alojzij (1936—1941) in (1946—1948)

Soboške podružnice in kapele

1. Podružnica sv. Gertrude v Veščici in njen puščavnik

Prvo pisano poročilo o kapeli v Veščici je iz leta 1698. To je kanonična vizitacija, ki je v somboteljskem škofijskem arhivu. To poročilo lokalizira kapelo v Veščico in ne v Černelavce, kot omenja župnik Slepce v Marijinem listu. Poročilo se v prevodu glasi takole:

»Podružnica v Veščici

Kapela (sacellum) je lesena, napravljena iz gladkih, med seboj povezanih brun, z ilovico premazanih in pobeljenih. Posvečena je sv. Gertrudi, devici. Leži na južni strani izven naselja, od katerega je oddaljena približno za en stadij (200 m). Krita je s škodlami (posebnimi lesenimi deščicami). Ima lesen stolpič z zvonom. Okrog kapele se razprostira pokopališče, obdano z lesnim plotom. V kapeli je lesena prižnica in oltar blažene Device. Na oltarju je prt, lesen križ in dva lesena svečnika. Druge oprave ni.«

Csaplovics pripoveduje v svoji knjigi: Croaten und Wenden in Ungarn Pressburg 1829, sledeče: »K tej župniji (namreč soboški) spada tudi bližnja kapela sv. Gertrude, v kateri je nekoč stanoval puščavnik (in welcher einst ein Einsiedler wohnte), toda sedaj je že zapuščena.«

Vizitacijski zapisnik iz leta 1756 pravi takole:

»Podružnica (capella publica) sv. Gertrude v Veščici stoji na polju ob kraljevski cesti, ki vodi iz Sobote proti Radgoni. Postavljena je na čast sv. Gertrudi, devici in mučenki. Soboški župniki opravljajo božjo službo v tej kapeli na tretji velikonočni dan (na vuzemski torek), sicer se pa pri njej ne obhaja nobeno drugo proščenje. Ta cerkev ali kapela je lesena, že skoraj zapuščena, s škodlami krita. S svetiščem je obrnjena proti vzhodu in je tlakovana z opeko. Ima lesen stolp, ki je postavljen na sredini kapele. V stolpu je milodoneč zvon, na stolpu pa železen petelin. Kapela nima kora, temveč je prekrita s poslikanimi deščicami. Ni bila niti posvečena niti oskrunjena. Da bi mogla sprejeti čim več ljudi, zato služi lesen podaljšek — lopa pri edi-

Križ na polju označuje mesto, kjer je stala nekdanja kapela pri Veščici.

*Sedanje veščičko pokopališče.
Nekoč je bilo okrog kapele
(v 17. stol.)*

nih vratih, ki so na zapadu. V svetišču te cerkve ali kapele je samo en oltar. Na kamniti oltarni plošči vidimo pod steklom sliko preblazene Device.

Nedavno, pred kakimi 7 leti (torej okoli leta 1749) je vdrl v kapelo Nikolaj Rajnar. Ta je bil doma iz Kroga. Ker se mu je zmešala pamet, so ga odslovili iz györskega bogoslovnega semenišča. Prišel je v kapelo tako, da je strl podstrešno deščico pri lopi. Ta ni upropastil samo že omenjene slike preblazene Device, ampak sploh vse reči, ki so bile tam. Porušil je tudi oltar, tako da sedaj (leta 1756) ne vidimo v kapeli ničesar drugega, kakor le dva kipa angelov, ki sedita nad oltarjem.

Okrog kapele je pokopališče, nekoliko obdano z jarkom. Tukaj so se dali pokopati verniki iz sosednjih vasi, najbolj iz Veščice.

Pravijo, da je to kapelo dala postaviti grofica Gertruda, nekdanja Szécsi, zato je tudi zelo stara (satis annosa), saj je bila leta 1694 že obnovljena, kakor to vidimo vrezano v železen podboj te cerkve ali kapele in zapisano na leseni deščici svetišča.

Cerkvica nima nobene nadarbine, zato skrbijo zanjo nasledniki grofice Gertrude Szécsi. Sedaj (1756) jo ohranja grofovska družina Szápáryjev. Upamo, da bo kmalu znova pozidana iz kamna, posebno sedaj, ko je vzvišeni in presvetli gospod grof in general Peter Szápáry zapovedal postaviti pri tej cerkvi puščavniško kočo (Eremitorium), v katero bo umeščen s škofovim dovoljenjem prvi puščavnik brat (Frater) FELIKS PERGER, ki je na glasu res lepega in zglednega življenja.

Kapela nima nobenih dohodkov, ampak sledeče dejanske dolgove:

Pri soboški župnijski cerkvi	6,50 forintov
pri Janezu Jeneš, ki biva v Nemesnépu, v zalajski župniji:	24,00 forintov
pri soboškem Juriju Horvat, ki je bil nekdanj tukaj zvonar	5,00 forintov
pri Matiju Marič iz Dolnjih Petanjec	5,00 forintov

Kadar je božja služba v tej kapeli, prinesejo vso mašno opravo iz Sobote.⁴⁶

O tej kapeli piše kanonik Slepce med drugim sledeče: »Nastavljena je bila ta kapela od grofojce Szécsi Gertrude v davnom vremeni, ar je 1694 leta že popravek nūcala, kak je to pri oltari gori bilo zamerkanō. Kapela je zdaj že sploh na nikoj prišla al: 1756 leta so ešče grof Szápáry Peter generališ to nakanenje meli, ka jo dajo sploh znova gorizozidati i eden samostan tam nastavijo.«

O tej veščički kapeli razpravlja zelo zanimivo tudi Ivan Zelko:

»Kre ceste, ki vodi iz Sobote proti Radgoni, je približno 200 m južno od Veščice na poli stala javna kapela, posvečena na č. sv. Gertrudi, devici. Kapelo je dala postaviti soboška grofica Széchy Gertruda. Kapela je bila napravljena iz lesa, z zemlov — ilovicov obmetana, pa pobeljena. V malom lesenom stolpiči je bil zvon i okoli kapele pokopališče, ograjeno s plotom. Kapela je bila jako stara. Popravljen je bila l. 1694 i letnica popravila je bila vrezana na dveri i napisana na strop v svetišču. L. 1698 je bila v kapeli lesena predganca, oltar sv. Gertrude, en prtič, en lesen ž križ, dva leseniva posvečnjeka i slika sv.

⁴⁶ Kanonična vizitacija 1756, župnijski arhiv, M. Sobota

⁴⁷ Janoš Slepce, Z zgodovine soboške cerkvi, Marijin list 1910, str. 143

Opeka od nekdanje kapele Sv. Gertrude v Veščici

Gertrude, ki pa je bila s steklom obdana ... Za časa katoliške verske obnove je puščavnik prebivalo pri tej kapeli, spodobno kak pri Gradi.

Leta 1828 je kapela ešče stala; ar je bila jako zapuščena, se je skoro nato podrla, tak da dnes niti ne vemo za mesto kapelice sv. Gertrude.⁴⁸

Po tem Zelkovem opisu so kmetje iz Veščice postali pozorni na kraj kapele. Večkrat so pri oranju našli kako opeko. Rajnarova družina iz Veščice hrani na pr. pri sebi doma opeko nekdanje kapele sv. Gertrude.

V istem času leta 1756 je bila na griču Zvarc pri Gradu kapela žalostne Matere božje. Tam je bival samotar, puščavnik Avguštin Pranger. Podobno kakor ta, je imel tudi veščički puščavnik Frater Feliks Perger svojo hišico pri kapeli. Bila je lesena in krita s slamo. Okoli eremitorija, puščavniške koče je bil ogracek. Puščavnik je tu prebival s škofovim dovoljenjem. Preživeljal se je na ta način, da mu je Szápáryjeva družina dajala na teden 15 krajcarjev za meso, nekaj vina in dva funta kruha. Sicer je pa živel od miloščine in prostovoljnih darov. K njemu so romali verniki tudi od daleč, posebno v postu, da so se spovedali in poslušali njegove pridige.

Kako dolgo in koliko puščavnikov je živel pri kapeli v Veščici, ni znano. Po imenu je znan samo prvi, to je Feliks Perger. Kmalu po letu 1828 so kapelo podrli.

V Veščici sta bile na istem mestu zaporedoma dve kapeli, prvotna: lesena, starodavna, obnovljena leta 1694 — in pa druga kapela iz opeke, zgrajena leta 1756. O tem nam govori latinska listina, ohranjena v župnijskem arhivu:

⁴⁸ Ivan Zelko, Iz naše preminčnosti, Kalendar Srca Jezusovoga 1939, str. 63—74

»V kraju Veščica stoji ob javni cesti, ki vodi proti Štajerski, javna kapela, posvečena sv. Gertrudi, devici. Pravijo, da je v davnih časih tukaj razsajala kuga. Verniki so se zaobljubili, da postavijo kapelo, če kuga preneha. Tako so zgradili kapelo iz lesa. Ta kapela je večkrat zaradi strele pogorela, zato jo je vzvišeni gospod grof Szápáry dal znova pozidati iz trdega materiala in je poleg nje postavil puščavniško kočo, EREMITORIJ. (To je bilo leta 1756.) Sedaj (leta 1800) ima kapela dostojno okrašen oltar, s prenosnim kamnom, v katerem je pristen grobek s koščicami svetih mučencev. Na oltarju vidimo sliko sv. Fabijana in Sebastijana ter sv. Rozalije. Oltar je lesen, prepojen z zeleno barvo, vmes pa so pozlačeni okraski. Proščenje se pri tej kapeli ne obhaja, služba božja pa je trikrat na leto, na velikonočni ponedeljek, na drugi prošnji dan in na binkoštni ponedeljek. Kapela nima ne kora ne klopi, tudi je brez orgel in prižnice, ima pa majhno zidano zakristijo z eno omaro. Kapelo oskrbuje presvetli gospod grof Szápáry. Kadar je v njej božja služba, takrat prinesejo iz župnijske cerkve kelih, sveče in mašna oblačila.

Kapela ima ovalno, jajčasto obliko, zgrajena je iz opeke, krita z žlebnjaki, v notranjščini pa je tlakovan az opeko.⁴⁹

Če se vprašamo danes, kaj je bil vzrok, da je kapela skupaj z eremitorijem — puščavniško kočo propadla, moramo odgovoriti sledeče: Cesar Jožef II. je zatrl puščavniške, samotarje in pavlinski red. Ker ni bilo več puščavnika, je prenehalo tudi romanje vernikov v Veščico. To se je zgodilo okrog leta 1782.

Veščica, majhna vas, ima pa slavno zgodovino s svojo kapelo in puščavniki!

Nekdanja Marijina cerkev — javna kapela v Rakičanu

Vizitacijski zapisnik iz leta 1756 jo imenuje cerkev ali javno kapelo. Dobesedno pravi o njej takole:

»Zgrajena je na čast preblazene Device Marije, sedaj (leta 1756!) se proščenje pri njej ne obhaja, toda nekoč je bilo tu proščenje na svečnico, na praznik očiščevanja blažene Device Marije. Kapela je iz kamna, ovalne, jajčaste oblike, vsa je obokana, krita z žlebnjaki: in tlakovana z opeko. Ima lesen stolp, v katerem visi milodoneč zvon. Postavljena je na travniku, pašniku in je z oltarjem obrnjena proti vzhodu. Ima samo en oltar, ki ni posvečen. Kapela ni posvečena, pa tudi ne oskrunjena. Na oltarju vidimo sliko blažene Device Marije Pomočnice. Nad sliko je podoba Boga Očeta, potem so še kipi: zgoraj je izrezan Sv. Duh in dva sveta škofa, spodaj pa sv. Joakim in sv. Ana. Na oltarju lahko opazimo tudi glave angelov.

Kapelo je zgradila družina Battyányijev, ki jo tudi oskrbujejo.

Kapela nima nobenih dohodkov.

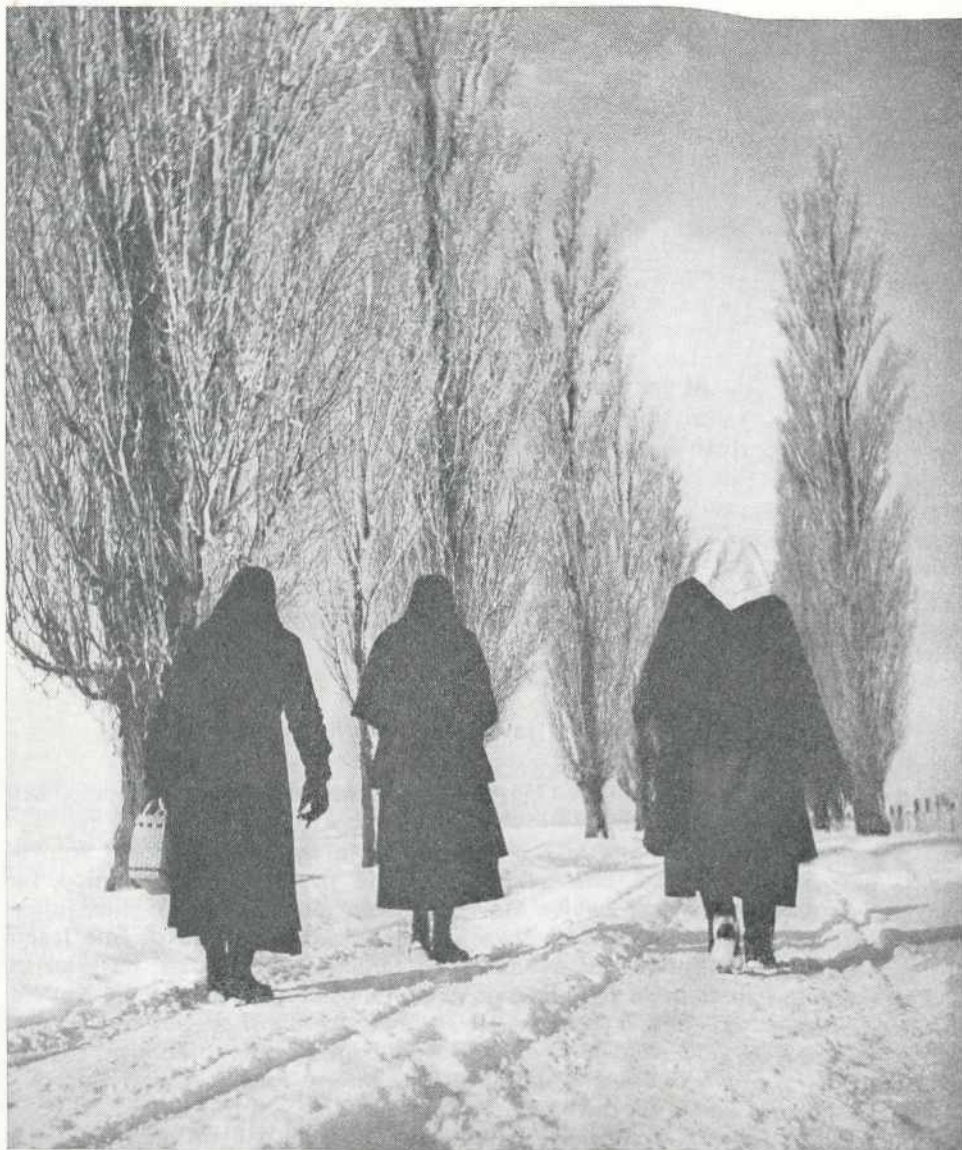
Oprava v kapeli je sledeča: en pozlačen kelih s pateno, dva vrčka iz zmesi srebra in svinca, prav tako še patena, en ciborij, 3 tablice s tihimi molitvami, en zvonček, prenosni oltarni kamen in v zvoniku zvon, štirje leseni svečniki in križ nad tabernakljem.

Vse drugo, kar je potrebno za božjo službo, prinesejo iz gradu.⁵⁰

Ta cerkev ali kapela ne stoji več. O tem spričuje župnik Slepec: »K sobočkoj fari so slišale tekaj kapele. Neščem se zdaj spominati z onih kapelic,

⁴⁹ Parochia Mater Murajszombatiensis 1800, župnijski arhiv, M. Sobota

⁵⁰ Kanonična vizitacija 1756, župnijski arhiv, M. Sobota

Tako so šli v 17. stol. na svečnico v nekdanjo rakičansko Marijino kapelo.

štere so zdaj vu novešem vremeni zidane kak v Krogi i Lukačevci, v Svetahovci, v Bakovci i v Črnci, nego po kratkom ščem popisati Rakičansko in Črnelavsko (veščičko!) kapelo, kak štere so ešče 1756 stale, či glih vu zapuščenom stališi, ali dnesden že skoro nemo znali, gde so bile. Rakičanska kapela ... Ležala je pa te ešče na nikšem pašniki ...⁵¹

⁵¹ Janoš Slepec, Z zgodovine sobočke cerkvi, Marijin list 1910, str. 142

Kapela v parku rakičanskega gradu

Kapela še sedaj stoji, vendar je zelo zapuščena. Do leta 1948 se je v njej maševalo ob priliki prošnjih dni pred vnebohodom. O njej govori listina iz leta 1880: »V Rakičanu je kapela na vrtu grofovskega posestva. Vzdržujejo jo rakičanski grofje.«⁵²

Nova kapela v Rakičanu

Postavljena je bila leta 1970 po načrtih prof. arh. Antona Bitenca iz Ljubljane. Stoji zadaj za gostilno Čačinovič in še ni popolnoma dokončana.

Kapela v Krogu

Stoji na sredi vasi na križišču, kjer se odcepi cesta proti Satahovcem. Postavljena je bila leta 1849 v čast sv. Florijanu. Na mestu, kjer je sedaj kapela, je prej stal križ iz leta 1819.⁵³ Kapela ima 3 zvonove, eden je brez napisa, ima samo letnico 1918 in 503 kg. Na drugem je zapisano: »Sv. Florijan, čuvaj nas ognja!«, Livarna zvonov inž. Bühl Maribor 1928, na tretjem: »Sv. Anton, moli za nas!«

Kapela v Satahovcih

Leži na sredi vasi, zgrajena je bila leta 1852 v čast Sv. Duhu. Ima en zvon, na njem je letnica 1918.

Kapela v Lukačevcih

Stoji nekoliko izven vasi, na travniku, za kostanji ob poti, ki vodi proti Soboti. Postavljena je bila leta 1872, blagoslovljena v čast sv. Petru in Pavlu. Ima en zvon iz leta 1922.

Kapela v Bakovcih

Pozidana je bila leta 1891 in blagoslovljena na čast sv. Ani. Stoji na sredi vasi, na majhni vzpetini, ob kateri je cesta in potok Mokoš. Leta 1969 je bila povečana in slovesno blagoslovljena. Povečati jo je dal kanonik Ivan Jerič, blagoslovil pa jo je škof dr. Grmič.

Kapela v Murskih Črncih

Postavljena je bila leta 1897 v čast Mariji Vnebovzeti. To nam pove slovenski napis iz tiste dobe, ki ga vidimo na pročelju kapele: »Bougi na diko! B. D. Mariji na poštenje! 1897.« Ima en zvon iz leta 1921.

Kapela na soboškem pokopališču

O njej govori listina iz leta 1880: »Pokopališče je novo iz leta 1853 (prej je bilo okrog cerkve!) ... Na pokopališču stoji kapela, ki jo je dal postaviti grof Szápáry leta 1855. Kapela je blagoslovljena. V njej ima pravico maševati vsak duhovnik in vsak dan.« — Kapela je torej javna, ne privatna. V njej je služba božja na dan vseh svetih in naslednji dan.

Ko so zidali novo cerkev, je bila tam služba božja tudi ob nedeljah in praznikih.

⁵² Inventarium 1880, sestavljen po smrti župnika Hülla, župnijski arhiv, M. Sobota

⁵³ Prav tam

Ostanek starega soboškega pokopališča iz 18. stol.

Soboški zvonovi

Dne 13. julija 1627 je luteranska verska komisija zabeležila, da dobi soboški kantor od zvonjenja mrliču 4 denarje. Torej je imela cerkev že takrat zvonove. Če so evangeličani v času, ko so imeli cerkev v posesti, kupili kak zvon, ni znano. Nastala pa je zaradi zvonov pravda, kot bomo videli pozneje.

Katoliška vizitacija iz leta 1698 pravi, da so pri cerkvi trije zvonovi, ki so tako lepo uglašeni, da jih je prijetno poslušati.

Zvonove omenja tudi vizitacija iz leta 1756. Tega leta je štela župnija skupno 3.692 prebivalcev, od teh je bilo 236 evangeličanov. Ti so zahtevali svoje pravice do blagoglasnih zvonov. Dolgotrajna pravda se je končala s pogodbo, ki je spisana v starem madžarskem jeziku in se hrani v župnijskem arhivu.

Pogodba

Mi, spodaj podpisani, pokažemo s to pogodbo lepo in Bogu prijetno edinost in medsebojno bratsko krščansko ljubezen pred gospodi, ki so od obeh strani zbrani iz uglednega in plemenitega železnega županijsstva. S tem ustrezemo tudi zapovedim in namigom Njegovega Visočanstva, kot to narekuje Amico Conventio (Priateljska pogodba) za tiste kraje, kjer evangeličani bivajo pomešano z drugimi. Še posebej pa na vplivno in velikega spoštovanja vred-

no posredovanje milostljivega gospoda grofa Szápáry Vincenca, pod čigar blagimi perutmi prebivamo več ali manj ljudje obeh ver, sklenemo sledečo VEČNO IN NESPREMENLJIVO POGODBO O TREH ZVONOVIH, ki so v soboški papinski (Papista!) cerkvi.

Prvič: mi, evangeličani augsburške veroizpovedi, ki smo prej pripadali soboški papinski župniji (Pápista Fárahoz elöbb tartozott), imajoč pred očmi dobro sosedstvo, bratstvo in ljubezen do božjega miru ter do krščanske edinstnosti, iz ponižne predanosti do zgoraj omenjenega spoštovanega posredništva, končno veljavno sklenemo, da se vse naše pravice in zahteve, ki smo jih imeli, ali pa bi jih v bodoče mogli imeti do treh zvonov, ki so v soboški papinski cerkvi, osredotočijo na sledeče:

Papinci (Az Pápista hiten levök) nam naj od teh zvonov izplačajo STOSEDEMDESETPET (175) forintov gotovega denarja. Takoj ko nam to izplačajo, bomo mi za vedno razveljavili vse svoje pravice in zahtevke do omenjenih zvonov in bomo »per expressum« odstopili od njihove nadaljnje uporabe.

Drugič: Jaz Hanžek Imre, kot zaslužni župnik in oskrbnik omenjene soboške papinske cerkve, v imenu svojih papinskih župljanov popolnoma sprejemem — brez vseh preteklih in bodočih ugovorov glede pravic do treh soboških zvonov — to ponudbo evangeličanov iz spoštovanja do zgoraj imenovanih oseb in da se tako oddolžim uslužnosti evangeličanov.

Obenem bom od evangeličanov zahtevano (kakor tudi od nas enodušno ponujeno) vsoto, to je stosedemdesetpet renskih forintov plačal brez odbitka na praznik vseh svetih, to se pravi prvega novembra tekočega in spodaj navedenega 1795. leta. Petindvajset forintov od zgoraj navedene vsote bo plačala Njegova Visokost, milostljivi gospod grof Szápáry Vincenc.

S tem bom zadostil evangeličanom in obenem obvežem sebe in svoje župljane, da bodo enkrat za vselej razveljavili vse nadaljnje zahtevke, ponudbe in ugovore glede tolikokrat omenjenih zvonov.

Dano v M. Soboti, dne 12. sept. 1795. Hanžek Imre, soboški župnik, lastnoročno s pečatom, v katerem vidimo jelena z rogovi, neko ptico, cvetlice in pšenični klas.

Gaber Mihael, martjanski župnik, kot namestnik dekana, lastnoročno.

Novak Ferenc, kot od evangeličanov postavljen pooblaščenec, lastnoročno s pečatom, v katerem vidimo dve trobenti z mečem, ptico in črki F-N.

Pred menoj Samuelom Karcsay, kot izbranim prisodnikom sodišča slavne železne županije od strani evangeličanov, pripadnikov augsburške veroizpovedi. V pečatu je levu podobna žival z mečem.

Pred menoj Jožefom Lipič, kot izbranim namestnikom sodnika plemenitih slavnega železnega županijstva od strani rimokatoličanov. V njegovem pečatu ženska oseba drži v roki meč.

Pred menoj Frančiškom Smodiš, adjunktom, sodnijskim prisodnikom. Lastnoročno. Pečat (nejasen).

Pripis

S tem potrjujem, da je častiti gospod Hanžek Imre, soboški župnik, effective izplačal zgoraj omenjenih 175 renskih forintov evangeličanom od soboških zvonov. S tem so gospod župnik, in po njem k soboški župniji pri-

Ekumensko bogoslužje v M. Soboti 31. januarja 1971

Sedijo od leve proti desni: M. Poredoš, ž. upr., senior A. Kerčmar, kanonik J. Smej, dekan J. Gregor, za njim dekan J. Škraban

padajoči rimokatoliški verniki, rešeni vseh obveznosti in je zadeva končno veljavno poravnana.

M. Sobota, dne 30. dec. 1795.

Novak Ferenc, kot pooblaščenec od strani evangeličanov, lastnoročno. Pečat.

Ta dokument so vsi soboški župniki skrbno hranili v svojem arhivu in so ga pri predaji in prevzemu vedno omenjali poleg matičnih knjig: dokument, ki spričuje, da so se pripadniki augsburške veroizpovedi enkrat za vselej odpovedali lastniški pravici soboških zvonov.⁵⁴

Novak Ferenc je takorekoč glavna oseba, ki nastopa v tej pravdi. Bil je advokat v Szombathelju. Imel je posestvo tudi v Bakovcih. Njegova zasluga je, da so se začele ustanavljati prve evangeličanske župnije v Prekmurju.⁵⁵

Zapisnik iz leta 1800 natančno opiše zvonove, o katerih je tekla omenjena pravda. Največji zvon je tehtal 10 centov, posvečen je bil sv. Nikolaju; drugi zvon je iz gotskih časov (a temporibus Gothicis repetenda), vendar niso mogli razbrati gotskega napisa, ki je bil na njem, tudi ne, komu bi naj bil posvečen. Tretji zvon je tehtal približno 3 cente in je bil posvečen Devici Mariji, toda ne ve se, iz katerega leta in kdo ga je nabavil.

⁵⁴ Documentum de excontentatis aug. conf. asseclis a jure proprietario campanarum d-to 30. Dec. 1795, župnijski arhiv, M. Sobota

⁵⁵ Flisar—Luthar, Prekmurja znameniti evang. možje, M. Sobota 1926, str. 46

Novi soboški zvonovi leta 1925

Od teh treh zvonov je dva vzela prva svetovna vojna, ostal je le najstarejši zvon. Napis na njem je razbral dr. Ivanoci, ki je bil eno leto kaplan v Soboti, to je od leta 1882—1883. Ivanoci je natančno opisal staro soboško cerkev. Med drugim pravi: »V zvoniku je že zelo obrabljen toda zares čist, jasno zvočen zvon iz 14. stoletja, na katerem je mogoče brati naslednji napis v izvirnih malih gotških črkah:

XTUS + REX + ECCE + VERUS + HOMO + FACTUS + EST
1 + 3 + 7 + 1

V slovenščini:

Kristus Kralj glej je postal pravi človek.⁵⁶

Ta najstarejši zvon obhaja torej letos (1971) svojo 600-letnico. S svojim blagim glasom »cis« je Sobočancem oznanjal turško nevarnost.⁵⁷

Poleg tega ima sedaj soboški zvonik še štiri zvonove, tako da jih je skupno 5.

Največji zvon ima glas »D«. Tehta 1434 kg. Na njem je slika sv. Trojice in napis: »Sancta Trinitas, unus Deus, miserere nobis. Sumptibus parochianorum. Fudit me Bühl Maribor MCMXXV. Post magnam conflagrationem mundi e bello redeuntes avete.« — V slovenščini bi se to glasilo takole: »Sv.

⁵⁶ Fr. Ivanoci, Szombathelyi Ujság 1900, št. 16, 9. Cit. Ivan Zelko, Kronika XI/2, str. 97

⁵⁷ Jožef Smej, Nova mladika 1971, št. 4, str. 140

Trojica, en Bog, usmili se nas. Zlil me je na stroške župljanov Bühl v Mariboru 1925. Pozdravljeni vi, ki ste se vrnili iz vojske, potem ko je bil ves svet od vojne požgan.«

Drugi zvon, glas »fis«, v teži 694 kg. Slika božje Matere. Napis: »Sancta Dei Genitrix, ora pro nobis. Fudit me Bühl Maribor MCMXXV. Sub tuum paesidium confugimus gementes et flentes in hac lacrimarum valle. — Sump-tibus devotorum parochianorum anno MCMXXV.« — »Sveta božja Porodnica, prosi za nas. Zlil me je Bühl v Mariboru 1925. Pod tvoje varstvo pribežimo žalostni in objokani v tej solzni dolini. Na stroške pobožnih župljanov leta 1925.«

Tretji zvon — glas »A« — v teži 440 kg. Slika sv. Nikolaja. Napis: »Sancte Nicolae Patrone noster, ora pro nobis. Fudit me Bühl Maribor 1925«, — »Sv. Nikolaj, naš zavetnik, prosi za nas. Zlil me je Bühl. Maribor 1925.«

Četrti zvon — glas »H« — 290 kg. Slika sv. Jožefa in razpelo — križ. Napis: »S. Joseph, ora pro nobis. Ite ad Joseph. Fudit me Bühl Maribor 1925« — »Sv. Jožef, prosi za nas. Pojdite k Jožefu.«

Iz Slepčevega govora ob blagoslovitvi — posvetitvi zvonov:

»Zvonovje, prišli ste! Gde ste hodili? Kak ste nam falili, kelko zamü-jeni molitev i meš je bilo, dokeč smo nej čüli vaš mili glas! Od onoga vremena mao, kak ste odišli i naš tören je nemi gratao, tak da bi en dugi velki petek obhajali, gde se je cejlo človečanstvo vu bojni na križ razpenjalo. Ne vem, jeli do nam na mir i goristanenje z nevol zvonili zvonovje... Ne vem, jeli se razvedrijo oni temni oblacje, šteri ober nebe našega živiljenja ešče izdak plavajo, grmijo i bliskajo, ali to znam, ka do eti zvonovje vsikdar ono svetonočno pesem donili: DIKA BOGI NA VISINI, LÜDEM NA ZEMLI...

»Zvonovje, prišli ste« — leta 1925

Na koj nas ešče včijo zvonovje? Glejte, oni so nej z črejpa zdelani, ne s prostoga železa, nego s plemenite kovine zlijani. Opominjajo nas, ka vsakšega sem pritepenoga človeka glas ne smemo ubogati. »Eti je vrejmen, gda do pravili, eti pa tam je Kristuš«. Preberite si preroke, štere te nasledüvali. Imate voditele z domače korenike, ki so ponosni na svoje zleženje, ki so vas ne odstavili, nego kak hrast i steber stali med vami, vam pot kazajoči.

Ete zvon samo eden glas ma, kakšega je zlejvar vu njega položo. Kakšte te ga cukali, ON SVOJ GLAS NE ZATAJI. Z MATERNIM MLEKOM SMO MI TUDI EDEN GLAS, EDEN JEZIK DOBILI? ŠTO JE, KI BI GA VÜPAO ZATAJITI? Če te šli vu tujinska mesta, znabiti te čüli lepši i močnejši zvonski glas, ali vam de li najlühlenejši zvonski glas vaše cerkve. TAK SMO I Z MATERNIM JEZIKOM.

Zvonovje ne šepečejo, nego glasno gučijo. S tem nas navčijo, naj bi mi tüdi glasno, batrivo svojo vero vadlühali. Zvone na visino položimo, znamenühajoči s tem, ka bi se naša mišlenja tüdi vu nebesa zdigavala.

Nadale etiva dva zvona, či je glih eden vekši, ov pa menši, sta lepo vküp zglašeniva, eden drugoga ne prekričita, nego vsaki tak posebno, kak vzküpno svoje delo vu miru opravkata. S tem nas včita, naj bi mi različne vere vadlühavanja, različne narodnosti i različne nature lüdje, tüdi vu miru i porazumljivosti na svojem tak telovnom, kak düševnom naprejidenji delali.

V sporazumi je mir. To ste videli pri sebi, gda ste si zvone spravlati. Brez vse larme, brez štükanja po kratkom časi ste si vu bojni odnešene zvone nazaj spravili.⁵⁸

Kostnica - stara kapela

Opat Štefan Kazo, ki je leta 1698 prišel kot vizitator v Soboto, omenja, da je na pokopališču videti neko staro kapelico. Pokopališče je bilo takrat okrog cerkve. Kapelica je krita z žlebnjaki, podobno kot cerkev. Je zelo trdna, močna, s kamnito oltarno menzo. Vizitator pravi, da bi to kapelo lahko popravili z malimi stroški. Podzemski prostori te kapelice predstavljajo neko obokano in zelo čvrsto klet. Ne ve se, kateremu svetniku je postavljena in posvečena. Kazo ugotavlja, da je bila po ustnem izročilu zgrajena v davnih časih.

Popis, kakor nam ga je zapustil vizitator Kazo, jasno izpričuje, da je to srednjeveška kostnica.

Srenjeveške kostnice, karnerji, so zaradi svoje središčne strukture v zvezi z nagrobnimi kapelami starokrščanske dobe. Pstavljali so jih kot spomenike vsem na pokopališču počivajočim. Glavne in skupne poteze vseh kostnic so, da imajo spodnji in zgornji prostor. V spodnji prostor, ki je bil kakor klet izkopan v zemljo, so spravljali kosti, nabrane na pokopališču. Od tod ime »Ossuarium defunctorum« — kostnica.

Ob soboški cerkvi je torej klasičen primer preproste, trdne in v glavnih potezah romanske kostnice. Spodnji prostor, podoben kleti, je bil obokan. V zgornjem prostoru, v kapeli sami, je bil oltar, od katerega je bila ohranjena le menza. V kostnici bi moral biti kip sv. Mihaela, ali vsaj slika. Toda proti pričakovanju je bil sv. Mihael v cerkvi na glavnem oltarju, kjer bi moral biti

⁵⁸ Slepečve pridige, župnijski arhiv, M. Sobota

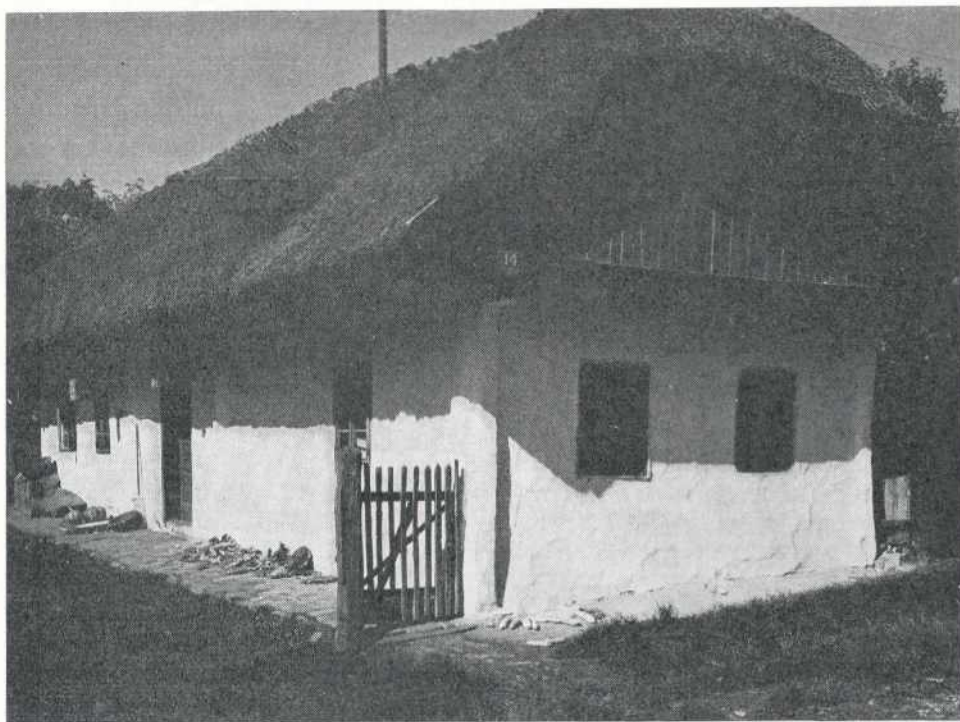
sv. Nikolaj. Iz tega moramo sklepati, da so sliko sv. Mihaela prenesli iz kostnice v cerkev. Šele po letu 1698 so postavili v cerkev sliko sv. Nikolaja, ki visi še danes nad glavnim oltarjem in ima podpis: »M. Schiffer 1690.«⁵⁹

Leta 1756 so kostnico razdrli in iz njenega materiala zgradili novo župnišče ob cerkvi.

Župnišče v Soboti

Do leta 1627 je župnišče stalo ob cerkvi, ker luteranska vizitacija iz tistega leta ne omenja prazne »farovske zemle« pri cerkvi, kot katoliška vizitacija iz leta 1698.

Leta 1649 so Turki uničili tisti del mesta, ki se je razprostiral v okolici cerkve. Župnišče so potem zaradi varnosti preselili v trg, ki je bil obdan z obrambnim zidovjem.⁶⁰

Stara soboška hiša. Takšno bi bilo župnišče in šola v 17. stoletju.

Vizitacijsko poročilo iz leta 1698 pravi, da je soboška cerkev stala izven trga, na polju, okoli en stadij vzhodno od trga. O župnišču pa pravi, da je v trgu samem. Vendar isti zapisnik dostavlja, da je bilo nekdanje župnišče pri cerkvi, poleg cerkvenega pokopališča na južni strani, kjer je po domače takozvana »faroffszka zemla«; »arabilia penes caemeterium ecclesiae, ex parte me-

⁵⁹ Ivan Zelko, Kronika XI/2, 99

⁶⁰ Ivan Zelko, Kronika X/1, 24

ridionali vulgo faroffszka zemla, erat enim quondam ibidem ipsa domus parochialis.« Pokopališče je bilo takrat okrog cerkve.

Leta 1756 so zgradili novo župnišče spet pri cerkvi, na »farovski zemli«. Vizitacijsko poročilo iz leta 1756 pravi: »Župnišče je zgrajeno iz kamna in sicer iz razvalin stare kapele — kostnice, ki je stala na pokopališču. Župnišče ima sobo, kuhinjo in majhno klet. K župnišču je dodan še lesen hram za služinčad s kuhinjo, družinsko sobo in tremi hlevi. Vendar vse to še ni popolnoma dograjeno. Kmalu bo zgrajen še skedenj, gumno.

V mestu samem pa je zapuščeno zemljišče brez vseh prituklin, kjer je nekoč stanoval župnik. Sosedje tega zemljišča so od vzhodne strani Martin Borda, od južne strani Peter Števančec, od zapada in severa pa cesta.«

Zapisnik iz leta 1800 nam pove, da je župnišče sicer zidano, vendar s slamo krito. Župnik ima za sebe dve sobi, poleg je velika kuhinja, potem sledi v istem krilu stavbe spalnica za služinčad, mala kuhinja in poleg nje kaplanu namenjena soba. Na koncu zgradbe je klet za zelje in druge domače reči. V drugem krilu stavbe, ki je nekoliko odmaknjen od stanovanjskih prostorov, vidimo prostor za vozove, hleve za konje, vole in krave, shrambo za zmlačeno silje in končno gumno, kjer mlatijo žito. Župnik ima sicer podzidano klet (cellarium subterraneum), katero pa malo rabi, ker je večinoma zalita z vodo. Župnišče so dolžni vzdrževati farani sami, vendar navadno pomaga tudi gospod grof.«

Ogenj. Župnišče v kratkem času dvakrat pogori

V drugem zvezku krstne knjige (od 17. 2. 1789 — 30. 4. 1827) je župnik Hanžek zapisal v latinskem jeziku: »Po smrti častitega gospoda župnika Jurija Raffai (umrl 19. I. 1789) je vsled nesrečnega požara župnišče popolnoma zgorelo) se je spremenilo v pepel — »in cineres abiisset«). Zato sem podpisani župnik Emerik Hanžek začel leta 1789 znova pisati ta zvezek krstne knjige.«

Minilo je komaj 48 let in župnišče je spet gorelo.

Dogodek nam je opisal v tretji mrliški knjigi župnik Franc Hüll:

»Pro Memoria (Za spomin)

Dne 14. sept. 1837 je zgodaj zjutraj v stogu slame nastal požar. Ker je ravno silno pihal južni veter, so bile kmalu vse zgradbe v plamenih. Gospodarska poslopja so zgorela do tal (földig hamuvá égtek), pri stanovanjskem poslopju župnišča, ki je bilo takrat zgrajeno iz trdega materiala, so pa ostali samo goli zidovi. Zgorela so vsa vrata in okna znotraj in zunaj, prav tako je ogenj požrl vsa živila v shrambah. Iz sob smo lahko rešili šamo nekaj na pol zgorelega pohištva in bi pri tem skoraj zgubili življenje. V svinjaku je zgorelo 20 prašičev (20 darab sertvés a lángok martalékja lett). Prav tako je zgorelo vse gospodinjstvo in gospodarsko orodje, konjska oprema, kola (voz), vsi pri-delki in vsa krma, seno in otava.

Tudi prebivalci župnišča bi se težko rešili in bi vsi zgoreli, če ne bi božja previdnost poslala človeka na oranje. Ta je začel kričati. Na njegovo vpitje smo se zbudili iz sna. Nikoli nismo zvedeli, kaj je bil vzrok požara. To župnišče je v 48 letih sedaj že tretjič⁶¹ pogorelo. Po tem požaru so župnišče končno le pokrili z opeko.

Za vse to naj bo hvaljen vsemogočni, dobri in preusmiljeni Bog!

Hüll Ferenc, tedanji župnik.«

⁶¹ Ne ve se, kdaj naj bi po pričevanju Hülla drugič gorelo.

Franc Hüll je o tem nesrečnem požaru pisal tudi v svoji latinski kroniki:

»Dne 14. sept. 1837 zjutraj ob treh je nastal v farovškem skednju iz neznanega vzroka požar. Župnišče se je z vsemi pripadajočimi stavbami spremenilo v prah (in cineres redacta est). Župnik je ostal brez živeža, živina brez krme. Zgorele so vse premičnine. Župnik sam je bil oškodovan za 1000 forintov. Župnika in kaplana je vzel pod streho grof. V gradu sta stanovala od dneva nesreče do meseca avgusta 1838. Končno je bilo župnišče, od katerega so preostali le zidovi, popravljeno. Pokrili smo ga z žlebnjaki. Postavili smo tudi nova gospodarska poslopja. Stroške sta krila patron in verska občina.«⁶²

Župnišče je bilo kakor vse druge hiše krito s slamo vse do leta 1837. 12. dec. 1837 so se farani s posebno pogodbo zavezali, da bodo župnišče pokrili z opeko. Podpisali so obveznico. Listina je pisana v madžarskem jeziku in se hrani v župnijskem arhivu.

Obveznica (Kötelezes)

Podpisani soboški farani, kakor tudi naši potomci, se s tem zavežemo, da bomo skrbeli za soboško župnišče, katero smo dosedaj pokrivali le s slamo.

Od sedaj naprej, ko je po nesrečnem požaru leta 1837 dal zaradi večje varnosti milostljivi patron pokriti župnišče z opeko, sklenemo, da bomo v bodoče skrbeli za obnovo župnišča, kakor to naročajo cerkveni predpisi, kano nične vizitacije. Strešno opeko, ki jo daje na našo prošnjo patronat, bomo dali na lastne stroške položiti na streho in bomo sami izplačali vse dnevnice delavcem-krovcem. Pred zakonitim sodiščem bomo z lastno roko potegnili znamenje (križ) poleg naših imen v potrdilo te obveznice, našim potomcem pa v vednost!

Dano v Soboti, 12. dec. 1837.

Bagari Mihal, mestni župan (Város Biroja)

Petšek Janoš, mestni zapriseženec (Város Esküt)

Iz Rakičana, Horvat Mikloš, krajevni župan (Helység Biroja) X

Iz Kroga, Žitek Mikloš, veliki župan (öreg Biro) X

Iz Borejca, Kovač Janoš, župan (Biro) X

Marič Janoš, cehmešter X

Erjavec Mihal X

Vukan Mikloš X

Iz Črnc, Granfol Matjaš X

Hidič Štefan X

Iz Bakovec, Šebjan Ivan, župan X

Iz Satahovec, Vrečič Matjaš X

Prelec Matjaš

Iz Lukačevca, Gabor Jurij, župan (Biro) X

Pred menoj Agustič Matjaš Šandor, kraljevski sodnik podložnikov (Királysz Biroja spoštovane železne županije. Pečat (V pravokotnem polju pečata je ptič, divja gos ali raca, ki se v celoti ponovi na vrhu. Ptič ima s puščico preboden vrat).

⁶² Historia Parochiae Muraszombatiensis od leta 1827—1866, žup. arhiv, M. Sobota

Nekdanje župnišče v Soboti, v ozadju sta ra cerkev

Tudi iz te listine se lahko marsikaj naučimo. Podpisali so jo lastnoročno le trije: soboški mestni župan, mestni zapriseženec in sodnik. Ostali možje iz vasi so bili nepismeni. Šola je bila takrat le v mestu Soboti, po vaseh je ni bilo. Agusticha (Agustiča) omenja Zelko, ko obravnava zemljiške pravice nad Krogom.⁶³

O soboškem župnišču piše župnik Slepec: »Farof je bio s staroga cigla edne podrejte kapele na cintori zozidani na polovico z lesa pocimprani i 1756. leta ešče ne dogotovleni. Meo je dve hižički i edno vmalo klet. Vu cimpranom hrami pa kühnja, držinska hiža i troje štale. Farof je dvakrat dolizgoro (ob prvim okoli leta 1789 po smrti Raffai plevanoša), ob drugim 1837 leta sept. 14. je na jümli ogen vövdaro i plamen je prevdaro na farov, šteroga streha je tüdi dolizgorela. Te so s püspekovim dopüščenjom 800 ranjški z cerkvenih peinez vzeli i zgoreno tramovje nazajpostavili i streho nazajnapravili ...

Po smrti Gašpar Ferenc plevanosa (1906. jan. 15.) je farov že tak zapüščeni bio, ka je vu njem prebivati nevarno bilo. Rušt sprehnjeni, stene do slemena fajhtne, okne s špagovinov vküpzvezane, zid spokani. Meo je pa vu tom zadosta velkom hrami plevanoš edno hižo za vse potrebno, poleg je bila ešče edna druga hiža ali tan so samo gobe rasle. Najzdraveša hiža je bila ešče kaplanova hiža ali tak fajhtna, ka sam z nje zagojdna večkrat korate (žabe) mogao vöploditi. Na vse to se je 1907. leta z stroškami plemenitoga gospoda grofa Szápary Ladislava patrona i z pomočjov farnikov eden lepi i velkoj sobočkoj fari slišajoči farov dao zozidati.«⁶⁴

Današnje župnišče je torej iz leta 1907, kot nam kaže tudi letnica na njem.

⁶³ Ivan Zelko, Kronika XII/1, str. 49

⁶⁴ Janoš Slepec, Z zgodovine sobočke cerkvi, Marijin list 1910, str. 143

Sedanje župnišče v Soboti

Soboška šola in kantorji

Početki šole v Soboti segajo že v srednji vek. Kanonična vizitacija iz leta 1627 prikazuje šolo v Soboti kot ustaljeno in uveljavljeno ustanovo, torej je gotovo imela svoj začetek daleč pred reformacijo. Otroke je poučeval vsakokratni školnik, cerkveni kantor. Vizitacija imenuje školnika »Ludi rector«, orglarja, tistega, ki orgla, skratka cerkvenega pevovodjo. Ko pa njegovo službo razčlenjuje, pravi, da navadno opravlja trojno službo: rektorja šole, to je učitelja, rektorja orgljanja, to je cerkvenega pevovodjo, kantorja in zvonarja.

Protestantsko vizitacijsko poročilo iz leta 1627 pravi, da je pouk v soboški šoli trajal po 4 ali celo več let.

Učitelj, vizitacija ga imenuje schola mester, je imel v Soboti sledeče dohodke od poučevanja v šoli: za otroka, ki obiskuje prva dva razreda, dajejo »šola-mešterju« ob vsakih kvatrih 25 denarjev, tretje in četrto leto pa ob vsakih kvatrih 32 denarja; v poznejših letih, če otrok dalje obiskuje šolo (azután valo esztendökben), se plačuje ob kvatrih po 50 denarjev.

Razen tega je vsak otrok dolžan dati po en voz drv. Ob prazniku sv. Gala pa enega petelina ali kopuna — in ob vsakem sejmu je vsak otrok dolžan dati po en nož, za palec širok (egy hüvel kést), ali namesto noža po tri groše.⁶⁵

Zapisnik iz leta 1698 poroča, da je šola stala severovzhodno od župnišča. Župnišče pa ni bilo pri cerkvi, ampak v trgu, zato je tudi šola bila v trgu. Šolsko poslopje (domus scholaris — šolska hiša) je imelo odprt prostor, gumno, skedenj in vrt. Na vzhodni strani je mejilo na hišo Nikolaja Tanoča,

⁶⁵ Visitatio ecclesiae Muray Szombathiensis facta 13. jul. 1627, prepis v župnijskem arhivu, M. Sobota

na zapadni strani pa na občinsko cesto. Šolo so dolžni vzdrževati farani. Ludi rector, učitelj je bil Tanez Trokšar, po narodnosti Slovenec (vizitacijski zapisnik zmotno pravi »natione Croata«), doma iz naselja Kosárháza (Košarjevci). Končal je logiko (neke vrste latinska srednja šola), star je bil 23 let, po veri evangeličan (Confessionis Augustanae). Kot učitelju so dajali za enoletni pouk (per unum anni decursum) po en floren in 25 denarjev. Razen tega je kot kantor dobival zbirco tudi iz Kroga, Lukačevca in Rakičana. Če je pri mrliču prečul noč tako, da je prepeval, je dobil po en floren, če pa je bil pri mrliču samo od jutra do poldne, pa je dobil po 50 denarjev.

Zelo natančno govori o učitelju zapisnik iz leta 1756: Prvič: »Rektor šole je Matija Gomboc, katoličan. Položil je izpoved vere in dobro pozna obrede katoliške Cerkve. Ima zadostno znanje za svojo službo, ki jo dobro vrši, tako pri petju kot pri poučevanju otrok. Kot zvonar skrbno zveni zjutraj, zvečer in opoldne, pa tudi proti hudi uri, nevihti. Sedaj je istočasno tudi orglar.

Drugič: Učitelj je lepega vedenja, na dobrem glasu, ni vdan pijančevanju in prepirljivosti. Župnika uboga in mu je pokoren.

Tretjič: (Tukaj je naštetja njegova zbirca, ki jo dobiva kot orglar, organist, kantor.)

Kot učitelj dobi od poučevanja od vsakega otroka po 25 denarjev. Pozimi prejme od vsakega otroka voz drv. Ob času žetve dobi od vsakega otroka, ki obiskuje šolo pišče ali namesto piščeta 5 denarjev.

Šolska koča (Domus scholaris)

Šolska koča je iz lesa s skednjem in vrtom. V njej je soba, kuhinja in poleg še hlev. Na vseh straneh meji na cesto, saj je poleg pokopališče in sicer severno od njega.

Šolo so dolžni vsi župljani vzdrževati in popravljati.

Šematizem iz leta 1853 poroča, da je bilo v soboški župniji 107 šolarjev, od teh v Soboti 72, 35 pa v šoli v Krogu. Kdo je bil učitelj, kantor pa šematizem ne pove. Do leta 1853 je bila šola samo v Soboti, potem tudi v Krogu.

Leta 1859 je upravljal učiteljsko in kantorsko službo v soboški cerkvi in šoli Jožef Puhan. Ta mož je dolgo poučeval soboške otroke, tudi še leta 1889.

Leta 1859 je bil v soboški župniji še drug učitelj, ki je najbrž poučeval v Krogu, ker je bila takrat tam že šola.

Kot učitelji v Soboti in Krogu se omenjajo:

leta 1880 Martin Ailec, leta 1889 Janoš Hartman, leta 1914 pa Jenő Fülöp.

Jenő Fülöp je bil dober slikar. Na župnišču visi njegova oljnata slika stare soboške cerkve z njegovim podpisom: Fülöp Jenő, 1910.

Leta 1868 je bil izdan šolski odlok, s katerim je bila proglašena splošna obveznost pouka v šoli. Vsi otroci so morali (pod kaznijo) obiskovati šolo. Do tistega leta šola ni bila obvezna, zato se tudi župani in možje na listini iz leta 1837 niso mogli podpisati, ker se niso znali.

Šolski odlok je zapovedal, da mora biti učni jezik materinščina.

Učni predmeti so bili poleg verouka: čitanje in pisanje, slovnica in prirodopis. Šole so bile proglašene za občinske. Vendar so Cerkvi priznali samoupravo. Tako so si v župnijskih šolah smeli še vnaprej voliti učitelje in predpisovati učne knjige. Ker je bila duhovščina zavedna, so bile za župnijske šole tiskane sledeče knjige v prekmurščini:

1. Abecednik za katoličanske vesniške šole (Murkovič) 1871
2. Perve knjige čtenya za katoličanske vesniške šole (Bagari) 1871, že 2. izd.
3. Zgodbe staroga i novoga zakona za šolsko detco (Slamar) 1873
4. Navuk vogrskoga jezika (Agustič), 1876
5. Prirodopis s kejpami (Agustič) 1877⁶⁶

Sedanja soboška cerkev. Na levi strani je nekoč stala šola.

Drobci iz soboške zgodovine

Škof, doma iz Sobote

Franc Jaklin je leta 1645 kupil v Polani pri Soboti od soboškega grofa Dionizija Szécsyja poldrugo kmetijo in še istega leta pol kmetije v Veščici. Franc Jaklin je bil glavni sodnik plemiške Železne županije in je kot vodja komisije nastopil v razsodbi cerkvene gornine v Gornjih Petrovcih 19. II. 1650.

Iz soboške rodovine JAKLINOV izhaja Blaž pl. Jaklin, ki je bil škof skradinski, potem kninski do leta 1688 in nato škof v Nitri. Rodil se je v Soboti. Slovel je kot nedosegljiv govornik svojega časa.⁶⁷

Soboški urbarij

Predno sta soboški in rakičanski grof dala sestaviti nov urbarij (po-godbo med kmeti in grofom), sta postavila kmetom leta 1767 devet vprašanj v prekmurščini (original se hrani s sombatheljskem mestnem arhivu):

Pitanye

Ub Pervim: kakši Urbarium jeste, pa či gyeste, kak dugo?

⁶⁶ Ivan Zelko, Dekanija M. Sobota, tipkano, str. 9—10

⁶⁷ Ivan Zelko, Soboški jobagioni, Kronika IX/3, str. 163

Ub Drugim. Gde pa nikakšega Urbaria nega, jeli se dače terjau polek kakšega pogoenya, ali Contractuša, ali po kakšoi navadi, kak dugu je tou, jeli je pred temtoga druga bila navada?»

Na ti dve vprašanji so kmetje iz Veščice odgovorili sledeče (Responsa ad 9 Puncta Urbarialia Interrogatoria Possessionis Veschicza Colonorum in Districtu Tótság 1767 — Odgovori na 9 urbaničnih vprašanj kmetov iz Veščice v Slovenski krajini leta 1767) — odgovori so v prekmurščini:

Ad 1 »Mij vu ovom sellu Černelavci in Veščica stoječi neznamo jeli su imeli kakvoga proti nam ali nej. (namreč urbarija).

Ad 2: Kak gore pisano jeste, da ne znamo za Urbarium, i ovak niti za Contractuš, nego, kak sò najbolje mogli, so nas na robottu gonili gospoda naša zemelska.

Haska neimamo nikakvoga, škodljivosti dosta, pole nam voda poleiva, Derva neimamo, pašnik je vođeni, marhe nemremo deržati, i travnikov jako malo.«⁶⁸

Iz soboškega urbarija, potrjenega leta 1768

§ 1. Vsaki kmet, i želar, svoju hišu imajoči, dužan jest brez razlučanja Gospodinu zemelskomu vsako leto jedan Raniški na dvakrat, to je to, pol Raniška na dan sv. Gyurgya, pol Raniška pak na dan sv. Mihala dati.

§ 2. Vsaki kmet celoga selišča daje gospodinu čez leto piščeti dve, ko-puna dva, jajcev dvanaist, masla zkuhanoga jednu holbu ili ti pol pinta.

Polek stare navade i artikuluša 39. ga 1548. ga leta, ko zemelski gospodin, vu boju vlovlen, bi vu tako robstvo upal(padel), da bi svoju glavu s svojimi novci moral odkupiti, onda kmeti svojemu gospodinu pošteno, i terpljivo pomaganye dati budu dužni.

Pokedob se vendar nikoj krat pripeti, da Paver, kakti s svojim: usti, ali z telom zagriši, ali pak z kaštigum tri dni peške robote ne bi se pobolšal, tak se i vu teli kaštigati mora ... onda grešnik, ako jaka ali zdrava peršona bude, najviše z dvadeset i četirami palici, ženska glava pak z toliko korbači: se mora kaštigati.

Ako bi pak kaštigana peršona stara ali mlahava bila, tako se ona z tem-nicom, i ako glih s sobum prinese, takaiše i z postom pri kruhi i vodi kašti-gati mora ...⁶⁹

Sobočanci pišejo cesarju leta 1767 (Listina v latinskem jeziku)

Presveto Cesarsko-Kraljevsko Apostolsko Veličastvo!

Pred Vašim presvetim Veličastvom se ponižno na kolenih predstavimo.

Leta 1476 je bil naš presvetli gospod grof Nikolaj Szécsi večkrat v smrtni nevarnosti, ker so državo krvavo napadali sovražniki. Naši predniki so takrat ponudili grofu vso pomoč in so nevernike pregnali iz domovine. Zaradi takšne vztrajne zvestobe je grof naše prednike, to je prebivalce trga Murska Sobota, oprostil kolonijalnega jarma. Odlikoval jih je s pravico večne svoboščine. Svojim zemeljskim gospodom so bili dolžni dajati samo 4 florene na leto, od vseh drugih davkov in dajatev pa so bili oproščeni. Ko smo se te predprave posluževali skoraj dvesto let, je presvetli gospod grof Štefan Szécsi popolnoma

⁶⁸ Vas megyei Levéltár, Szombathely

⁶⁹ Prav tam

potrdil odlok — Nikolaja Szécsija. Leta 1630 je izdal pristno listino, s katero je potrdil omenjeno svoboščino za nas, naše prednike in za naše potomce... Ko so se menjali zemeljski gospodje, sta naša sedanja gospoda, grof Emerik de Batthyán in general Peter Szápary uvedla s pomočjo svojega fiškališa proti nam urbarialni postopek, s katerim hočeta nas izenačiti z ostalimi podložniki.

Zato pred apostolskim kraljevskim prestolom Vašega Veličastva z najglobljo ponižnostjo prosimo, da nam blagovolite potrditi naše prejšnje svoboščine...⁷⁰

Kaj je zapisal leta 1829 o Soboti Čaplovič?

»Trg Sobota je slaven po svojih živinskih sejmih. Kraj sam je zelo podvržen poplavam. Večkrat vsa Sobota plava v vodi, tako da včasih nimajo prebivalci niti čiste pitne vode v svojih studencih. Takrat je mogoče priti v Soboto samo na konju ali z ladjo. Če gredo duhovniki na spoved k bolnikom, morajo često jahati do bolnikove sobe in v sobi sami morajo položiti deske, da duhovniki ne bi bili primorani stopiti v vodo. Soboški prebivalci ne opravljajo tlake svojim zemljiškim gospodarjem, toda vendar so ubogi.«⁷¹

Red službe božje leta 1756 in 1800

Red božje službe v soboški župniji je naslednji:

Ob nedeljah in svetkih, tako pozimi kot poleti, se ob sedmih oglasi veliki zvon, drugič se oglasi ob devetih, ob desetih pa se oglase vsi zvonovi in sledi svečana peta župnijska maša. Po maši stopi župnik na prižnico, prebere evangelij in pridiguje. Po pridigi zmoli župnik skupaj z ljudstvom predpisane molitve, končno, kakor zahteva čas cerkvenega leta, okliče ženine in neveste ter oznani svetke in poste, ki se vrstijo med tednom. Tako se konča dopoldanska božja služba.

Popoldne se ob enih oglasi zvon za krščanski nauk, drugič se oglasi ob dveh, ob pol treh pa se zvoni z vsemi zvonovi. Organist na koru odpoje nekaj pesmi, katehet pa stopi na prižnico, zmoli na čast Sv. Duhu in razlaga po posameznih vprašanih snov, katero si je izbral. To traja do končane tretje ure. Po tretji uri izprašuje otroke po vprašanih, ki jih je pravkar razložil. To izpraševanje traja do pol štirih. Potem glasno moli skupaj z ljudstvom očenaš, zdravomarijo, vero, 10 božjih zapovedi, 5 cerkvenih zapovedi, 7 zakramentov ter z vsemi skupaj obudi dejanje vere, upanja in ljubezni. Sledi petje lavretanskih litanij, spremljano z orglami. Tako se konča popoldanska božja služba.

Vse to se izvrši tudi v podružnicah, ko je tam božja služba. Ob slovesnih praznikih, na vuzem, binkošti, božič ter ob Marijinih praznikih, so popoldne slovesne pete večernice — vespere.⁷²

Iz kronike župnika Hülla

»Leta 1827 je bila po vsej pokrajini velika poplava. Voda iz Mure je pritekla vse do Sobote in je povzročila prebivalcem veliko škodo. Nobeden izmed živčih se ne spominja tako velike poplave.

⁷⁰ Prav tam

⁷¹ Čaplovics, Croaten und Wenden in Ungarn, Pressburg 1829, str. 56—57

⁷² Parochia Mater Murajszombatiensis 1800, župnijski arhiv, M. Sobota

Leta 1831 je divjala po Evropi kolera. Hvala Bogu, da je prebivalcem naše pokrajine prizanesla.

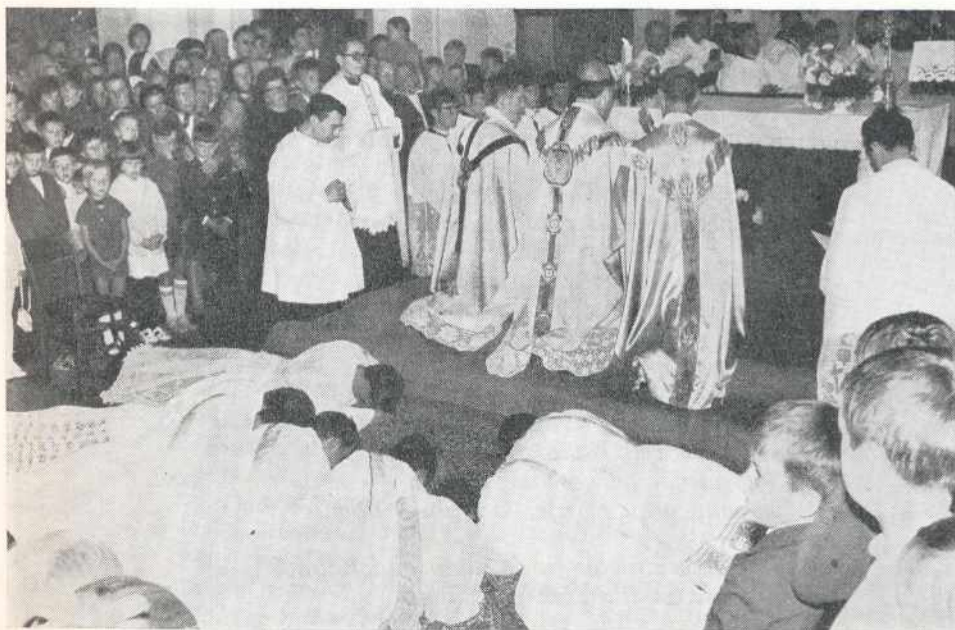
Leta 1834 je bila vse leto velika suša, nič dežja in od junija meseca naprej ni bilo niti rose. Krme ni bilo, spomladanski posevki so kakor izgoreli, jesenski niso zrasli; ni bilo ne zelja ne repe. Zaradi pomanjkanja krme so ljudje sklestili vse veje z dreves in jih shranili za zimo, da bi živali imele kaj jesti. (Tanta erat penuria pabuli, ut rami arborum decussati pro hiemali pabulo pro pecoribus compositi et asservati fuerint). Priraslo pa je zelo dosti vina in to odlične kakovosti.⁷³

Zaključek

Marsikaj bi moral še zapisati o stopinjah naših dragih prednikov, ki so živeli v soboški župniji sv. Nikolaja. Mnoge stopinje so že zbrisane, zamejene, druge pa so še skrite v starih, zaprašenih latinskih in madžarskih rokopisih in listinah. Treba jih bo še poiskati in priobčiti, da bomo vedeli, kako so živeli in trpeli naši očetje.

**PREK TISOČ LET
NA SVETIH TLEH!**

⁷³ Historia Parochiae Muraiszombatiensis (1827—1866), župnijski arhiv, M. Sobota

Mašniško posvečenje 29. junija 1971 v Soboti

Vzpodbuda

(Odgovor Jožetu Smeju 2. 12. 1952)

*Si vprašal, če ostane sled za nami,
če videla se brazda bo zorana,
ko stisne nas v objem Morana
in žalni svet kropil nas bo s solzami.*

*Sled našo tu zalila bo pozaba
in brazdo bo zasipal veter časa.
Ne bo za nami tod več niti glasa,
ko stotič se bo zaledila Raba.*

*Če hočeš pa ožarjati prihodnost
in, kar si zbral, zanamcem zapustiti,
peresa moraš se čimprej lotiti.*

*Talent ni vse. Veliko zmore pridnost.
Zato le skrbno bežni čas porabi,
otmi vsak dan kak vreden plen pozabi.*

PAVEL BERDEN DJ:

Božji orač

*Postojta malo, vola — volja in srcé!
Na tej ozari se malo oddahnita,
na brazde preorane se ozrita,
na dolge brazde petdesetih let.*

*Poglejta, potegača, volja in srce!
Kako lepo ravno smo skoz orali,
le eni misli zvesti smo ostali:
služiti Bogu, božje hvaliti ime!*

*O vola! Pridna, krepka potegača,
srce in volja! Kako se božji prst pozna,
ki grudo sleherni tako obrača,
da pade prav za nje, ki ljubijo Boga.*

*Na teh vratnicah tu se malo oddahnimo.
Bogu se za ljubezen zahvalimo.
Za to, kar pride še, ga poprosimo.
Potem pa: Hej! — le krepko, vola, spet naprej!*

Ženi - pšenici

*Dokler sem res še rasla,
vedežnost sem pasla
in bila vihrava,
neugnanka prava.*

*Ko sem zacvetela,
venomer bi pela,
noč in dan plesala
z vetrom se igrala.*

*Ko sem zanosila,
sem glavó spustila,
sem oči zaprla,
v svoj se svet ozrla.*

*Ko bom dozorela,
smrt me bo požela,
zrnje pa bo kleno
v beli kruh pečeno.*

Brezmadežni

*Brezmadežna!
Golobica ti prečista, bela!
Od vekomaj
pred očmi si Stvarniku lebdela.
Nebes najlepši ti si zemlji dar,
na zemlji pa je prestol tvoj — oltar!*

*Poglej na nas,
ki na tleh pred tabo tu klečimo!
Pomagaj nam,
da v minljivostih sveta se ne zgubimo.
Ko vsi po tebi smo odlikovani,
naj bomo še za večnost vsi izbrani.*

*Dobrota vsa
se nam božja v tebi je odkrila.
Lepota vsa
se njegova božja v tebi je odkrila.
Naj naša pot gre k tebi gor v nebo,
da nam pri tebi vedno, vedno bo lepo.*

Metulj

*Gledam nate, metulja, od daleč skrit.
Hlastno od sveta do sveta letaš,
srkaš med in si vedno novega obetaš.
Čakam, kaj bo, ko boš međa sit.*

*Vem kaj bo! Zasičena strast čez mero
se bo umirila. Sedel boš ob poti na travo,
ozrl se v svet in nebo in življenje težavo,
začel boš iskati modrost in materno vero.*

*Za zdajsi zato še najbrž premlad?
In razposajen si kakor otrok.
Da pa ostal bi pri tem, — si preglobok.
Zato pri tebi nisem izgubil vseh nad.*

Našim duhovnikom

*Širom krajine té,
bivajo moji ljudje
vsenaokoli.*

*Sredi ravnine nekje
utripa moje srce,
poje in moli.*

*Sredi ravnine nekje
dvigajo moje roke
kelih nad polji.*

*V kelihu božja kri
milost na svet rosi,
duše umiva.*

*Zopet so čista vsa,
pota zveličanja
Bog jim odkriva.*

*Poj, srce, moli, daruj!
Služi in sebe žrtvuj!
V sreči in boli.*

Cerkev v Pomurju

Velika Mura loči ta svet na dvoje in ga združuje. To je dežela sonca in dobrega kruha, sladkih gibanic, pogač in vrtanikov. V hladnih zidanicah se pretaka dobro in močno vino, najboljša slatina, kar jih dajejo božji vrelci, je tu doma. Zdravilne vode vračajo in krepijo zdravje, nafta daje prispevek gospodarstvu. Murska Sobota, Ljutomer, Gornja Radgona in Lendava hočejo postati prava mesta. Na podeželju so ponekod hišice samotne, prislone na Slovenjegoriške in Goričke griče, druge so se trdne kmečke hiše stisnile skupaj v mogočna in strnjenja naselja z mnogimi ulicami. Mnogi mladi ljudje odhajajo na sezonsko delo ali se za nekaj časa preselijo v tujino, da z zaslužkom pridnega in trdega dela okrepijo domačijo.

In kjerkoli prebiva pomurski človek, povsod se je z njim naselil tudi Stvarnik Bog. Tod bodo živeli veseli in verni ljudje. To je dežela vsakoletnih novih maš in domovina mnogih dušnih pastirjev. Nekatere cerkve so mogočni hrami, druge predragocene priče iz davnih dni, polne zgodovine in starižitij, pa še one preproste in uboge, kakor je preprost in po večini ubog tisti, ki v njih moli. Na levem bregu je v murskosoboški in lendavski dekaniji 24 župnijskih cerkva, vsako večje naselje pa ima precej prostorno vaško kapelo. Visoki križi z Odrešenikom in Marijo kažejo v nebo. Tudi evangeličani imajo povsod, kjer strnjeno bivajo, svoje božje hrame.

Geografska lega, socialno zaključen prostor, podoben življenjski stil in še nekateri dejavniki v smislu koncilskih pastoralnih navodil kategorično narekujejo, naj na tem delu slovenske cerkve oblikuje zaokrožena pastoralna struktura — pomursko pastoralno področje.

Sprehodimo se kratko po župnijah tega pastoralnega področja in preglejmo osnovne podatke o njih.

Dekanija Murska Sobota

CANKOVA

Število katoličanov: 1735. Župnijska cerkev Sv. Jožefa zgrajena 1718, župnija se omenja že l. 1754. Večje kapele v Skakovcih, Domajincih in Lemerju. Živeča duhovnika rojaka: Franc Vogrinčič in Franc Šnurer. Pomemben rojak Pavel Avgust.

DOLENCI

Število katoličanov: 1000. Župnijska cerkev je posvečena Sv. Nikolaju, župnija se omenja že l. 1331.

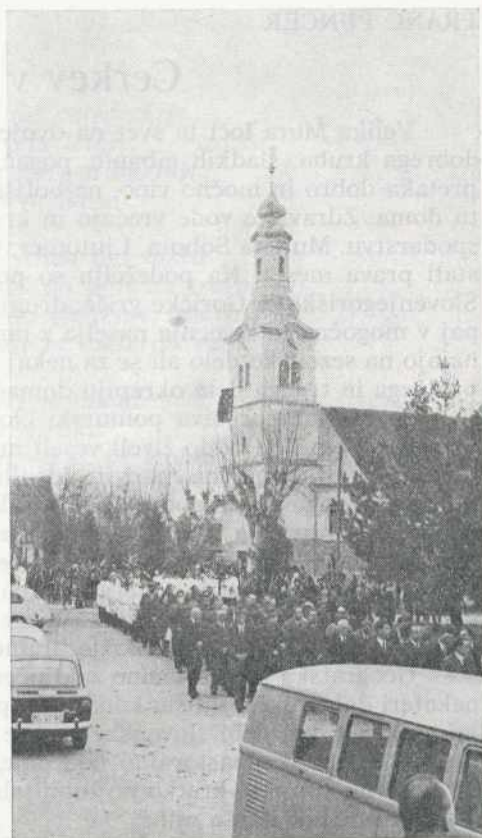
GORNJI PETROVCI

Število katoličanov: 682. Župnijska cerkev Sv. Trojice in župnija se omenja že l. 1627. Podružnica Sv. Ane v Boreči in kapela Sv. Križa v Križevcih. Živeči duhovnik rojak: Alojzij Kozar.

GRAD

Število katoličanov: 3200. Župnijska cerkev Sv. Marije Vnebovzete se omenja l. 1698, župnija pa že l. 1208. Podružne cerkve v Vidoncih in Motovilcih. Živeči duhovniki rojaki: Matija Čontala, Viljem Gumilar, Rudolf Ficko in Jože Gomboc.

Župnijska cerkev Cankova

*Župnijska cerkev
Gornji Petrovci »Nedela«*

Sv. Ana — Boreča

SV. JURIJ V PREKMURJU

Število katoličanov: 3051. Župnijska cerkev Sv. Jurija, zgrajena 1025, župnija pa se omenja že l. 1366. Podružne cerkve v Fikšincih, Rogaševcih, Kramarovcih in Nuskovi. Živeči duhovniki rojaki: Henrik Holsedl, Jožef Gider, Anton Holsedl, Franc Dapona, Gabrijel Recek, Bernard Jauk, Friderik Gumilar. Pomemben rojak: Mikloš Küzmič.

KANCEVCI

Število katoličanov: 700. Župnijska cerkev Sv. Benedikta zgrajena 1896. Župnija ustanovljena 1208. Podružna cerkev Marijino Vnebovzetje v Domanjševcih in kapela v Selu. Živeči duhovniki rojaki: Edvard Kuhar, Janez Sukič, Franc Kodila. Pomembni rojaki: Dr. Franc Ivanocy, Jožef Borovnjak, Peter Kolar.

KUZMA

Število katoličanov: 1787. Župnijska cerkev Sv. Kozma in Damijana zgrajena 1963, župnija ustanovljena l. 1964. Večja kapela v Trdkovi. Živeči duhovniki rojaki: Jožef Zrim, Mirko Zrim, Štefan Kuhar.

MARKOVCI

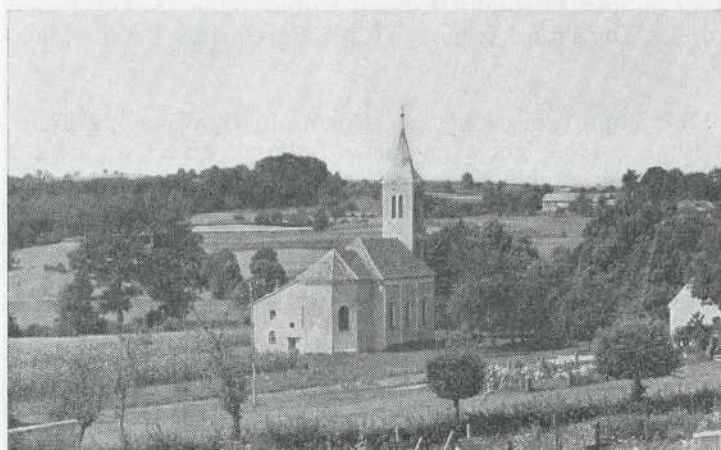
Število katoličanov: 901. Župnijska cerkev Marijinega obiskanja, zgrajena l. 1883, župnija ustanovljena l. 1944.

MARTJANCI

Število katoličanov: 1343. Župnijska cerkev Sv. Martina, zgrajena in župnija ustanovljena 1392. Kapela v Tešanovcih. Duhovnik rojak: Avgust Kreps, umrl avgusta 1971.

Župnijska cerkev
Sv. Jurij
v Prekmurju.

Župnijska cerkev
Markovci

*Župnijska cerkev
Sv. Benedikt
v Kančevcih*

MURSKA SOBOTA

Število katoličanov: 9025. Župnijska cerkev Sv. Nikolaja, zgrajena l. 1912. Župnija se prvič omenja l. 1071. Večje kapele: Sv. Ana v Bakovcih, Sv. Florijan v Krogu, Sv. Duh v Satahovcih, Vnebovzetje v Murskih Črncih, Sv. Peter v Lukačevcih in nova v Rakičanu. Živeči duhovniki rojaki: Janez Gregor, Janko Škraban, Štefan Čergulj, Janez Bejek, Štefan Gyerkeš, Ludvik Lanjšček, Anton Maučec, Janez Erjavec, Viktor Vratarič, Franc Serec. Pomembni rojak: BLAŽ pl. JAKLIN, škof v Nitri.

Martjanci

PEČAROVCI

Število katoličanov: 973. Župnijska cerkev Sv. Sebeščana, zgrajena 1824, ustanovljena prva 1656, sedanja 1796. Živi duhovniki rojaki: Jožef Kerec, Aleksander Horvat, Anton Seruga, Stanko Celec. Pomembni rojak: Jožef Kerec.

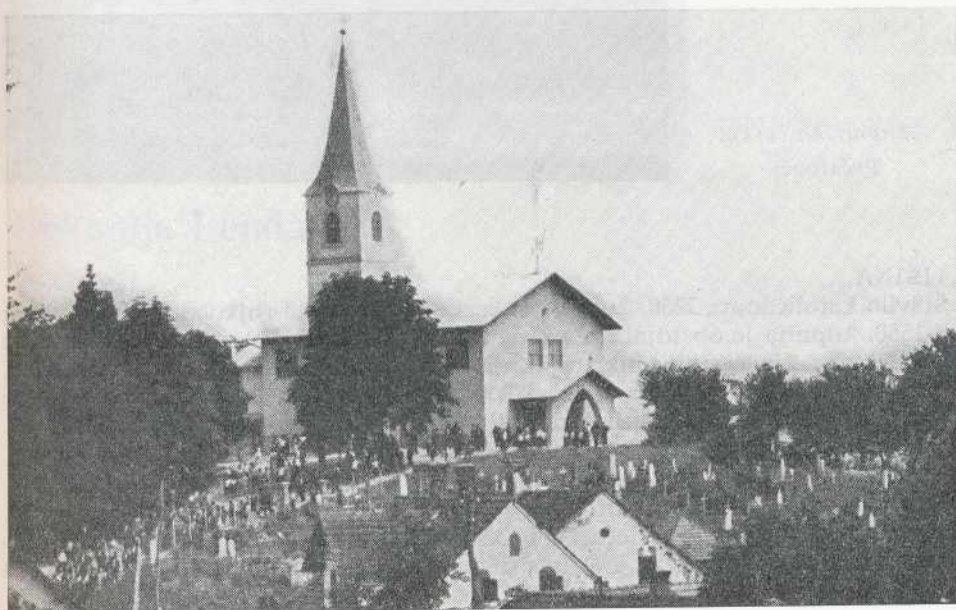
PERTOČA

Število katoličanov: 2310. Župnijska cerkev Sv. Helene, zgrajena l. 1963. Župnija postala okrog l. 1680. Kapele: Sv. Duha v Večeslavcih, Sv. Anton v Gerlinjih, Srca Jezusovega v Ropoči. Živeči duhovniki rojaki: Jakob Lang, Jožef Šipoš, Franc Gomboc, Jožef Kolmanko.

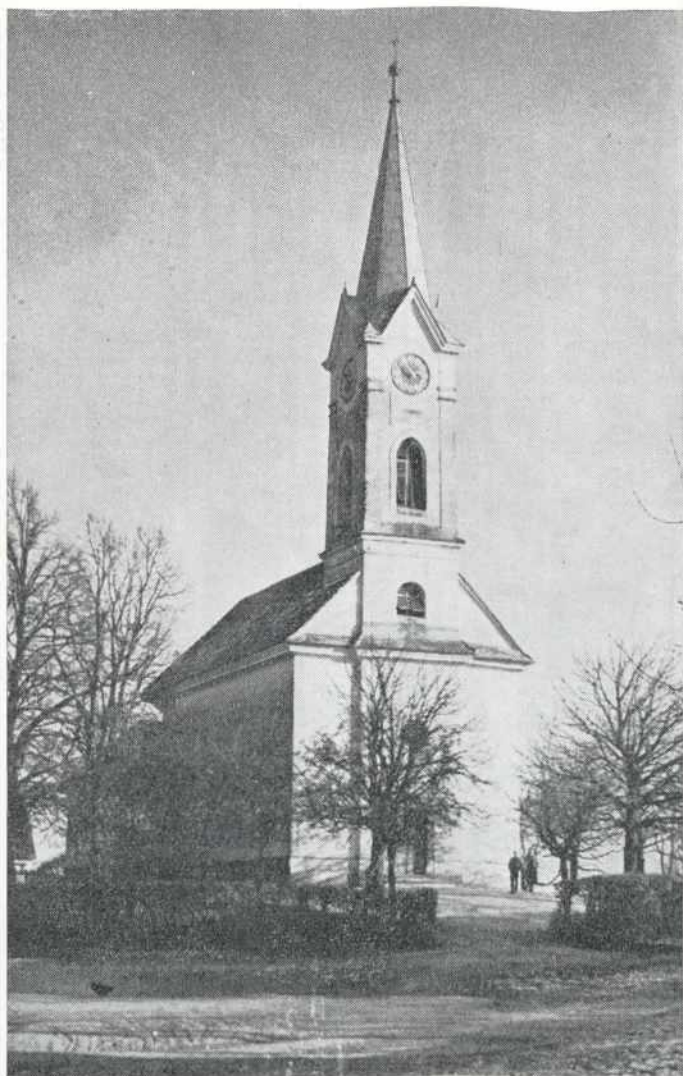
*Župnijska cerkev Sv. Nikolaja
v Soboti*

Pertoča

*Župnijska cerkev
Pečarovci*

TISINA

Število katoličanov: 3250. Župnijska cerkev Marijinega rojstva, zgrajena okrog l. 1550. Župnija je obstajala že okrog l. 1366. Kapele v Petanjcih, Sodišincih in Gederovcih. Živeči duhovniki rojaki: Alojz Serec, Franc Dundek, Janez Kuhar, Jožef Šoštarec, Alojz Gabor, Jožef Vrečič, Janez Šoštarec, Alojz Flegar, Jože Gider. Pomembni rojaki: Dr. Franc Rogač, Dr. Stefan Ratnik, Jožef Klekl, Dr. Vanek Šiftar.

V DEKANIJI MURSKA SOBOTA

živi 29.957 katoličanov. V letu 1970 so imeli 241 porok, 487 krstov in 353 pogrebov. Na navadno nedeljo je bilo pri maši 11.911 vernikov ali 49,3 %. Obhajil so v dekaniji v letu 1970 razdelili 211.285.

*Župnijska cerkev
Tišina*

Dekanija Lendava

BELTINCI

Število katoličanov: 6328. Župnijska cerkev Sv. Ladislava, zgrajena l. 1742. Župnija ustanovljena l. 1760. Večje kapele v Gančanih, Lipovcih, Bratoncih, Ižakovcih in Melincih. Živeči duhovniki rojaki: Štefan Vinkovič, Božidar Glavač, Štefan Duh, Janez Matko, Matija Rous, Ignac Ozmec, Mihael Brunec, Martin Maroša, Avgust Jakob, Ivan Škafar, Štefan Tratnjek, Franc Glavač, Jožef Bakan, Štefan Zemljič, Štefan Zorko, Janez Zorko, Jožef Lebar, Anton Šaruga, Dr. Štefan Šteiner, Martin Poredoš, Štefan Zver, Štefan Vereš, Anton Horvat, Ivan Sušec, Vinko Škafar, Stanislav Duh, Stanko Tratnjek, Jožef Mlinarič, Avgust Horvat, Anton Maroša, Jožef Pozderec, Jožef Sraka, Janez Maršič, Karel Gelt. Pomembni rojaki: Štefan Kuhar, Jožef Baša, Ivan Baša, Dr. Štefan Šteiner, dr. Vilko Novak, Ivan Škafar.

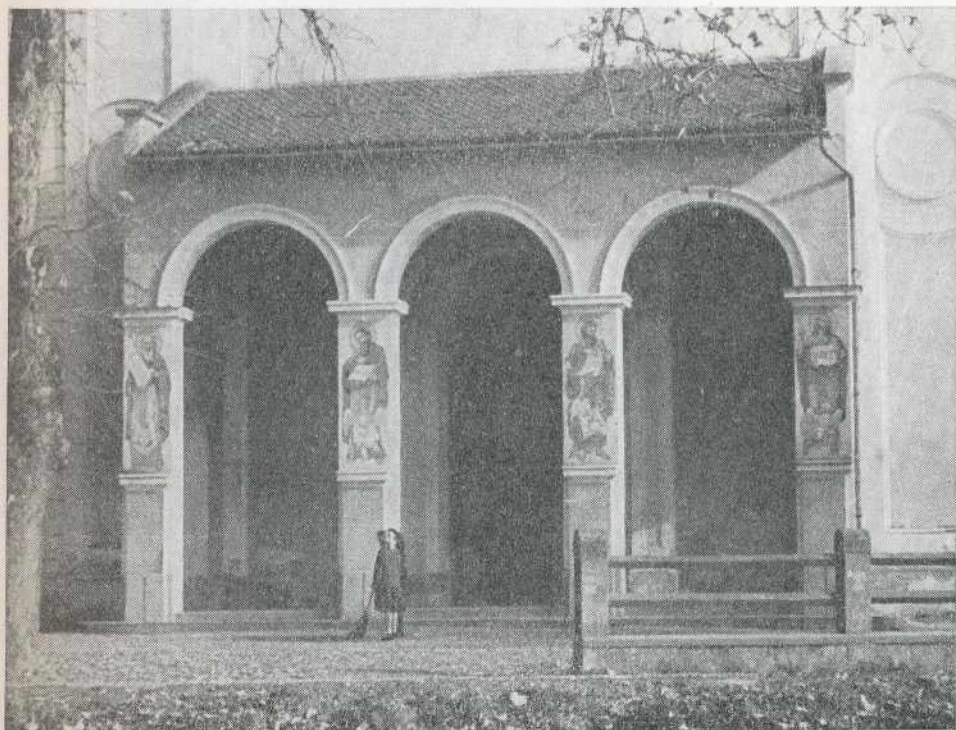
*Župnijska cerkev
Beltinci*

BOGOJINA

Število katoličanov: 2213. Župnijska cerkev Gospodovega vnebohoda, zgrajena 1925. Župnija se omenja že l. 1334. Podružne kapele v Ivancih, Filovcih, Bukovnici in Sv. Vid v Strehovcih. Živeči duhovniki rojaki 23: Stefan Varga, Stefan Ošlaj, Stefan Vogrin, Franc Horvat I, Franc Horvat II, Jožef Varga, Jožef Berden, Ivan Camplin, Jožef Gutman, Engelbert Bojnec, Ludvik Varga, Ivan Pucko, Martin Puhan, Janez Eljaš, Jožef Smej, Ernest Veleberič, Janez Ošlaj, Jože Horvat, Pavel Pucko, Izidor Veleberič, Stefan Casar, Janez Puhan. Pomembni rojaka: Jožef Košič, Kouther Stefan.

Župnijska cerkev Bogojina

Glavni vhod v župnijsko cerkev v Črenšovcih

CRENSOVCI

Število katoličanov: 3922. Župnijska cerkev Sv. Križa, zgrajena l. 1860. Župnija ustanovljena l. 1807. Podružne kapele so Sv. Nikolaja na Dolnji Bistrici, Marije Pomočnice na Srednji Bistrici, Sv. Florjana v Žižkih, v zidavi pa kapela Sv. Antona na Gornji Bistrici. Živeči duhovniki rojaki: Karel Žižek, Ivan Kolenko, Ivan Zelko, Anton Ternar, Štefan Žerdin, Anton Žerdin, Ivan Ifko, Martin Kreslin, Ignac Kreslin, Ignac Kustec, Jožef Godina, Franc Halas, Karel Bedernjak, Matija Hajdinjak, Anton Ciglar, Martin Prša. Pomembni rojaki: Dr. Franc Cigan, Ivan Zelko, Ferdo Godina.

DOBROVNIK

Število katoličanov: 2257. Župnijska cerkev Sv. Jakoba st., zgrajena l. 1794—1797. Župnija se omenja že l. 1334. Večje kapele so v Genterovcih in v Žitkovcih ter na pokopališču v Dobrovniku.

*Župnijska cerkev
Dobrovnik
v Prekmurju*

DOKLEŽOVJE

Število katoličanov: 820. Župnijska cerkev Sv. Štefana, zgrajena l. 1846, župnija ustanovljena l. 1944. Živeči duhovniki rojaki: Ivan Jerič, Mihael Jerič, Alojz Kovačič, Alojz Zver, Alojz Fras, Ivan Bakan, Štefan Pintarič. Pomembni rojak: Ivan Jerič.

HOTIZA

Število katoličanov: 823. Župnijska cerkev Sv. Petra in Pavla, zgrajena 1924, župnija ustanovljena l. 1955. Pomembni rojak: Matija Balažic.

KOBILJE

Število katoličanov: 1122. Župnijska cerkev Sv. Martina, Antona in Roka, zgrajena 1925. Župnija ustanovljena l. 1944. Živeči duhovniki rojaki: Koloman Kisilak, Pavel Berden. Pomembni rojak: Pavel Berden.

LENDAVA

Število katoličanov: 10.362. Župnijska cerkev Sv. Katarine, zgrajena 1751. Župnija se omenja l. 1334. Podružne cerkve: Sv. Trojica v Lendavi, Čentiba, Dolina, Dol. Lakoš, Gor. Lakoš, Gaberje, Kapca, Kot. Živeči duhovniki rojaki: Dr. Janez Horvath, Jožef Tkalec, Koloman Vegi, Štefan Molnar, Štefan Zver, Jožef Bernad. Pomembni rojak: Dr. Janez Horvath.

Župnijska cerkev Hotiza

ODRANCI

Število katoličanov: 1753. Župnijska cerkev Sv. Trojice, zgrajena l. 1967, župnija ustanovljena l. 1961. Živeči duhovniki rojaki: Ciril Zver, Štefan Ferenčak, Jože Zadravec, Štefan Antolin, Venceslav Zadravec.

TURNIŠČE

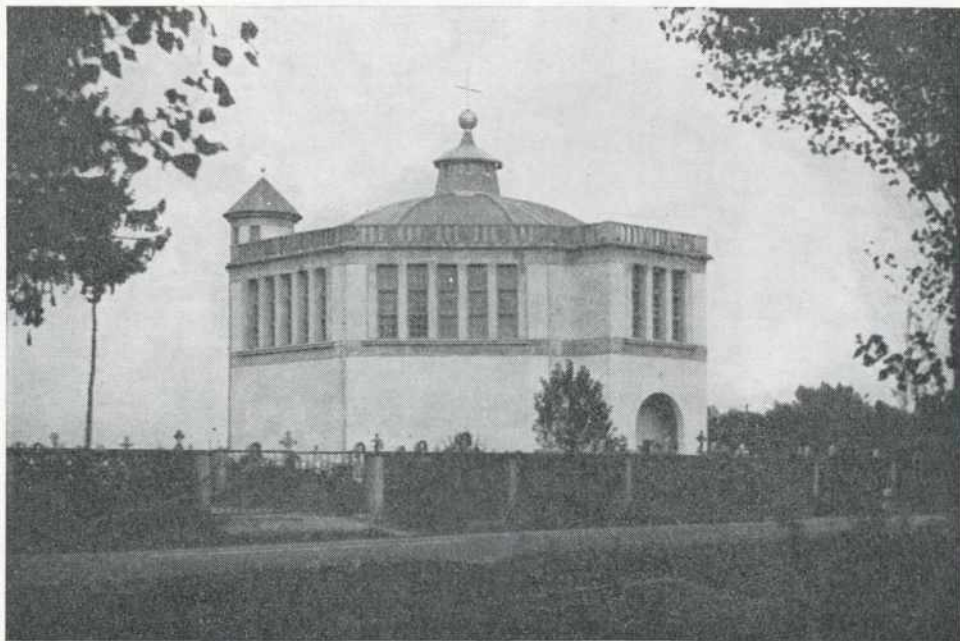
Število katoličanov: 4300. Župnijska cerkev Sv. Marije Vnebovzete, zgrajena l. 1914, župnija se omenja že l. 1267. Podružna cerkev Sv. Anton v Turnišču, kapele v Gomilici, Lipi, Renkovcih in Brezoviči. Živeči duhovniki rojaki: Ivan Cvetko, Jožef Gjuran, Štefan Horvat, Franc Kolenc, Ivan Kolenc, Jožef Lebar, Štefan Recek, Franc Režonja, Štefan Ščap, Jožef Tkalec, Ivan Tkalec, Jožef Zver, Franc Zver, Štefan Zver.

VELIKA POLANA

Število katoličanov: 1454. Župnijska cerkev Presvetega Srca Jezusovega, zgrajena l. 1924, župnija ustanovljena l. 1938. V Mali Polani kapela Škapulirske Matere Božje. Živeči duhovniki rojaki: Jožef Ritlop, Ignacij Lebar, Štefan Kranjec, Jožef Hozjan, Štefan Balažic, Jožef Horvat, Štefan Prša. Pomembni rojak: Miško Kranjec.

V LENDAJSKI DEKANIJI

živi 35.192 katoličanov. V letu 1970 so imeli 265 porok, 452 krstov in 409 pogrebov. Na navadno nedeljo je bilo pri maši 15.686 vernikov ali 55,7 % obveznih. Obhajil so v dekaniji razdelili 450.440.

Župnijska cerkev Odranci

Župnijska cerkev v Turnišču

Velika Polana — cerkev in župnišče

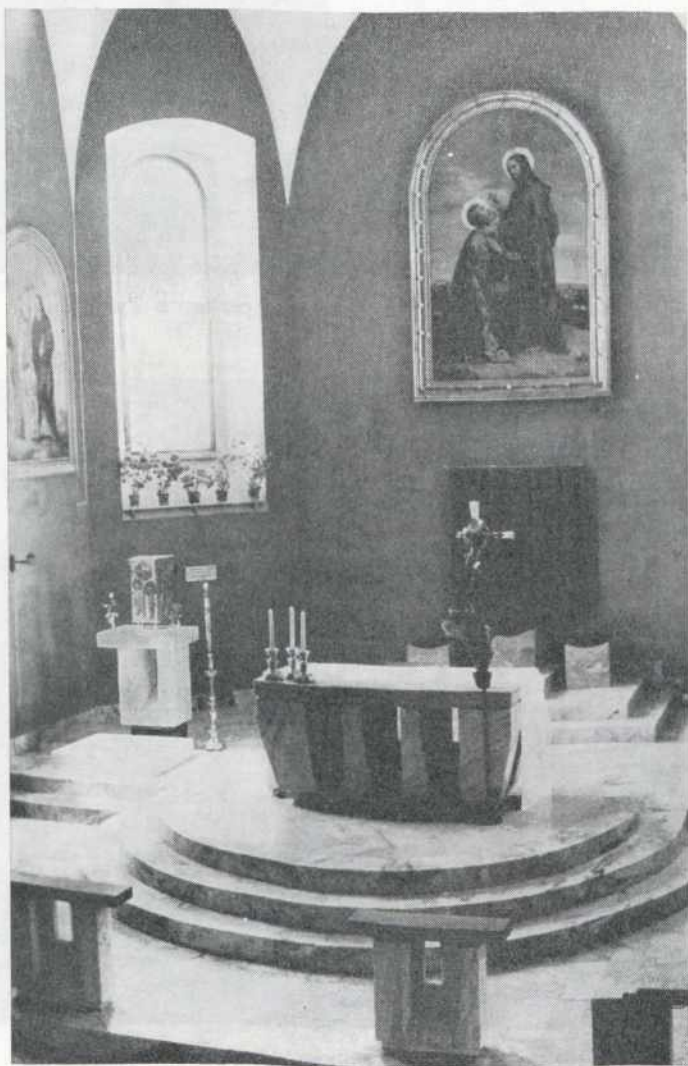
Dekanija Ljutomer

APAČE

Število katoličanov: 4122. Župnijska cerkev Marijinega Vnebovzetja, zgrajena l. 1517. Župnija ustanovljena l. 1590. Dve večji kapeli: Marija Pomagaj v Žepovcih in Sv. Bernard v Črncih. Živeča rojaka duhovnika: Franc Weiss in Peter Dornik.

CEZANJEVCI

Število katoličanov: 1452. Župnijska cerkev Sv. Roka in Boštjana, zgrajena l. 1675. Župnija ustanovljena l. 1935. Na Stari cesti je kapela Srca Jezusovega.

*Presbiterij v
v Gornji Radgoni*

GORNJA RADGONA

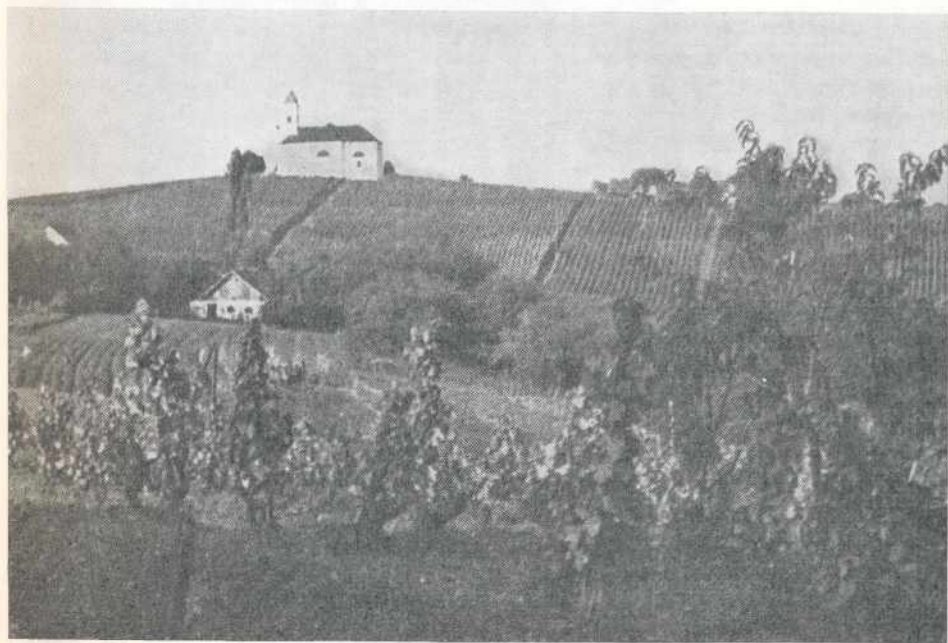
Število katoličanov: 6232. Župnijska cerkev Sv. Petra, zgrajena l. 1813, ko je postala župnijska cerkev. Občutno so jo povečali l. 1890. V Sp. Ščavnici je podružna cerkev Sv. Marije Brezmadežne iz l. 1968. Živeči rojaki duhovniki: Franc Lasbaher, Dr. Anton Trstenjak, Alojzij Kovačič, Franc Fekonja, Franc Bračič, Janez Osvald, Anton Osvald in Ciril Kocbek. Pomembni rojaki: Peter Dajko, Anton Kreml, Dr. Franc Simončič, Dr. Janko Šlebinger, Dr. Anton Trstenjak.

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI

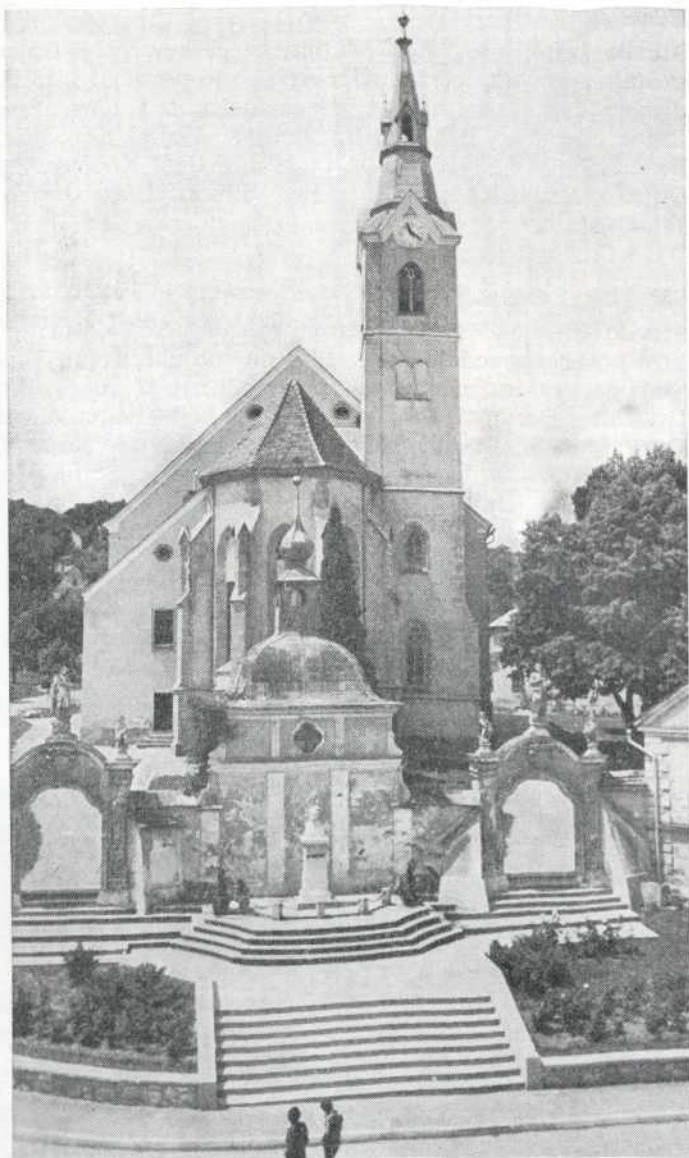
Število katoličanov: 3883. Župnijska cerkev Sv. Jurija, zgrajena l. 1336, večkrat povečana, sedaj je v gradnji nov objekt. Župnija ustanovljena l. 1546. Na Stari gori podružnica Sv. Duha. Živeči rojaki duhovniki: Dr. Vekoslav Grmič, Dr. Valter Dermota, Dr. Ciril Kump, Jakob Vučina, Alfonz Kšela, Feliks Anželj, Janez Mernik, Martin Štuhec, Alojz Lasbaher, Franc Rihtarič, Franc Šiško, Franc Markovič, Anton Perger, Stanko Kolbl, Stanko Domanjko, Jožef Zamuda. Pomembni rojaki: Dr. Franjo Ilešič, Dr. Bratko Kreft, Dr. Vekoslav Grmič, Davorin Trstenjak, Edvard Kocbek, Dr. Valter Dermota.

KAPELA

Število katoličanov: 3954. Sedanja župnijska cerkev zgrajena l. 1824, župnija ustanovljena l. 1784. V Radencih podružnica Sv. Ane, v Hrastju večja kapela. Živeča rojaka duhovnika: Feliks Strniša in Jože Bajzek. Pomembni rojaki: Dr. Jakob Missia, Leopold Stanek.

Kapela

*Župnijska cerkev
v Ljutomeru*

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU

Število katoličanov: 4246. Župnijska cerkev Sv. Križa, zgrajena l. 1402 in povečana 1891. Župnija ustanovljena okrog l. 1617. V župniji je 17 vaških kapel. Živeči duhovniki rojaki: Dr. Alojzij Ostrc, Alojzij Sunčič, Alojzij Želar, Jakob Žalar, Franc Bohanec, Ludvik Duh, Franc Skuhala, Franc Štuhec in Franc Osterc. Pomembni rojaki: Dr. Matija Slavič, Dr. Slavko Vrbnjak, Dr. Alojzij Osterc.

*Župnijska cerkev
Veržej*

*Križevci
pri Ljutomeru*

LJUTOMER

Število katoličanov: 6098. Župnijska cerkev Sv. Janeza Krstnika se prvič omenja l. 1410. V Podgradju podružnica Sv. Ane. Živeči rojaki duhovniki: Anton Tomažič, Karl Divjak, Drago Žižek, Janez Trstenjak, Anton Babič, Martin Panič, Janko Novak, Milan Kšela, Marjan Nemec, Ferdo Polanič. Pomembni rojaki: Dr. Franc Miklošič, Henrik Schrajner, Ante Trstenjak.

MALA NEDELJA

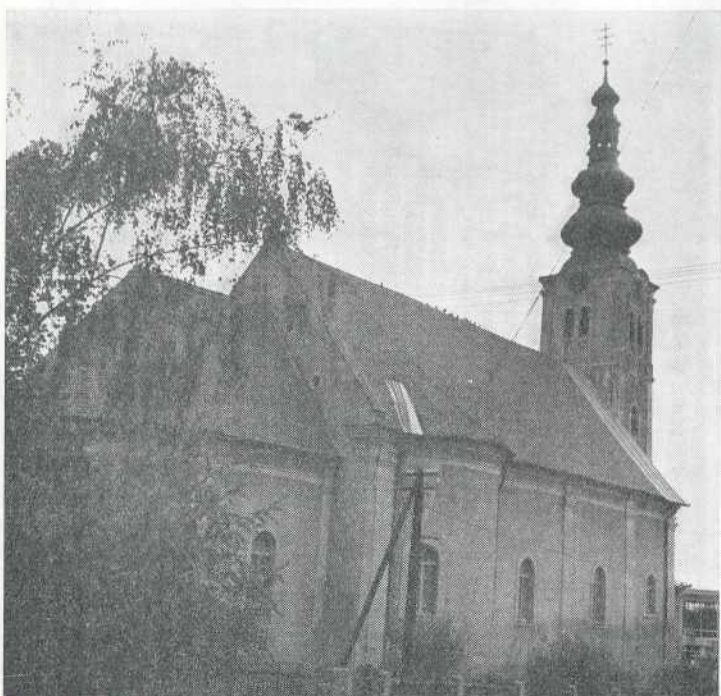
Število katoličanov: 2453. Župnijska cerkev Sv. Trojice, zgrajena l. 1547. Župnija ustanovljena sredi 18. stoletja. V Sitarovcih večja kapela Rožnovenske Matere Božje. Pomembni rojaki: Jakob Rajlag, Anton Raič.

VERŽEJ

Število katoličanov: 705. Župnijska cerkev Sv. Mihaela, zgrajena l. 1734. Župnija ustanovljena 1863. Živeči duhovniki rojaki: Anton Hanželič, Jože Cimerman, Anton Rožmarič. Pomembni rojaki: Dr. Franc Kovačič, Slavko Osterc.

V LJUTOMERSKI DEKANIJI

živi 33.145 katoličanov. V letu 1970 so imeli 242 porok, 493 krstov in 385 pogrebcev. Na navadno nedeljo je bilo pri maši 11.784 vernikov ali 44,4 % obveznih. Obhajil so v dekaniji razdelili 222.478.

*Župnijska cerkev
v Lendavi*

Begonia rex

*Smreka trudna spi,
pod nežno odejo se stiska.
Jablana v snegu — kako je zdaj nizka,
pa vsa osivela, se zdi.*

*Sipki so čudni, prav zares,
s šopi so slame v jesen jih ovili,
kot torzo antičnih stebrov...*

*Pri meni ni trudnih dreves,
nič ni zaspano, nič otopelo,
vse diha, vse je zgovorno, vse je veselo,
ker v sobi kraljuje begonia rex.*

*V mavričnih barvah žari:
rdeče, zeleno, srebrno, azurno in belo.
Ob njej pa nagelj. Preprogo zeleno
cvetje prekriva, rdeče ko kri...*

Jesenski akordi

*Iznad dvanajstih stebrov v stolpu zvon kipi.
V gozdu zrelem glog v zelenju še dehti
po megli sivi.
Nad vasjo še v živem valčku dim cveti,
v zidanici pa iz grozdja že diši
po novem vinu.*

Zelene samote

*Ob žalostnih urah se sklonim
v zelene samote. Obračam listje
preteklih, zvenelih vencev odtisje.
Potem se še drugih spomnim.*

*V travi šumi. Ali je veter toplote
ali samo list, ki je padel z drevesa,
ali je svetlobe korak zapustil nebesa
in me obiskat prišel v zelene samote?*

Božična pisma

1. Dekle

Pred vsakim božičem me stisne strah, grenki strah. Bom takoj povedala, zakaj. Poslušajte me! Prosim vas, nikar me ne obsojajte, rajši molite zame! Ne zamerite mi, če bo to moje pismo vse popackano. Ko to pišem, mi vroče solze padajo na list papirja...

Pred leti sem spoznala fanta. Imela sva se rada. Mislila sem resno, zato sem se mu vsa podarila, popolnoma vsa. Ko sem mu omenila, da pričakujem otroka, ni hotel o tem ničesar slišati. Pustil me je samo. Bila sem prevarana, oguljufana, brez pomoči. Staršem nisem upala povedati. Še enkrat sem potrkala na srce svojemu fantu, naj se me usmili. Svetoval mi je neko žensko, ki se baje na vse razume... Če to storim, potem bo spet dober do mene. Bilo je kakor v strašnih sanjah. Zgodilo se je. Kmalu sem spoznala posledice: nikoli več ne bom mogla imeti otrok. Moj otrok, moje nerojeno dete me preganja od jutra do večera, od večera do jutra. Vidim ga namreč v vsakem otročičku, ki je na cesti. Maha mi iz vsake otroške oblekice, ki jo vidim v izložbi.

In ravno ob božiču, razumete: OB BOŽIČU, bi moral priti na svet! (Tukaj je vroča solza naredila packo). Kako bom prestala božične dni? Jokala bom in jokala ter v vročih solzah kopala svojega otroka. (Njegov krst v solzah). Morebiti bom tako tudi jaz našla pot do OTROKA V JASLICAH...

2. Starica

Stara sem in že stojim na pragu večnosti. Veselim se božiča, praznikov učlovečenja božjega Sina. Vem, da se življenje začenja šele za temnimi vrati, življenje, ki nam je bilo podarjeno z Jezusovim rojstvom. Vsi moji dragi me že čakajo v vekivečnosti. Zato imam samo eno željo ob bližajočem se božiču: Jezušek, ne morem več priti k tebi, prestara in preslabotna sem, zato pa pridi ti k meni in me vzemi v svojo svetlobo, na večni božič!

3. Zvonar

Hočem vam opisati svoj doživljaj, doživljaj preteklega božiča. V cerkvi sem. Na božič popoldan. Ko pogledam jaslice, opazim, da je Jezušček izginil. Ali naj takoj povem župniku? Utrujen je še od polnočnice. Ne bom ga vznemirjal. Ko sem tako premišljeval, se nenadoma odpro cerkvena vrata. Vstopi majhen deček z malim otroškim biciklom. In kaj je držal v roki? Pogrešanega Jezuščka! Stopil je naravnost naprej do jaslic in položil vanj Jezuščka. Smehljaj se je in se hotel z biciklom odpeljati iz cerkve. Zgrabim ga.

— Zakaj si ukradel Jezuščka?

On pa mi je odgovoril tako lepo, da ne bom pozabil do sodnega dne:

— Zvonar bači, ne bodite hudi! Za božično darilo sem si želel, naj mi Jezušček prinese novo kolo. In dobil sem ga. V zahvalo sem prvo vožnjo, prvo rundo napravil z Jezuščkom. On je prvi, ki se je vozil z menoj na novem kolesu.

Hotel sem mu nekaj reči, pa me je nekaj stisnilo v grlu. Veste, hitro sem ganjen. Nisem več mlad...

4. Bolniški vratar

»Tiho padajo snežinke — na božične svete dni,
šepetajo v duši spevi — svete angelske noči —«,
tako slišim peti iz bližnje cerkve ob polnočnici. Nekdo nenadoma pozvoni. Odprem in pogledam: premražen otrok, v sami spalni srajci, prosi, da bi smel vstopiti.

— Kaj želiš?

— Ime mi je Peter. Doma me kličejo Petrček. Tukaj v bolnišnici imam mamo. Nesem ji darila, ki sem jih pobral s svojega božičnega drevesca. Jabolka, orehe, sladkorčke. Ata in starejši bratje so me pustili samega. Ko sem zaspal, so na tihem odšli k polnočnici. Skočil sem skozi okno in zdaj sem tu!

Spremil sem ga v bolniško sobo. K materi. Vem, da je to proti predpisom, vendar nocoj je božič. Veste, nocoj je božič, ki nas združi vse.

Ne vem, kdo je bil bolj vesel, ali Petrček ali njegova mama ali jaz. Videl nisem, ker sem imel solze v očeh.

Ura v zvoniku je udarila pol ena. V cerkvi so peli: »Sveta noč, blažena noč.«

5. Urednik verskega lista

Že v adventu smo v našem listu, v koticu za otroke, objavili vprašanje: »Kaj si želiš za letošnji božič?« Najboljši odgovor bo nagrajen. Prispela so mnoga, ganljiva pisma. Nagrado je prejel deček, ki nam je poslal preprosto dopisnico. Na njej je narisal štiri osebe. Otroka z dolgo belo srajčico in z zlatim svetniškim sijem okrog glave. Pod njim je napisal: JEZUŠČEK. Ta pelje za roko moža, pod katerim je bilo zapisano MOJ OČE, k božičnemu drevesčku, kjer sedi žalostna žena z napisom MOJA MAMA in majhen deček z imenom JAZ.

Ta otrok je izrazil najglobljo željo vseh otrok, katerih starši so ločeni, razdvojeni. Dete Jezus naj pelje očeta nazaj k materi in otrokom. Ali bodo ta deček in z njim vsi drugi nesrečneži čakali zaman?

»Razodela se je dobrotljivost in ljudomilost Boga, našega Odrešnika... vsem ljudem. Uči nas, da se odpovejmo brezbožnosti in posvetnim željam in na tem svetu trezno in pravično in pobožno živimo...« (Tit. 2. in 3. pogl.)

6. Pismonoša

V nobenem letnem času ne vlačimo toliko paketov in pisem, kakor ravno v tem predbožičnem tednu. Zdi se, kot da si hoče ves svet voščiti medsebojno srečo, veselje in mir.

Čeprav delamo nadure in smo utrujeni, doživimo tu pa tam tudi kakšno veselo presenečenje. Tam stoji mati, ki čaka na pismo svojega otroka. Tu spet mlado dekle čaka na pismo.

Zgodilo se je preteklo leto ob božiču, da mi je mlado dekle poljubilo roko in reklo: »Vi ste mi danes prinesli najlepše božično darilo!«

Pozvonil sem pri neki ženi, ki jo je mož zapustil. Ostala je sama z otroki. Že dolgo je, odkar je odšel. Ne ve zanj. In sedaj sem ji prinesel pismo od moža. Globoko je vzdihnila in zašepetala: »Sedaj bo vendarle tudi zame enkrat božič!«

7. Smrt

Nenavadno je, kaj ne, da vam pišem tudi jaz, ki sem neljubi gost v vašem življenju, jaz, strašna kruta smrt, kot me imenujete. Če bi vam pisala ob prazniku vseh svetih ali na vernih duš dan, bi nekako še razumeli. Toda sedaj, ob božiču?! Ob prazniku rojstva Luči?

Vem, da nisem dobrodošla, saj pridem često tako hitro in nenapovedano. Svojega prihoda nikoli ne najavim. Vstopim, ne da bi potrkala. Takšna je pač moja navada. In še to: ne delam nobene razlike. Vstopim v hiše revnih in bogatih. Včeraj so kovali še nebotične načrte, šli so v gledališče, kupili vstopnico za kino, nabavili so si nove obleke in danes pa že pridem ... Moj koledar je zaprt vsem.

Vem, da me nimate radi. Vem, da ob božiču še posebej ne pričakujete pisma od mene. In vendar bi vam tudi jaz rada voščila ..., saj je neka zveza med božičnim praznikom in menoj. Moj namen je: vse privedi v večno luč, na večne božične praznike. Temna so moja vrata, toda moji smerni kazalci kažejo k večnemu veselju. Saj nisem nič drugega, kakor inačica, varianta, druga oblika veselega božičnega oznanila. In prav zato, ker prihajam tako nepričakovano, me nikar preveč ne izrivajte iz svojega življenja. Tudi me ne odganjajte proč od jaslic in od razsvetljenih božičnih dreves, saj na neki način spadam tja. Od Kristusovega rojstva naprej je moja naloga roditi za Luč, za nebesa.

Mislim na to, da svojega kovčka ne boste pripravljali v zadnji minuti, ker takrat bi vam v njem dosti, prav dosti manjkalo.

8. Iz pisma nebeškega Očeta

(Iz grščine prevedel v staroslovenski jezik pred 200 leti Štefan Küzmič)

Gori je pa šo i Jožef od Galilee z mesta Nazaretha v Judeo, vu mesto Davidovo, štero se zove Bethlehlem, ar je i on bio z hiže i žljajte Davidove.

Ka bi se zapisao z Mariov sebi zaročenov ženov, štera je noseča b'la.

Prigodilo se je pa, gda bi oneva tam bila, spunili so se dnevi, v šteri bi ona rodila.

I porodila je Sina svojega prvorodjenoga, i povila ga je v plenice i položila ga je v jasli zato, ka so nej meli mesta vu oštariji.

I bili so pasterje vu drželi onoj, na poli verustivajoči i stražo držeči v noči nad čredov svojov.

I ovo angel Gospodnov je pristopo k njim, i dika Gospodnova je je okoli vzela; i zbojali so se z velikov bojaznostjov.

I erče njim angel: ne bojte se, ar ovo nazveščavam vam veliko radost, štera bode vsemi ljudstvi.

AR SE JE NARODO VAM DNES ZVELICITEL, KI JE GOSPON KRISTUŠ VU DAVIDOVOM MESTI.

I to je vam znamenje: najdete dete v plenice povito, položeno vu jasli.

I na nagli postane z angelov vnožina vojske nebeske hvaleče Boga i govoreče:

DIKA NA VISINI BOGI,
I NA ZEMLI MIR,
VU LUDIHI PA DOPADENJE.

(Luka 2, 4-14)

MINKA LUKAČ

Mesečina

*Tiha, nežna sapica pihlja,
drobno listje lahno trepeta,
kakor skrito hrepenenje
tiha pesem veje skoz zelenje.*

*Listje z mesečino je ovito.
Kot srebrne niti v črno kito
vpleta tvoj se spev krasan
v temne noči pajčolan.*

*Tiho, tiho sapica pihlja,
lahno, lahno listje trepeta,
tiho mesečina se razliva,
nežne strune src izziva.*

MINKA LUKAČ

Plamen moje duše

*Plamen moje duše
se dviga visoko
v višine neba.
Hrepeni po ljubezni,
išče nje čar.
A težka je pot.
V slabosti omaga
in pada nazaj,
pada na zemljo solza*

MINKA LUKAČ

Ob vodi

*Tiho teče voda bistra,
val za valom se vali,
v njo pogled se moj upira,
solza kane iz oči.*

*Solza grenka pade v vodo,
bistra voda se skali.
Nič veselo več ne teče,
žalostno zdaj žubori.*

MINKA LUKAČ

Tožba

*V čakanju, upanju in hotenju
vrtimo se vsi —
in jaz in ti, predragi.
Kje si,
kje si zdaj ti?*

*Vse čaka nate
in upanja vate
in hotenje zate
je zaman,
je kakor prazna
uvela dlan.*

MINKA LUKAČ

Ne prosim bogastva

*Ne prosim zlata te, ne prosim srebra,
ne prosim bogastva te tega sveta.
Prosim le eno in to goreče,
duši daj mir, daj tihe ji sreče.*

ANTON HOLZEDL

Nekaj spominov na leta okupacije 1941 - 1945

Na Cvetno nedeljo, 6. 4. 1941 smo v Lendavi zaključili misijon za Madjare. Kakor vsako jutro v času misijona, smo tudi ta dan odšli v spovednice zjutraj ob 5. uri. Po rani maši pa naenkrat nastane v cerkvi nemir in prerivanje med vrati. Odprem spovednico ter vprašam, kaj se je zgodilo. Nekdo reče: »Nemci prihajajo. Vojna je. Poveljnik gasilcev nas je pozval, naj odhitimo vsak na svoj dom.«

V zakristiji zvem, da je res tako. S tovarišem Gjerkešem še nisva maševala. Odločiva se, da bova maševala pri zaprtih vratih, kakor hitro se množica razide. Ko sva odmaševala, greva na župnišče. Na poti vidiva, kako naši jugoslovanski vojaki s puškami v rokah bežijo z lendavskega gradu, kjer so imeli svojo kasarno. Hitijo po cerkvenem trgu navzdol in po cesti proti Muri. Opoldne pri obedu župnik pravi: v Petišovcih bi moral biti ob 13. uri pogreb, a voznika in kantora ni. Najbrž ju tudi ne bo. Kateri bi šel s kolesom v Petišovce, da opravi pogreb? Takoj sem se javil. Ko se peljem proti petišovskemu pokopališču, opazim na njem nekaj žensk. Pravijo mi, naj se ne peljem dalje. Mislili so, da nas itak ne bo na pogreb, zato so mrliča kar sami pokopali.

Stopil sem h grobu ter opravil običajne molitve ter grob blagoslovil. Nato se vrnem proti Lendavi. Ko se peljem od Treh mlinov proti glavni cesti, vidim, kako se po cesti valovi prah, ki so ga dvigala nemška vojaška vozila. Ker drugega izhoda ni bilo, tudi jaz s kolesom zavozim na cesto. Bili so toliko obzirni, da so me pustili na skrajnem robu ceste, ne da bi me povozili. Srečno pridem na župnišče in pripovedujem, kaj sem na cesti in v mestu doživel. Ne dolgo po tem zaslišim na župnijskem dvorišču vpitje: »Hol az a pap, aki gyűlölte a magyarokat és elárulta hazáját — Kje je tisti duhovnik, ki je sovražil Madjare in izdal svojo domovino?« — Mislili so na Jožefa Klekla, ki je v dnevih misijona pomagal spovedovati. — Spogledali smo se, nato pa rečem: »Ostanite vsi tukaj! Grem pogledat, kaj je!«

Na dvorišču je bila skupina Madjarov iz Rédicsa in drugih sosednih madjarskih vasi, ki spadajo k župniji Lenti, kjer je bil moj, na Madjarskem vzgojeni, starejši polbrat Henrik župnik in dekan. Rekel sem jim: »Tega duhovnika ni več tu. Je že pobegnul! — »Kdo pa ste vi?« me vprašajo. — »A Lenti esperes-plébánosnak az öccse« — mlajši brat župnika in dekana v Lenti. »Miért nincs kint a magyar zászló? — Zakaj nimate izobešene madjarske zastave?« — »Je nimamo,« jim odgovorim. — »Mi jo imamo,« pravijo, »tako jo izobesimo.« — »Kaj pa bodo rekli Nemci,« jim rečem, »saj vidite, da je tu nemška vojska.« — »Pojdimo,« vpijejo. Z menoj na čelu se podajo dol na cesto, kjer se počasi peljejo nemški vojaki v kamionih. Madjari navdušeno dvigajo roke ter vpijejo: »Heil Hitler, Hitler — Horthy.« Vojaški kamion se ustavi. Približamo se mu. Oficir odpre vrata. Jaz ga po nemško pozdravim. On mi ponudi roko in reče: »Danke sehr, wir müssen weither.« Madjari vprašajo, kaj je rekel. Jaz na to: »Rekel je, zaenkrat naj ostane vse pri starem, ker se še ne ve, čigava bo ta dežela. Madjarske zastave torej še ne moremo izobesiti.« — S tem pojasnilom so se zadovoljili. Razšli so se, jaz pa nazaj na župnišče, kjer v strahu čakajočim povem, kaj sem doživel in kako sem srečno odpravil Madjare.

Proti večeru pride mežnar. Pravi, da ga Madjari vprašujejo, kje je Klekl, ali ni na župnišču. Pravijo, da ga morajo poiskati in obračunati z njim. Naj pove tudi župniku in kaplanoma, naj se noben več ne drzne, v cerkvi oglasiti se v slovenskem jeziku. Klekla sem zvečer, ko se je že stemnilo, preoblečnega pospremil v zasebno hišo, od koder je drugo jutro navsezgodaj ob Lendavi in Črncu odšel peš v Črenšovce, kjer so ga Nemci kmalu aretirali in odpeljali.

Ves teden so skozi mesto vozili nemški kamioni in tanki, Madjari pa so demonstrirali proti Slovencem, jim razbijali šipe, jih fizično napadali ter od jutra do večera pričakovali madjarsko vojsko. Zlasti vztrajno so pričakovali prihod madjarske vojske na Veliki petek in soboto. Ker so ves teden vztrajno demonstrirali proti Slovencem, odstranjevali slovenske napise in grozili slovenskim vernikom in duhovnikom, ki bi se še drznili v lendavski cerkvi oglasiti se v slovenskem jeziku, sem stopil na Veliko soboto dopoldne k nemškemu vojaškemu poveljniku, ki se je prav takrat razgovarjal z bivšim jugoslovanskim srezkim načelnikom, ter ga prosil, naj zaščiti slovensko službo božjo. Toda komaj sem izgovoril besedo služba božja, je že sikal kakor gad ter smešil mašo in vse, kar je v zvezi z vero. Nekaj časa sem ga poslušal, (žal mi je že bilo, da sem se podal k njemu), nato sem se le opogumil in mu mirno izjavil: »Nisem prišel k Vam zato, da bi z Vami debatiral o teoloških vprašanjih, marveč samo zato, da Vas kot vojaškega poveljnika vljudno prosim, da zaščitite slovenski del mojih vernikov, med katerimi je mnogo takih, ki so več let zaporedoma bili na sezonskem delu v Nemčiji in so trdno pre-

pričani, da ni nobenega razloga za to, da bi sedaj pod Nemci Madžari: uživali več pravic kakor oni, ki do Nemcev niso nič manj lojalni kakor Madžari.« Nato me je pogledal od nog do glave in vprašal: »Ali mislite, da je ta takozvana slovenska služba božja res potrebna?« — »Seveda,« sem mu rekel; »sicer vas ne bi prosil, da jo zaščitite.« — »No, pa jo imejte,« mi je izjavil. »Pri vsakem vходу v cerkev bo nemška vojaška straža, pri glavnem vходу bo 6 vojakov, pri stranskem pa 4, nihče vas ne sme motiti. Le lepo mirno opravite svojo takozvano službo božjo.« — »Hvala lepa,« sem mu odvrnil in šel na župnišče poročat, kaj sem pri Nemcih opravil. Popoldan sem se s kolesom odpeljal v slovenske kolonije blagoslavljal velikonočne jedi in ob tej priložnosti Slovencem rekel, da sem bil pri nemškem vojaškem poveljniku, kaj mi je izjavil in naj zato na veliko noč brez strahu pred Madžari pridejo v cerkev. — Na velikonočno nedeljo pred deveto uro res prikorakajo nemški vojaki k cerkvenim vratom. Slovenci so vedeli, za kaj gre, ter pogumno stopali v cerkev. Mežnar odzvoni, jaz pa pogumno na prižnico. Še nikoli nisem pridigal s takim elanom in še nikoli Slovenci v lendavski cerkvi niso peli s takim notranjim zadovoljstvom in s takim zmagoslavljem kakor na veliko noč 1941.

*Madjarska vojaška oblast slovensko službo božjo prepove —
na posredovanje sombateljskega škofa jo zopet dovoli*

V sredo po Veliki noči, 16. 4. 1941 so Madžari iz Lendave in okolice končno le doživeli prihod madjarske vojske. Pričakovali so jih pred cerkvijo, kjer je nemški oficir predal oblast madjarskemu z besedami: Die Verhandlungen zwischen Berlin und Budapest sind beendet. Das Ergebnis dieser Verhandlungen ist, dass ein Land, welches 1000 Jahre zu Ungarn gehörte, wieder an Ungarn angeschlossen wird. Heil Hitler, heil Horty. — Madjarski je kratko odgovoril: Danke sehr! Segla sta si v roke, nakar je nemški odjahal, madjarsko vojsko pa so pozdravili razni predstavniki Madžarov, nato pa je vojska in množica ljudi šla v cerkev, kjer so zapeli Te Deum.

Srca Madžarov iz Lendave in okolice so prekipevala od veselja; včasih do brezumnosti. Tako je neki mladenič v neki madjarski vasi pri Lendavi na pokopališču ob grobu svojega očeta vpil na ves glas: Kelj fel édes apám, mert megjött a felszabadulás (Vstani oče, kajti prišla je osvoboditev).

Parola Madžarov je bila Mindent vissza! (Vse nazaj!). Povsod naj se upostavi stari red, kakršen je vladal do konca 1. svetovne vojne. Župnik je dobil dopis madjarskega vojaškega poveljnika, v katerem zahteva, da mora tudi v cerkvi v prihodnje zopet biti vse tako, kakor je bilo pred koncem vojne, torej vse madjarsko. Slovenski verniki so bili silno žalostni. Premišljeval sem, kaj bi se dalo storiti. Vedel sem, da pri madjarskem vojaškem poveljniku ničesar ne bom dosegel; vedel sem pa tudi, da je sombateljski škof nemškega rodu in da zato gotovo ni prenapet Madžar. Pisal sem mu v nemškem jeziku v zadevi slovenske službe božje. Razložil sem mu, da so razmere sedaj, 1. 1941, v Lendavi povsem drugačne kot so bile 1. 1918. Sedaj so tu tudi slovenski naseljenci, Primorci in Prekmurci s svojimi otroki, ki ne znajo madjarsko, ker živijo v posebnih kolonijah ločeno od Madžarov. Slovenska služba božja je zato nujno potrebna in naj zato pri madjarski vojaški oblasti posreduje, da se slovenska služba božja v Lendavi zopet dovoli. Škof mi je na moje pismo takoj odpisal v nemškem jeziku. Priznava, da je po informacijah, ki jih je dobil tudi po mojem bratu, slovenska služba božja v Lendavi res potrebna in da bo v zadevi posredoval; da bo pa uspeh bolj gotov, naj ga zastopniki slovenskih vernikov še sami posebej prosijo za slovensko službo Božjo. To se

je tudi zgodilo. S 1. jun. 1941 je sombateljski škof postal apostolski administrator za Muravidék (Obmurje), 13. 7. 1941 je uradno obiskal župnije Prekmurja, v Lendavi je slovesno maševal, zastopniki slovenskih vernikov so ga ob tej priložnosti tudi osebno prosili za slovensko službo božjo, škof pa jim je izjavil: »Tu imate kaplana, ki je iz nemškega kraja, a se je v šoli dobro naučil slovenski. Boste zadovoljni, če vam ga pustim tu in sporazumno z madjarsko vojaško oblastjo odredim, da bo v lendavski cerkvi vsako nedeljo 1 maša s slovensko pridigo in slovenskim petjem in da bo vaše otroke poučeval verouk v slovenskem jeziku?« »Seveda bomo s tem zadovoljni,« mu izjavijo. — »No, potem pa je v redu. Z vojaškim poveljnikom sem o tej zadevi že govoril. V nedeljo boste v Lendavi zopet imeli slovensko službo božjo ob navadni uri. Povejte to svojim vernikom in pridno naj se službe božje udeležujejo, da kaplanov trud ne bo zaman.« In zgodilo se je tako.

Marija — v Lendavi razglašena za Kraljico Slovencev

1. maja 1942 je madjarski kaplan v lendavski cerkvi celo lepo pridigal

1. maja 1942 je madjarski kaplan v lendavski cerkvi celo lepo pridigal o Mariji — Kraljici Madjarov. Pridigo je poslušalo tudi nekaj Slovencev. Nekaj dni pozneje pride k meni Slovenka. S solzami v očeh mi pripoveduje, da sedaj Slovenec tudi v cerkvi in pred Bogom ter nebeško materjo Marijo nič več ne velja, ker je Marija Kraljica Madžarov... »Le potolažite se,« ji rečem. »Pridite v nedeljo k slovenski pridigi in slišali boste, da je Marija Kraljica vseh narodov, zlasti pa še Slovencev.«

Kaj sem naredil? Dobro sem si zapomnil pridigo madjarskega kaplana ter naslednjo nedeljo govoril o Mariji — Kraljici Slovencev. Izjavil sem: Marija je kraljica vseh narodov in upam si celo reči, da je še prav posebno kraljica Slovencev. Zakaj? Zato, ker so vsaki materi najbolj pri srcu, najbolj skrbi in se najbolj zavzema za tiste svoje otroke, ki so najbolj neboljeni. Ko sem bil še otrok, sva se z mlajšim bratom večkrat sprla, se sporekla, včasih pa celo stepa, a se je mati vedno zavzela za mlajšega. Ko sem odrasel, sem nekoč vprašal mater, zakaj je vedno zaščitila mlajšega brata, tudi ko je bilo očitno, da je bila krivda na njegovi strani. Odgovorila mi je: mlajši je bil slabši. Zato se mi je smilil in sem ga branila. — Podobno, pravim, je tudi pri naši nebeški materi Mariji. Najbolj skrbi in se zavzema za svoje najslabotnejše otroke. Slovenski narod je eden izmed najmanjših narodov na svetu. Skoraj vedno je moral služiti drugim, močnejšim narodom. Nikoli se ni mogel šopiriti nad drugimi, pač pa je moral prenašati marsikatero poniževanje in zapostavljanje. Zato je nebeški materi Mariji tem bolj pri srcu. Zaupajmo v Marijo, prosimo jo vztrajno pomoči: in ona nas gotovo ne bo zapustila...

Nekaj tednov za tem, me je madjarski kaplan vprašal: »Kaj si pridigal 1. nedeljo v maju?« Odgovorim mu: »To, kar si 1. maja pridigal ti. Poslušal sem te. Zelo lepo si govoril, pa sem se odločil, da naslednjo nedeljo isto povem še slovenskim vernikom. Oprosti mi, da te nisem prosil za dovoljenje in sem tako kršil avtorsko pravo. Seveda pa jaz nisem govoril o Mariji — Kraljici Madjarov, ampak o Mariji — Kraljici Slovencev, ker sem pač govoril slovenskim vernikom.« — Udaril me je po plečih in rekel: »Toni, te nagy huncut vagy! (Tone, ti si velik navihaneček).«

Jesenska

Vrhu smreke se je žarek stiskal,
v zadnjem listju breze je pojoč
jesenski veter v živi melodiji listal.

Na nebesu so megle stisnile tenak obroč,
pod noč bi naj rosile tiho roso.
Cvetke so glave spustile v dolgo noč.

Topoli

Topoli v nebo strmijo,
zeleni so in topli,
šume in mokri
v čisti rosi se solzijo.

Topoli v nebo želijo,
so k zvezdam
zvili svoje veje,
kjer zdaj v mrak cvetijo.

Topoli so orumeneli,
križ stoji pod njimi,
ko so po končani bratvi
vriski bračev onemeli

Kvišku

Vedno sem rad ostajal doma.
A danes mi je v sobi tesno,
ker še vedno živim pod vtisom gora,
ki sem jih gledal nad gosto meglo.

O, ven iz objema tesnih zidov,
ven skozi meglo! Kvišku, na vrh,
da bom v divjem kraljestvu vrhov
bliže občutil Boga, v naravi ga zrl!

Marijino češčenje pri panonskih Slovencih

Predavanje na mednarodnem marijanskem kongresu 10. avg. 1971 v Zagrebu

POVZETEK:

Začetek Marijinega češčenja pri panonskih Slovencih sega nazaj v razdobje, ko so sprejeli krščansko vero. Istočasno s križem je bila vsajena v srca panonskih Slovencev tudi ljubezen do Marije.

Pokristjanjevanje panonskih Slovencev se je začelo v začetku IX. stoletja. — Misijonsko delo med panonskimi Slovenci so vodili — med leti 796—850 — korepiscopi iz Karantanije, iz središča pri Gospe Sveti pri Celovcu, torej od Marijine cerkve. Toda kljub prizadevanju je misijonsko delo v Spodnji Panoniji do leta 840 slabo napredovalo. Sele naselitev kneza Pribine s sinom Kocljem v bližini Blatnega jezera — okoli leta 840 — je ugodno vplivalo na porast in utrditev krščanske vere med panonskimi Slovenci.

Po letu 840 je zgradil knez Pribina ob spodnjem toku reke Zale grad, ki so ga imenovali Blatograd ali Blatenski kostel. Ta Pribinova utrdba in okolišnja naselbina sta postali Pribinovo in Kocljevo politično in versko središče — in prva cerkev, ki je bila tukaj posvečena, je bila Marijina cerkev.

I. Cerkev Matere Božje v Blatogradu

Knez Pribina je privabil pred letom 850 v svojo prestolnico odličnega duhovnika *Dominika*. 24. januarja 850 je bil ta Dominik navzoč pri posvetitvi Marijine cerkve v Blatogradu. Posvetil jo je salzburški nadškof Liupram. Ob tej priliki je sprejel salzburški nadškof Dominika v svojo nadškofijo in ga postavil za rektorja te cerkve ter za nadduhovnika v Spodnji Panoniji. — Tako je bila Marijina cerkev v Pribinovi prestolnici izrečno razglašena za glavno cerkev Spodnje Panonije, njen duhovnik pa za nekakega škofovega namestnika.

Vsekakor je leta 876 knez Kocelj pri tej cerkvi sprejel sv. brata Cirila in Metoda, ko sta potovala skozi Spodnjo Panonijo v Benetke in potem naprej v Rim.

Ni znano, kakšna je bila usoda Marijine cerkve v Blatogradu. Za knezov Pribine in Koclja je bila vodilna cerkev. Vidni položaj Marijine cerkve v Blatogradu je gotovo vplival, da se je širilo Marijino češčenje po širnih pokrajinah Spodnje Panonije.

II. Marijine cerkve v Prekmurju

Štiri najstarejše cerkve v Prekmurju so bile posvečene v čast Mariji — in sicer tri v čast *Marijinemu vnebovzetju* (Grad, Tišina in Turnišče), od katerih bi dve mogli datirati celo iz X. stoletja.

Grad je bil središnji kraj zemljišča, ki je že v XI. stoletju obsegalo večji del gornjega Prekmurja in je tvorilo ves srednji vek in do XIX. stoletja posebno zemljiško enoto. Madžari so pritegnili prekmursko ozemlje v svojo civilno in cerkveno upravo v XI. stoletju. Ob zasedbi so se pri organiziranju svoje uprave navadno naslonili na *staroslovenske dvore*, ki so jih našli. Tako je bilo tudi pri Gradu, kjer je po podatkih iz XII. stoletja imel svoj sedež upravitelj kraljevega zamljišča. Najstarejša cerkev na tem ozemlju je bila

vsekakor pri Gradu. Ako pomislimo, da so ostale cerkve iz zadevnega področja že zelo stare, npr. v Martjancih in v Selu iz XIII. stoletja, — potem je matična cerkev starejša vsaj za 200 let.

Dokaz, da je bila cerkev pri Gradu že v dobi romanskega sloga, je dejstvo, da je imela prvotna cerkev *zvonik ločen od cerkve*. Ločen zvonik je značilnost ravenških bazilik po letu 540. V gotski dobi so bili stolpi že praviloma spojeni s cerkvijo. Tako je prva cerkev pri Gradu že iz časa pred gotško dobo.

Turnišče. — Zgodovinsko je ugotovljeno, da so bivali Slovenci na področju turniške pražupnije že v XI. stoletju. Kot naseljena pokrajina je morala imeti vsaj za silo izvedeno župnijsko organizacijo že ob pritegnitvi tega ozemlja v zagrebško škofijo leta 1094. Ozemlje turniške pražupnije obsega današnje župnije: Turnišče, Velika Polana, Črensovci, Odranci, Beltinci in Dokležovje. V XIII. stoletju se javlja na vsem označenem ozemlju le ena župnijska cerkev — in sicer *cerkev Marijenega vnebovzetja* v Turnišču, takrat imenovana *Črnc* (*Churnuch*). Najstarejše podatke o Marijini cerkvi v Turnišču moramo iskati pod imenom Črnc, Churnuch.

Zelo stari župnijski cerkvi sta bili še v *Lendavi* in na *Tišini*. Z gotovostjo ni mogoče trditi, katera izmed prekmurskih Marijinih cerkva datira iz XI. stoletja. Vendar okolnost, da so bile *tri najstarejše prekmurske cerkve, cerkve pražupnij, posvečene v čast Marijinemu vnebovzetju, dokazuje, da je bilo Marijino češčenje pri prekmurskih Slovencih živo in splošno razširjeno že v XI. stoletju.*

PAVEL BERDEN DJ:

Nekomu

*Ti nisi kot planet,
ki kroži okrog sonca.
Prej si kot komet,
ki pot mu je brez konca.
Iz daljnih dalj je pridrvel,
ob soncu malo se ogrel,
a že se je obrnil,
v brezkončno noč se vrnil.*

*A pravijo, da vsak komet
povrne se čez mnogo let.*

*Naj tudi tvoja pot od sonca,
predolgo ne bi se zavlekla.
Naj kmalu, kmalu spet
bi okrog sonca stekla!
Naj Sonce bi tako te pritegnilo,
da iz kometa bi v planet te spremenilo!*

PAVEL BERDEN Dj:

Silhueta

*Tiho dež kapljá,
z nežnimi prsti po strehi bobná,
pada bolno na kamenita tlá.*

*Veselo potok žubori, žubori,
v neznanem jeziku s seboj govori,
njegovih besed v slovarju ni,
pa vendar hrepenenje v srcu budi.*

*Divje deroča reka teče,
na levo, na desno se besno meče,
z vrtnici kot s svedri vrta v tla,
iz lijakov se njihovih zlobno hahlja,
z repom na levo, na desno seka,
polje straši in log in človeka.*

*Ko poslušam dež, sem tih in plah.
Ob potoku se v srcu želje bude,
na krilih misli v daljni svet hite.
Ob reki življenja me je strah.*

*K Bogu se dvigajo plašne oči,
njega prosijo za pot moči.*

Fran Kodila — Ivanoci

Marije ne damo

Preprosta je ta zgodba, preprosta, kakor so preprosti ljudje, ki jih opisujem. Toda resnična je in v meni znova zaživi, posebno ob Marijinih praznikih ali pa, ko srečam mater z otrokom v naročju.

Bilo je jeseni, nekaj let po vojni. Komaj sem začel hoditi v šolo, ki je bila blizu župnijske cerkve. Tisti dan je bil sejem. Štacunarji so imeli svoje blago razstavljeno okrog cerkve. Tik pred »ženskimi vrati« na južni strani je bil vedno štacunar »na srečo«. Kaj preprosta stvar. Dal si nekaj denarja, potem pa vzel eno izmed kuvert, ki so bile zložene v škatli. V vsaki kuverti je bil listek in na njem številka. Ta je bila »tarča« naše radovednosti. Ko si izbral kuverto in prebral številko, ti je štacunar dal dobiček. Po navadi so bile to same nepomembne, malovredne reči. Vmes pa so bile tudi take, ki so ljudi mikale, posebno nas otroke.

Tisto leto je prišla k nam na obisk teta iz mesta. Bil sem njen nečak — ljubljencek, zato mi je naredila veselje. Stisnila mi je v roko stotak. Naenkrat sem bil bogat. Pomislite: deček s stotakom! Takoj sva šla s teto k štacunarju »na srečo«. Pred nama je bila na vrsti mati z otrokom. Tudi ona je hotela narediti veselje svojemu otroku. Izvlekla je kuverto, pogledala številko in jo dala štacunarju. Ta se je začudil, ponovno je pogledal številko, kot da ne bi

mogel verjeti svojim očem. Naposled je vendarle rekel: »Imate srečo. Zadel ste MARIJO.«

Na štacunarjevi mizi so bili različni dobitki, med njimi lepa Marijina podoba z Jezusom v naročju. Ta je vzbujala pozornost, posebno pri katoliških otrocih. Želeli smo si jo. Pa ne samo mi, tudi starejši so poskusili, pa ni šlo. In glej, dobila jo je mati, mati z otrokom v naročju. Poznal sem jo. Bila je evangeličanka.

»No, dečko, poskusi še ti. Gotov boš kaj lepega dobil!« Tako me je ogovoril štacunar.

Poskusil sem in sem zadel. Dobil sem glinastega kužka. Psička iz gline. Lep je bil, toda ni utešil ne mojega ne tetinega hrepenenja.

Teta mi je vzela kužka iz rok, pristopila k materi z otrokom v naročju in rekla:

»Gospa, bi zamenjali?«

Vem, da je moja dobra teta to storila zaradi mene in tudi zato, ker sem ji povedal, da je mati evangeličanka.

Teta je bila pač otrok svojega časa, jaz, njen nečak pa sem bil še kratko-hlačnik. Vedel sem samo to, da katoličane moram pozdravljati vedno s »HVALJEN JEZUS«, evangeličane pa z »DOBER DAN«. Tako sem se v dobri veri pridružil tetini prošnji, da rešiva Marijo iz rok evangeličanke.

Mati z otrokom v naročju se je nasmehnila in tiho, vendar odločno rekla:

»MARIJE PA NE DAMO. Če je vam sveta, je tudi nam, saj je Mati našega Odrešenika. In — če jo imajo vaši otroci radi, zakaj je ne bi smeli imeti še naši?«

Teta se je še nekaj opravičevala, jaz pa sem stiskal kužka za vrat in gledal sošolca — evangeličana, sina matere z otrokom v naročju, s kakšnim veseljem je držal v rokah kip Matere božje z Jezusom. Morda se še ni zavedal, podobo koga ima v svojih rokah, toda videl je, kako ljuba je ta podoba njegovi materi. Mati pa je doumela, da Marija ni samo priprošnjica katoličanov, ampak Mati Odrešenika, Njega, ki ga je nosila, kakor ona, ki je nosila: prvega, drugega in kakor nosi zdaj tretjega sina... Začutila je, da ji bo Mati z Otrokom samo v srečo...

Minilo je več let, ko sem se spet napotil k prijatelju iz šolskih klopi. In kaj sem doživel? S prijateljem sva se veselo pozdravila, povabil me je v hišo. Na pragu sem srečal njegovo ženo, mlado mater z otrokom v naročju. Takoj sem se spomnil tistega dogodka izza otroških let in zanimala me je usoda »Marije z Jezusom«, ki jo je moj prijatelj, oziroma njegova mati dobila pri štacunarju »na srečo«. Ko sem stopil v hišo, sem na častnem mestu zagledal podobo »Marije z Jezusom«. Vprašal sem ga:

»Torej jo še vedno imate?«

»Da, imamo jo. Pomagala je mojim staršem, da so vzgojili moje brate in mene. Upam, da bo tudi meni pomagala, da bom vzgojil svoje otroke v poštene ljudi in dobre kristjane.«

Namenoma je rekel »kristjane«, kot bi hotel poudariti, da so tudi oni kristjani, da smo vsi poklicani predvsem k temu, da bomo kristjani:

»Med nami ni takih prepadov, kot jih nekateri vidijo!«

Ko sem se vračal od prijatelja, se mi je neki blaženi mir naselil v dušo. Zvonovi so peli svoj večerni AVE in sicer vsi, katoliški in evangeličanski. Pozdrav NJEJ — MATERI Z OTROKOM. Jaz pa sem molil, molil z Gospodom: »Naj bodo vsi eno, kakor ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bodo tudi oni v nama eno...« (Jan 17, 21).

PAVEL BERDEN DJ:

Božični večer

Nocoj nebo

globoko sklonjeno je nad zemljó.

Vsi angeli začudeno strmé

v prelepo betlehemsko Detece.

Pa tudi zemlja očarana pije njegov smehljaj

in v tem smehljaju izgubljeni raj

uživa.

In ko je mraz in ko je mrak

in ko je truden, negotov korak,

utrujena srca sanjajo o Njem,

in žejejo v Njegov objem.

In tudi mi, tudi mi

se želimo zagledati v Njegove oči.

In tudi jaz, tudi jaz

se želim zagledati v Njegov obraz,

v to ljubezni božje sladko razodetje.

Čuj petje!

Skozi eter nova pesem gre nocoj,

vsa morja in vsa kopna jo lové,

prisluhnili pesmi so vsi ljudje:

GROB NI VSEGA KONEC.

ZMAGA NE PRIPADA SMRTI.

O, kako velika je zavest,

da grob ni vsega konec!

Ozdravljena največja je bolest,

ker zmaga ne pripada smrti.

Ljudje, srečo si želé,

čestitajo si srečen dan,

ker nova pesem gre čez plan:

NOC, NOCOJ JE SVETA NOČ,

RODIL SE JE ZVELIČAR MOJ IN TVOJ.

IN TVOJ ...

Zemlja vzhičeno poje: Hvala, slava!

Nebesa odpevajo: Mir!

Mir skozi sveti božični večer

mir skozi vse dni novega leta,

mir v srcu in na dnu srca.

PAVEL BERDEN DJ:

Naši Koroški

*V tvoje gre jezera jutro za jutrom
si sonce umivat obraz.*

*Tvojih pobočij potoki deroči
šume in pojo skozi sleherno vas.*

*Tvoji zvonovi love se z odmevi,
ko ave čez polje zvoni.*

*Tvoji gozdovi skrivnostno ječijo,
ko veter iz sanj jih budi.*

*Tvoje gore te ponosno motrijo,
ko sonce zlati jim vrhé.*

*Moje srce te pozdravlja ljubeče,
ko misli na tvojo bolešt.*

*Ranjeno spleta sred nočne temine
ti biserno krono iz zvezd.*

IVAN SKAFAR

Zgodba o bratonskem „pilu“ iz leta 1724

Prvi je o tem »pilu« pisal Štefan Kühar, bratonski rojak in nabiratelj prekmurskega ljudskega pesništva in navad leta 1910 v mariborskem časopisu za zgodovino in narodopisje. O njem pravi:

»Na bratonskom poli poleg ceste, štera v Dokležovje pela, je eden stari pio. Na tom pili je kamena podoba Jezusa. Jezuš sedi i glavo má na roko naslonjeno, kak človek, ki kaj jako žaluje. Večkrat što pita od stari lüdi, zakaj je te Bog tak žalosten. Edni pravijo, da njemi je žao, ka je človeki slobodno volo dao; drügi pa, da je zato postao žalosten, ar se je njemi že samomi preveč vidlo, kelko je naše slovensko lüstvo moglo trpeti.« (Str.116)

Umetnostni zgodovinar dr. Marijan Zadnikar govori v svoji knjigi *Znamenja na Slovenskem* (Ljubljana, 1964) tudi o bratonskem pilu. Naštevga med primere tako imenovanega »hrvaškega Kristusa«, kakor se je pri nas že kar udomačil naziv za poseben ikonografski tip, pri katerem si sedeči, včasih le s plaščem ogrnjeni Kristus, z desnico podpira s trnjem kronano glavo, v levici pa drži trs. — — Vendar pa »hrvaški Kristus« ni samo hrvaški, ker ga poznajo tudi druge dežele. »Bratonskemu znamenju« pravijo ljudje »piu«, tako upodobljenemu Kristusu pa »božja misel«. (Str. 38-40) O vzroku nastanka tega pila poroča Zadnikar: »Ob cesti iz Dokležovja v Beltince stoji vštric Bratonec na visokem kamnitem podstavku z letnico 1724 kip »hrvaškega Kristusa«, ki mu tukaj ljudje pravijo »božja misel«. Po izročilu sta to znamenje dala postaviti oče in sin, ki sta se kot tovarnika rešila smrti, ko ju je name-

raval gostilničar, pri katerem sta na poti iz Gradca prenočevala, umoriti, da bi si pridobil njun izkupiček za prodano žito in konje.« (Str. 92) V opombi pravi Zadnikar, da je to zapisal po pripovedovanju Ivana Škafarja, Radlje ob Dravi.

To Zadnikarjevo poročilo je *Vlado Sagadin* v turističnem vodniku *Pomurje* (izšlo v Murski Soboti 1969) spremenil takole: »Po M. Zadnikarju je tak spomenik nastal iz hvaležnosti očeta in sina, ki sta se s sejma vračajoč rešila grabežljivega krčmarja, pri katerem sta prenočevala.« (Str. 149)

Pretresljivo zgodbo očeta in sina, ki sta dala postaviti bratonski »piu«, so mi še kot bogoslovcu pripovedovali Števan Pivar (1861—1948), zelo razgledan starček, ki so mnogo vedeli o bratonski preteklosti.

Njihovo pripovedovanje se glasi:

V tistih časih so morali nekateri kmeti, ki so imeli konje, voziti beltinskemu grofu žito v Gradec na Štajerskem, kamor ga je prodajal. Zgodilo se je ponovno, da se je kmet z žitom podal na pot, a vrnil se ni. Domači in vaščani so bili zaskrbljeni in grof vznemirjen. Začeli so pozvedovati in so ugotovili, da je vsak izmed pogrešanih voznikov žito srečno pripeljal v Gradec, na poti domov pa je neznano kje izginil. Ni bilo več ne njega, ne konj in ne voza.

Na vrsti je bil tudi ta bratonski oče. Da bi varneje potoval, je vzel s seboj svojega odraslega in zelo močnega sina. Žito sta preko Radgone srečno pripeljala v Gradec. Odpočila sta se in se podala na pot proti domu. Sklenila sta, da bosta zelo pozorna in čuječa. Vozniki na poti v Gradec in nazaj so se namreč ustavljali pri raznih gostilnah, da so obedovali ali večerjali in prenočevali in da so tudi konje nakrmili in so se ti odpočili.

Še isti večer sta se oče in sin pripeljala do gostilne, ki je bila na zelo samotnem kraju. Bila je velika stavba z obsežnim dvoriščem ter s prostranimi hlevi. Že v mraku sta zavila na dvorišče. Prišli so hlapci, ju naravnost otipaje gledali, izpregli konje ter jih odgnali v hlev, voz pa odpeljali pod streho. Pritezan hud pes ju je renčaje sprejel.

»Si opazil, kako so naju ti hlapci gledali?« je dejal oče sinu in pristavil: »Paziti morava. Tudi s psom ne bi rad imel opravka.«

Obrnila sta se proti gostilniškim vratom. Nasproti jima je prišel gostilničar, mogočen človek, divjega obraza.

»Rada bi večerjala pri vas in prenočila,« je rekel oče.

»Kar vstopita. Od kod pa prihajata?«

»Iz Gradca se vračava domov.«

»Ali sta vozila žito?«

»Da,« je odgovoril oče in oba s sinom sta pazljivo pogledala gostilničarjev obraz. Za hip ga je spreletel zlobni izraz in zaslutila sta oba nevarnost. Čuti so jima postali še bolj budni.

Vstopila sta v gostilniško sobo, zelo slabo razsvetljeno. Kmalu sta dobila večerjo: pečeno meso, kruh in vino. Hudo sta bila lačna. Začela sta jesti in ves čas sta čutila na sebi moreč gostilničarjev pogled. Naenkrat je oče nehal jesti. Kar vroče mu je postalo. V kosu mesa pred seboj je spoznal človeško dlan s prsti. Groza ga je prevzela in sama od sebe mu je prišla misel: tukaj so izginili vozniki in konji in vozovi. Na rahlo je pod mizo dregnil z nogo sina, ker je videl, da je gostilničar nalival vino pri pultu. Ko se je sin ozrl, mu je oče molče pokazal na svojo dlan in prste in na kos pečenke na svojem krožniku. Sin je razumel: postrežena sta bila s človeškim mesom. V sinu je vzplamtela jeza in je očetu tiho dejal: »Ne bojte se, se bova rešila.«

Oče se je hitro obrnil proti gostilničarju in dejal:

»Ne moreva več jesti, preveč sva utrujena in zaspana. Rada bi šla k počitku.«

»Prav,« je dejal gostilničar, »pojdiva z menoj.«

Vzel je borno lučko in se napotil po strmih stopnicah v podstrešno sobo. Na sredi stopnic mu je luč ugasnila. Očetu, ki je šel za gospodarjem, se je zdelo, da jo je on sam upihnil. Zakaj? Tako so v temi prišli do vrat. Gostilničar jih je odpahnil, prijel očeta za roko in rekel:

»Zelo sta zaspana. Zato ni vredno, da bi šel dol po luč. Je tako ne bosta rabila. Povedem te k postelji. Je dovolj široka za oba. Se bosta že v temi slekla.«

Gostilničar je z očetom stopil nekaj korakov naprej in sta bila pri postelji. Oče se je usedel nanjo in prisluhnil. Gostilničar je bil že pri vratih in jih je zapiral. Oba sta slišala, kako je zapah rahlo zaškrtal. Sin je počakal, da so gostilničarjevi koraki spodaj utihnili, stopil k vratom in tiho pritisnil na kljuko. Vrata se niso odprla. Proti očetu je zašepetal:

»Zaprta sva.«

»Pogledi hlapcev in gospodarja so mi ves čas govorili, da nisva prišla v pošteno gostilno. Sumljivo se mi tudi zdi, zakaj naju ni z lučjo privedel v to sobo. Zakaj jo je upihnil? Poglejva, kje sva.«

Na dobro srečo je oče imel kresilno gobo v žepu. Ni bilo dolgo in soba se je ob kresanju za hip razsvetlila. Videla sta dovolj. Nad posteljo na stropu je bila obešena težka brana z dolgimi in ostrimi zobmi. Prt na postelji pa je bil krvav in na njem posušena človeška kri.

»Oče,« je zašepetal sin, »ko bi midva zaspala, bi na naju spustili to brano in čez nekaj dni bi vozniki mogli jesti tudi najino meso. Zato čimprej od tod.«

»Toda kako, vrata so zapahnjena?« Sin je čutil v očetovem glasu prita-jeno skrb.

Sin je tiho stopil k oknu in ga odprl. Kolikor je mogel v temi spoznati, sta bila nekje visoko zgoraj in za skok z okne bi bilo prenevarno.

»Že vem,« je na kratko rekel sin. Stopil je k postelji in potegnil z nje tisti krvavi prt. »Razrezala ga bova in naredila zasilno vrv.«

Vrv je bila kmalu napravljena in sin jo je močno privezal pri oknu. Delal je oprezno, ker je na drugem koncu poslopja lajal pes.

»Oče, vi se boste prvi spustili, ker vam tako lažje pomagam.« Očetu je pomagal, da se je spustil na drugi strani okna in se varno oprijel vrvi. »Če bo vrv prekratka, se kar tam na koncu spustite z vrvi, boste že varno pristali.« Kmalu je slišal, kako je oče že bil na tleh. Hitro je bil tudi sin pri njem.

»Zdaj pa čim prej od tod,« je oče dejal. »Ceste se izogneva. Teciva na levo proti grmovju in potoku.« Spustila sta se v tek in natihem premišljevala, kaj se bo zgodilo, ko v gostilni opazijo, da sta ušla. Takrat sta slišala, da je v zgornji sobi nekaj padlo s strašnim ropotom.

»Brana!« je rekel sin. »Če bi bila midva zdaj v postelji, kako grozne smrti bi umirala.«

Tekla sta naprej in ko se je sin čez hip ozrl, je videl sobo razsvetljeno in gostilničarja pri oknu, v sobi pa nekaj hlapcev. Hrupen tresk brane jih je takoj privabil, kajti če je padla na človeka v postelji, ni bilo takšnega ropota.

Gostilničar je srdito zavpil:

»Ušla sta skozi okno. Na njem je privezan razrezan prt. Takoj za njima. Vse hlapce zberite in psa spustite z verige. Moramo ju dobiti živa ali mrtva, sicer gorje nam.«

Psa so najprej privedli pod okno, tam je nekaj časa vohljaj, kmalu je zadovoljno zarenčal in začel s sklonjeno glavo teči po sledovih za obema ubeglima, za njim pa so hiteli gostilničar in hlapci. Pes je včasih grozeče zalajal. Oče je postal vznemirjen, noge so mu postajale težke, kakor da so ohromele. Za sinom je zaostajal in samo eno si je želel: da bi še pravočasno pritekla do potoka, sicer ju pes raztrga. Ko je sin videl, da oče zaostaja, zasledovalci se pa naglo bližajo, je očeta počakal, ga krepko prijel preko prsi in ga v silnem teku skoraj nesel naprej. Prispela sta do grmovja, se naglo prerila skozi in kmalu sta bila pri potoku. Očetu je iz globine srca privrel vzklík: »Bogu hvala in turniški Materi božji!« Potem je sinu dejal:

»Na suhem najde pes sled, v vodi pa ne. Zamotiva zasledovalce. Za hip stopiva po potoku v smeri toka, pa tako, da bova z eno nogo stopala po vodi, z drugo pa stopila na pesek ali v blato, da bo sled čimbolj vidna. Potem se obrneva in bova šla tam, kjer je voda bolj globoka, po strugi navzgor.«

Hitro sta to naredila in nato kolikor se je dalo, neslišno hitela po potoku navzgor. Nista prišla dalje kot slab lučaj kamna in so že zasledovalci pritekli s psom k potoku. Dračje je kar pokalo pod njihovimi nogami. Pri potoku so obstali.

»Zdaj se pa več ne premakniva,« je šepetaje dejal oče. »Pes ima zelo dober sluh in bi naju slišal.« Tiho se je vlegel pod košatim grmom v vodo. Le glava mu je gledala iz nje. Tudi sin je storil tako.

Takrat sta slišala gostilničarjevo naročilo:

»Najprej moramo vedeti, kam sta od tod tekla, ali na oni strani potoka naprej, ali ob potoku, če ne morda kar po potoku, po vodi.«

Šli so čez potok, toda pes se je kmalu vrnil nazaj na desno stran potoka in že je našel sledove v pesku in blatu v smeri vodnega toka. Z značilnim glasom, ki je pomenil: sem že zopet na sledi, je odhitel po potoku navzdol, kajti slišala sta gostilničarjev glas:

»Kar po vodi sta stekla navzdol. Tako bi rada sled za seboj zabrisala. A sta premalo pazila. Glejte, tu je eden stopil v blato. Kako globoko se mu je noga pogreznila. O, voda je tam naprej stopinjo le do polovice zalila. Nista daleč, zato hitro za njima. Razdelimo se. Nekaj vas naj teče ob straneh potoka, nekaj po strugi. To bosta vpila, ko ju bo pes trgal. Ne vem, če ni lažja smrt pod zobmi brane.«

Oče in sin sta ob teh besedah vztrepetala. Nato sta slišala, kako so tekli zasledovalci po strugi navzdol. Ko je čofot vode utihnil, sta se dvignila iz vode in oba vsa srečna skoraj vrisnila: »Hvala Bogu in turniški Mariji.«

Zaradi varnosti sta šla še naprej po vodi, po strugi navzgor. Večkrat sta obstala in prisluhnila, ali se s psom ne vračajo. Ni jih bilo. Ko se je začelo svitati, sta stopila iz potoka. S tako srečo v duši še nista nikdar v svojem življenju pozdravila vzhajajočega sonca, kot to jutro. Po tako strašni noči, v kateri sta bila kar dvakrat v smrtni nevarnosti, sta ostala živa. Živa!

Ob potoku sta stopala naprej in topli sončni žarki so jima počasi obleko sušili. Takrat sta na levi zagledala večjo vas. Šla sta k županu in mu vse povedala. Zgrozil se je, ko je slišal, kakšni zločini so se godili v tej obcestni gostilni. Zbral je nekaj oboroženih mož in so se odpeljali k njej.

Niso imeli težkega dela. Malo pred njihovim prihodom se je gostilničar s psom in hlapci vrnil hudo slabe volje. Prvič jim je nekdo ušel in zasledovanje, ki je trajalo vso noč, je bilo zaman. Utrujeni, izčrpani in neprespani so se ulegli po svojih ležiščih in zaspali skoraj v hipu. Županu ni bilo potrebno drugo, kot da je s svojimi ljudmi šel od sobe do sobe, od postelje do postelje, ter jih zbudil in dal zvezati. Nato jih je dal vse prignati v gostilniško sobo.

Z zvezanimi rokami so prihajali in s povešenimi očmi. Ko so bili vsi zbrani, jih je vprašal:

»Ali poznate ta dva?«

Dvignili so oči in so prebledeli. Niso mogli verjeti. Tam pred njimi sta stala oče in sin; tista dva, katera so vso noč zaman lovili; bila sta živa in zdrava. Nobeden ni mogel spregovoriti besede. Zato se je oglasil župan:

»Gostilničar, grozni zločini so se godili pod tvojo streho. Najprej mi pokaži tisto strašno brano, ki jo imaš tam zgoraj.« Moral je iti pred županom po strmih stopnicah v podstrešno sobo. Pretresen je župan zrl na brano, ki je še zmeraj ležala na postelji tako, kakor je prejšnji večer padla.

»Povej mi, koliko ljudi je našlo najstrašnejšo smrt pod njo?« Odgovora ni prejel. Gostilničar je zakrknjeno molčal.

»Zdaj mi pa pokaži, kje hraniš meso ubitih voznikov,« je znova naročil župan. Zaman je čakal na odgovor, gostilničar ni odprl ust.

»Nočeš povedati? Bomo pa sami, in sicer v tvojem spremstvu, pregledali vse prostore. Najprej v kleti.«

V eni izmed kleti so našli večjo kad in v njej se je »pácalo« meso. Ko so ga pregledali, so spoznali, da so bili to kosi človeškega telesa. Tudi na podstrešju so v posebnem prostoru našli človeško meso, že okajeno.

Župan, posebno pa oče in sin, so bili do dna srca pretreseni ob pogledu na vse to.

»Grozna zverina si, satan, bitje brez srca in vesti,« je grozeče zavpil župan.

V hlevih je bilo precej konj. Ne gostilničar in ne hlapci niso za nobenega vedeli, kje so jih kupili. Bili so last ubitih voznikov.

Oče in sin sta se županu zahvalila za vso pomoč, zapregla svoje konje in se odpeljala. Župan pa je vse ljudi te gostilne dal odgnati in zapreti. Ta grozodejstva so se kmalu razvedela na vse strani. Svojci pogrešanih voznikov so začeli prihajati. V hlevih so nekateri našli svoje konje in v škednju svoj voz. Drugi že ne več. Kot se je pri zasliševanju izvedelo, so se hlapci, ko se je v hlevih nabralo nekaj konj, morali po gospodarjem naročilu že zvečer odpeljati kam zelo daleč na živinske sejme in tam prodati konje in vozove.

Župan pa je dal vse človeško meso iz gostilne odpeljati na pokopališče in po krščansko pokopati. To je bil eden izmed najbolj žalostnih pogrebov na zemlji.

Oče in sin sta se srečno vrnila domov. Šla sta se takoj zahvalit turniški Mariji. V spomin na svojo rešitev sta pa dala postaviti »piu«. V trpljenju tiste noči, ko jima je grozila smrt pod brano in od divjega psa, sta namreč videla le skromen odsev tistega neizmerne trpljenja, ki ga je Jezus pretrpel v dolgi noči od velikega četrtega do petka s krvavim potom na obrazu, ves prebičan in s trnjevo krono na glavi. Ob svojem trpljenju tiste njune težke noči sta globlje razumela bolečine Gospodarjevega trpljenja.

To je zgodba o bratonskem pilu.

Da so morali kmeti tudi v dolnjem Prekmurju opravljati razne vozniške usluge svojemu zemljiškemu gospodu, spričuje že urbar dolnjelendavskih Banfijev iz leta 1524. Če jim je bilo potrebno iz Radgone kakšne reči pripeljati, so jih npr. morali *turniški meščani* pripeljati iz Radgone do Lendave ali do Lenti (quando aliquae res de Regedew domino adducentur, ipsi oppidani usque ad Lyndwa vel Nempty tenentur eas ducere). Podobno so tudi *Dokležanci* bili dolžni »na svoje stroške« gospodu reči iz Radgone ali Ptuja prepeljati do

Turnišča (Si quando aliquas res domino gracioso de Regedew vel de Pethowia portarentur, tunc isti Doklesyenses in propriis eorum expensis tenentur usque ad Thornysthia adducere).

Podobno je bilo tudi pozneje, ko so Beltinci in Dolnja Lendava imeli vsak svojega zemljiškega gospoda. Tako so lendavski Esterhájzyji v času, ko je nastal bratonski »piu«, prodajali svoje pridelke na razne strani, tudi na jug in zahod; tako v Čakovec in Varaždin, Ljutomer, Radgono, Gradec in Maribor.

Zato je toliko bolj gotovo, da je tudi beltinski zemljiški gospod prodajal svoje pridelke v Gradec in da so bili potrebni vozniki za takšne prevoze.

Še par let — to je leta 1974 — in beltinska župnija bo mogla obhajati 250-letnico tega znamenitega bratonskega kulturnega spomenika.

Ivan Škafar

P. PAVEL BERDEN DJ:

Misijon v Soboti

Ko smo se dogovarjali za misijon v Murski Soboti, nam niso vedeli povedati, kdaj je bil prešnji. Dvomili so, ali je sploh kdaj bil.

G. Jožef Vojkovič, tedanji župnik v Soboti, se je le s težavo odločil za misijon. Imel je več razlogov za to. Bil je po naravi previden pri odločanju za večje reči. Poleg tega je osem let bil odsoten iz župnije, v težki preizkušnji. Delila sva isto usodo, tam sva se pobliže spoznala. Vem, kako mu je bilo v tistem pregnanstvu hudo. Svojih težav ni razlagal, bil je zelo redkobeseden. Vs! smo pa slutili, kaj se pretaka v njegovi notranjosti, od žolča k srcu. Njegovi šaljivi izbruhi, ki smo jih vsi poznali, niso mogli prekriti bridkosti. Razklanost v župniji, ki se je pokazala po njegovi vrnitvi, je bila še vedno boleče mesto njegovega čustveno tako bogatega srca.

Vse okoliške župnije so že imele misijon, samo Sobota še ne. Uspeh tistih prvih misijonov po vojni je bil povsod zelo velik, zato se je moglo pričakovati nekaj takega tudi v Soboti. Misijoni so potekali mirno, brez nekih neljubih posledic, zato misijon v Soboti ni bil neko posebno tveganje. G. kanonik Jerič, ki je bival v Soboti in pomagal, g. kaplan Smej, g. dekan Bakan, sosednji župniki, vsi so Vojkoviču svetovali: Oznani misijon!

In res se je odločil. Bili smo na obnovi misijona v Tišini, ko je g. Vojkovič prišel s sklepom in prošnjo, da bi jezuiti prevzeli misijon v Soboti in sicer na začetku adventa, pred župnijskim praznikom sv. Nikolaja, 1962.

Priprava na misijon je bila velikopotezna. G. kanonik Jerič je oskrbel vabila. Napeljali so ozvočenje v neakustično soboško cerkev. Kupili so dolge preproge tekače, da ljudi ne bi preveč zeblo. Končno je prišel dan, ko smo začeli, nedelja 25. novembra. Trajal pa je misijon do ponedeljka 3. 12.

Trije misionarji, p. Vital Vider, p. Franc Setar in p. Pavel Berden smo bili od začetka misijona, pozneje je prišel pomagat še p. Mihael Žužek. Prišli smo z veliko vero in zaupanjem. Tudi zato, ker smo imeli že za seboj velike misijone v Mariboru, Ljubljani, na Jesenicah in drugod, v Pomurju pa v Beltincih (1958), Križevcih (1959), Odrancih (1959), Bogojini (1960), Tišini (1960). A zaupanje je bilo tudi potrebno.

Misijon v Murski Soboti od 25. novembra do 2. decembra 1962

Od leve proti desni stojijo: Jožef Smej, kaplan, P. Franc Šetar, D. J. misijonar, p. Pavel Berden D. J., vodja misijona, Jožef Vojkovič, župnik, Ivan Jerič, č. kanonik, p. Vital Vider D. J., misijonar in p. Miha Žužek D. J. misijonar.

Ko smo se pripravljali na misijon, smo dobivali razna anonimna a tudi podpisana pisma iz Sobote: »Nikar ne hodite! Bo polomija! Župnija ni zrela za misijon« in podobno. Tudi na škofijski ordinariat v Mariboru so romala takšna pisma. Toda na razne take zlovešče prerokbe so misionarji že navajeni. Misijon je pa prav tam potreben in koristen, kjer so nerešeni problemi.

Začetek misijona v Soboti je bil lep. G. župnik Vojkovič je misijonarje tople pozdravil, mi smo se razveselili, da smo prišli v kraj, kjer smo nekateri preživeli svoja dijaška leta. Nato je misijonski plug zaoral svoje prve brazde. Spregovorili smo o najosnovnejših resnicah vere in človeškega življenja: Bog je, večno življenje je pred nami, naše življenje je pot v večnost.

Obisk je bil kljub mrazu in snegu takoj od začetka velikanski. Ljudje so hitro ogreli cerkev. Prihajala je Sobota, kolikor je služba in šola dopuščala. Prihajale so okoliške vasi, prišli so ljudje tudi od drugod. Program govorov, ki je bil že prej bogat, smo morali še razširiti. Največji naval je bil zvečer. Ko si pogledal s prižnice proti vratom, si videl glavo pri glavi. Izobraženci in dijaki, ki so črpali svoje znanje o veri v glavnem iz časopisov in veri nenaklonjenih knjig, so radovedno prisluhnili odgovorom na verska vprašanja, ki smo jih imeli: vsak večer po večernem govoru. Vprašanj smo dobili izredno veliko. Eden od višješolcev nam je na osmih straneh napisal repertoar vseh ugovorov, ki jih je proti veri slišal.

Mladi patri so govorili sodobno in to je presenečalo. Ni bilo sledu o neki srednjeveški navlaki. Imena in misli sodobnih velikanov kulture so le-

tela s prižnice. Pri večernih odgovorih na vprašanja je bilo precej duhovitosti in sproščene šaljivosti. Ne manj ko dokazi je delovalo prepričanje in življenjski pogum misijonarjev. To je osvajalo.

Najvažnejše srečavanje z verniki na misijonu je bilo v spovednicah. Dela je bilo veliko, saj smo v osmih dneh spovedali 4185 oseb. Misijonarjem so pomagali tudi drugi duhovniki, predvsem starosta g. kanonik Jerič, g. kaplan Smej in okoliški župniki. Pred nami so se razgrinjali romani življenja v vsej lepoti in tragiki. Čutili smo močno delovanje milosti v dušah. Obiskali smo tudi vse bolnike v župniji. Vseh obhajil je bilo med misijonom 8250.

Višek misijona je bil v petek 1. decembra, ko je bil ravno prvi petek v mesecu. To je bil dan sprave. Najbolj kočljiva zadeva tedanjega verskega življenja v Soboti. Misijonski govori so nam oživili evangelij, predvsem so živo postavili pred nas Kristusa. Tudi ta spraven govor v petek zvečer je bil ognjevit in je rezal v živo. Po govoru misijonarja je spregovoril g. župnik Vojkovič. »Odpuščam in tudi jaz prosim za odpuščanje,« to je bila kratka vsebina njegovega govora.

Reflektorji so bili uperjeni v krasni misijonski križ, ki je na rdečem baržunu visel nad zakristijskimi vrati. Ob njem so bile velike zlatorumene črke: REŠI DUŠO. Led, ki smo ga čutili v mnogih dušah na začetku misijona, se je otajal. Vsa množica v cerkvi je na trikratno vprašanje misijonarja: Ali odpustite vse krivice, žalitve in zamere, trikrat odgovorila: Odpustimo!

Po tej spravi v cerkvi sta se na stopnišču pred cerkvijo srečala župnik in mož, ki je bil med vodilnimi župnikovimi nasprotniki. Podala sta si roke. To so bile močne reči. Neka oseba, ki je bila poprej med zloveščimi preroki, je priznala: »Uspeli ste.« Uspela je milost. In po petkovi spravi je končno uspel ves misijon.

Med Soboto, ki smo jo poznali iz dijaških let, in med Soboto sedaj je bila velika razlika. Ne le po številu in sestavi prebivalstva. Toda tudi sedaj je bilo božje kraljestvo v Soboti živo. Kraljestvo vere, molitve, žrtve za Boga in duše. Kljub močnemu nasprotnemu vetru. Čudovito so se izkazali otroci, ki so zbrali na tisoče maš, obhajil, molitev in žrtvic ter jih zadnji dan misijona prinesli na oltar.

Naslednje leto je bila v Soboti velika proslava 1100-letnice prihoda svetih bratov Cirila in Metoda. Novi priliv k misijonskemu ognju. Obnovo misijona smo imeli že pod novim župnikom g. kanonikom Jeričem in sicer od 3. do 8. decembra 1964. G. Jožef Vojkovič je omahnil 10. julija 1964. Njegovo izmučeno srce je opešalo. Njegov veličastni pogreb je bil dopolnilo tiste sprave, ki se je začela na misijonu 1. 1962.

Tudi prva obnova je lepo uspela. Vodili so jo misijonarji p. Franc Cerar, p. Franc Šetar in p. Pavel Berden. Spovedi je bilo okrog 3000. Kmalu po misijonu se je g. kanonik Jerič odpovedal župniji in se naselil v Bakovcih.

Druga obnova misijona je bila od 5. do 8. 12. 1968. Vodili so jo misijonarji Grošelj, Šetar, Berden, župnik pa je bil g. Jože Smej, njegov kaplan pa g. Martin Poredoš. Vseh spovedi smo na tem misijonu imeli 3300.

Na tej obnovi misijona bi morala biti tudi proslava zlate maše g. prof. Lojzeta Pavliča, ki je bil nekaj katehet na soboški gimnaziji. Toda on žal ni prišel, tako sem moral njegovo vlogo pri slovestnosti odigrati jaz kot njegov dolgoletni gimnazijski ministrant. Seveda mi pridiga ni šla tako od srca, kot če bi bil on navzoč.

Tokrat nam je pri spovedovanju veliko pomagal tudi upokojeni benediški župnik g. Jožef Bakan.

Na tej drugi obnovi je bil postavljen že pokoncilski oltar, obrnjen k ljudem. Nekega dne so bili okoli tega oltarja zbrani sami cigani, odrasli in otroci. Bila je posebna maša za njih. G. župnik Smej mi je napisal kratek govor v ciganščini, ki sem ga pri maši prebral.

Marsikak lep spomin na misijon v Soboti in na obe obnovi je še v duši zapisan. Marsikateri pa je že obledel. Toda vsi ti spomini bodo nekdam spet oživel, ko bomo svoje življenje gledali pred sabo kot odprto knjigo. To bo v večnosti. Takrat bomo šele prav videli, kaj vse je Bog v tistih dneh storil v dušah. Vse, kar smo skupnega doživeli ali drug za drugega storili, bo podlaga našega duhovnega sorodstva v večnosti, naše medsebojne hvaležnosti in čiste, večne ljubezni. Naj bo vse v božjo čast, Mariji pa na veselje.

POBOŽANSTVENI ČLOVEK

*Ne moreš se oslepiti
za rdeče vrtnice,
za te zaljubljene ustnice
pomladi.
Ne moreš se oglušiti
za skrivnosten razgovor brez.
Ne moreš se odpovedati nasladi,
da tvoj duh snov preustvarja, kroti.
In ne vzdrži
tvoj zakrknjeni betonski jez
pred podirajočo strujo ljubezni,
ki ti preplavi,
še zadnji skriti osredelek srca.
Zabij v kakršno koli globino
jeklenega morja
svoje hrepenenje:
povrnilo se bo nad gladino
pred teboj,
zalotil ga boš, kako pomlajeno
proti nebu podi
tvoje življenje:
stvorjenje nobeno
te ne umiri.
Ne moreš zatajiti,
da je bil Eden dom tvoj.
Ne moreš se skriti,
ovekovečeni človek,
pobožanstveni človek
pred seboj.*

Štefan Steiner

OB 25-LETNICI SMRTI PESNIKA AVGUSTA PAVLA

Av gust Pavel je bil rojen l. 1886 na Cankovi kot sin slovenskih staršev. Bil je jezikoslovec, narodopisec, profesor in eden odličnih modernih madžarskih pesnikov; pesmi je pisal tudi v prekmurskem narečju. Umrl je l. 1946 v Szombathelyu. Letos je torej 25-letnica njegove smrti. Temu spominu naj bo posvečena objava njegove pesmi »Mati moja — sveta sužnja«. Pesnik jo je napisal ko je l. 1931 obiskal svojo mater v Šoštanju. Pesem je iz zbirke »Vak völgý ölen igy zsolozsmázok« (Tako pojem psalme v naročju slepe doline).

AVGUST PAVEL:

Mati moja — svéta sužnja

*Mati moja!
Svéta sužnja!
Ob motiki sanjajoča pesnica!
Srpna vêlika gospa!
Čeprav si ojarmljena
vendar praznik, Bog, življenje,
pesem se razlega radostno iz tvojih ust.*

*Hvala ti,
da v neki rosní, svitajoči se
davní spomladanski uri
me spočela si pod svojim srcem
ter na svet rodila v sladki boli,
in nekje v krajini Dobre nade
si za čudežno drevo vsadila
na vetrovno obalo me življenja.*

*Hvala ti
za sinje, daleč sluteče krotke oči,
ki z njimi tak strmiš v ta zmedeni svet
kot posinjela srebrnina romarice lune
v noč skrivnostno,
kakor radoveden otrok
na prepada robu
v prelivajočo se mešanico hrumečih vodâ.*

*Hvala ti
za večno zelenečo vero,
za to prečudovito, k nebesom se nagibajočo
magnetno podkev,
za očarujoče upanje palače
nad prepadenimi, sajastimi razvalinami.*

*Za vero,
za to sidro tisočstotno,
to hranilno, žilavo koreniko,
ki še v Sahari puščobni
bi v prežganem pesku
se v življenje sadonosno bujno razcvetela.*

*Hvala ti
za bronaste in z delom zraščene roke,
ki z njimi si iz krpice zemlje,
iz materinskega neusahljivega srca
izkopala
iz neznanske globočine,
iz naročja zmaja sedemglavega
žvenkljajoče, pravljične zaklade
svojim otročičem enajsterim.*

*In še zahvaljena,
da nikdar nisi kazala pesti,
da imela odpirajoča se prgišča si samo,
božajoče le dlani,
da naproti grehu si celo
prožila
z obžalujočo, usmiljeno roko
kvašen božji kruh;
in da za podnožje položila
svoje si srce
žebeljastim in nehvaležnim čevljem
na grapastih poteh.*

*Hvala ti
za vsa čudesa,
ki tolikokrat si jih storila
na pijavkastih in brozgastih človeških travnikih
Še sedaj oko se zaslepi mi,
če življenje me zanašujoče
vrže na obale tvojih čudežev sijoče.
Kot je v davni zimi stal prosjak
(ki ga dobrotu tvoja je olepšala v človeka)
v snežnem metežu na kraju vrta našega,
tako po tridesetih letih čakam tudi jaz
ob spodnjih vratih vrta tvojega jesenskega,
k nebes Gospodu dvigam svoje roke
in ginjeno ga prosim:*

*»O, Gospod, moj!
služabnico svojo poglej!
Stopinje njene golgotske preštej,
vse njene solze strni!
Po srcu njenem ji povrni!«*

(Prevod: Š. Steiner)

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1972

262.2(497.12-18)(059)

19025924

COBISS ®